

ΟΔΗΓΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ
ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ
ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ
«ΟΜΗΡΙΚΑ ΕΠΗ»
ΣΤΙΣ Α΄ ΚΑΙ Β΄ ΤΑΞΕΙΣ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ**

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ, ΑΘΗΝΑ 2022

Γνωστικό Πεδίο: Ανθρωπιστικές Επιστήμες
Γνωστικό Αντικείμενο/επίπεδο εκπαίδευσης: Αρχαία Ελληνικά (Γυμνάσιο)

Εμπειρογνώμονες Εκπόνησης του Προγράμματος Σπουδών

Επόπτρια

Φουντοπούλου Μαρία - Ζωή

Εκπονητής/Εκπονήτριες

Ζήκα Βάγια, Κούκης Νικόλαος, Κωσταρά Ευφροσύνη, Λάζου – Μπαλτά Καλυψώ

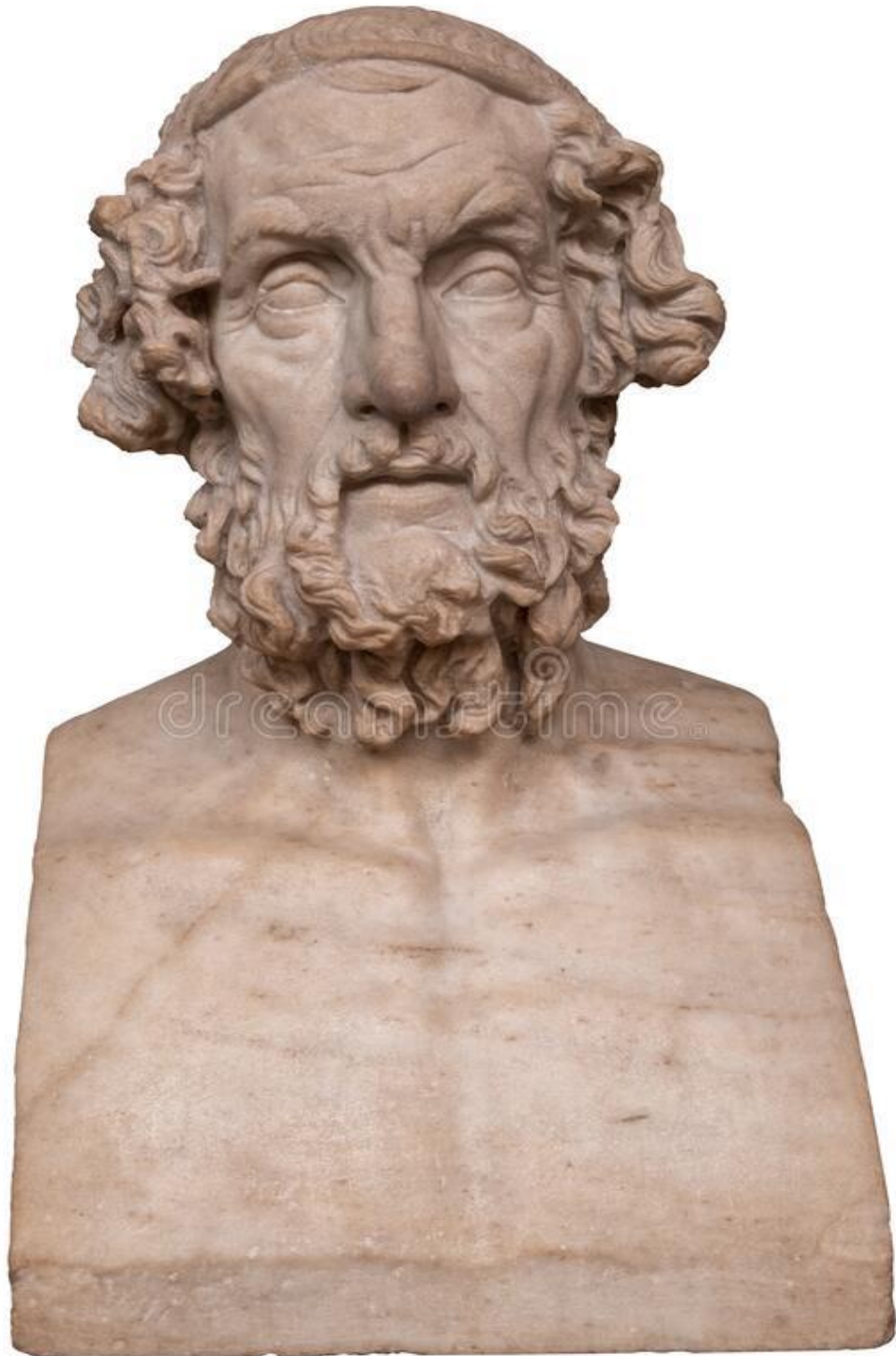
Εισηγητική Επιτροπή

Δήμου Αλεξάνδρα, Μπίλλα Πολυξένη, Φραγκαλέξη Καλλιόπη

Υπεύθυνες Γνωστικού Πεδίου

Κατσαγάνη Γεωργία, Μπίλλα Πολυξένη

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση 2014 -2020»	
	ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ Ιωάννης Αντωνίου, Πρόεδρος ΙΕΠ
Πράξη με τίτλο:	Πράξη «Αναβάθμιση των Προγραμμάτων Σπουδών και Δημιουργία Εκπαιδευτικού Υλικού Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης» - MIS: 5035542
Επιστημονική Ομάδα Έργου:	Αφεντουλίδου Άννα, Σύμβουλος Β΄ ΙΕΠ, Εμβαλωτής Αναστάσιος, Μέλος ΔΣ ΙΕΠ, Κατσαγάνη Γεωργία, Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ, Μαστραπάς Αντώνιος, Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ, Ματσούκας Παναγιώτης, Σύμβουλος Β΄ ΙΕΠ, Μπίλλα Πολυξένη, Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ, Πετροπούλου Γεωργία, Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ, Πήλιουρας Παναγιώτης, Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ, Σαλπασαράνης Κωνσταντίνος, Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ, Σταμούλης Ευθύμης, Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ, Στυλιάρης Ευστάθιος, Προϊστάμενος Γραφείου Στρατηγικής και Πολιτικού Σχεδιασμού ΙΕΠ
Υπεύθυνος Πράξης:	Παναγιώτης Πήλιουρας, Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ
Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους.	
 Ευρωπαϊκή Ένωση Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο	 ΕΣΠΑ 2014-2020 ανάπτυξη - εργασία - αλληλεγγύη
Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης	

**Οδηγός Εκπαιδευτικού - Υποστηρικτικό Υλικό
ΟΜΗΡΙΚΑ ΕΠΗ (Α΄ και Β΄ Γυμνασίου)**

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Α΄ ΜΕΡΟΣ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ	6
1. Η φυσιολογία του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών από μετάφραση (νεοελληνική απόδοση)	7
2. Διδακτικές ιδιαιτερότητες των Ομηρικών Επών	10
3. Πιθανές διδακτικές αποκλίσεις – Επισημάνσεις.....	16
4. Σκοποί και στόχοι της διδασκαλίας των Ομηρικών Επών	16
4.1. Γενικοί σκοποί.....	16
4.2. Γενικοί στόχοι.....	18
4.3. Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα.....	18
4.4. Ενδεικτικές δραστηριότητες.....	19
Β΄ ΜΕΡΟΣ: ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ	22
1. Διδακτική πλαισίωση – Σχεδιασμός	23
2. Αξιολόγηση	24
2.1. Η φυσιολογία της αξιολόγησης.....	24
2.2. Η αξιολόγηση στο πλαίσιο της διδασκαλίας των Ομηρικών Επών	25
2.3. Καινοτόμες προτάσεις αξιολόγησης στο πλαίσιο της διδασκαλίας των Ομηρικών Επών	26
2.4. Τύποι αξιολόγησης για τα Ομηρικά Έπη (Α΄ και Β΄ Γυμνασίου)	28
2.4.1. Ποικίλοι τύποι ασκήσεων διαβαθμισμένης δυσκολίας.....	28
2.4.2. Φάκελος επιτευγμάτων μαθητή/μαθήτριας (portfolio), έντυπος ή ηλεκτρονικός (e-portfolio)	31
2.4.3. Κλίμακες διαβαθμισμένων κριτηρίων (Ρουμπρίκες).....	33
2.4.4. Εννοιολογικοί χάρτες.....	35
2.4.5. Σχέδιο δράσης (project).....	37
3. Ενδεικτικές εργασίες-ερωτήσεις για τα Ομηρικά Έπη	38
3.1. Δημιουργικές εργασίες.....	38
3.1.1. ΟΔΥΣΣΕΙΑ	38
3.1.2. ΙΛΙΑΔΑ.....	39
3.2. Διαθεματικές εργασίες.....	39
3.2.1. ΟΔΥΣΣΕΙΑ	39
3.2.2. ΙΛΙΑΔΑ.....	40
3.3. Προτεινόμενες ερωτήσεις	40

3.3.1. ΟΔΥΣΣΕΙΑ	40
3.3.2. ΙΛΙΑΔΑ	41
4. Ενδεικτικά διδακτικά σενάρια για τα Ομηρικά Έπη	42
4.1. ΟΔΥΣΣΕΙΑ	42
4.1.1. ΡΑΨΩΔΙΑ Β	42
4.1.2. ΡΑΨΩΔΙΑ Ψ	49
4.2. ΙΛΙΑΔΑ	58
4.2.1. ΡΑΨΩΔΙΑ Ζ	58
4.2.2. ΡΑΨΩΔΙΑ Γ	67
5. Φύλλα Εργασίας	72
5.1. ΟΔΥΣΣΕΙΑ	72
5.2. ΙΛΙΑΔΑ	76
6. Βιβλιογραφία – Δικτυογραφία	79
6.1. Βιβλιογραφία	79
6.2. Δικτυογραφία	80

Α΄ ΜΕΡΟΣ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ

1. Η φυσιολογία του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών από μετάφραση (νεοελληνική απόδοση)

Το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών από μετάφραση (νεοελληνική απόδοση) αφορά στην προσέγγιση αρχαιοελληνικών κειμένων, τα οποία αποδίδονται στη νέα ελληνική γλώσσα. Βρίσκεται σε σχέση αλληλεπίδρασης, επομένως, το μάθημα τόσο με αυτό της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας όσο και με τα Αρχαία Ελληνικά από το πρωτότυπο, αν και ο τρόπος σύνδεσής του με καθένα από τα παραπάνω διαφοροποιείται:

α) Σε σχέση με τη Νεοελληνική Λογοτεχνία τα μεταφρασμένα αρχαιοελληνικά κείμενα συγκλίνουν ως προς το γλωσσικό όργανο έκφρασής τους αλλά και τη μέθοδο διδακτικής προσέγγισής τους, που συνήθως είναι η ερμηνευτική — κειμενοκεντρική.

Η νέα ελληνική μορφή της γλώσσας είναι κοινή και στα δύο μαθήματα, εφόσον τα κείμενα την υιοθετούν. Ωστόσο, πρέπει εδώ να επισημάνουμε ότι για τα αρχαιοελληνικά κείμενα παραδίδονται περισσότερες από μία μεταφράσεις τους, ενώ για τη Νεοελληνική Λογοτεχνία είναι μοναδική η γραφή και παράδοση των κειμένων. Αυτό συμβαίνει, επειδή το μεταφρασμένο κείμενο δεν είναι πρωτογενές, όπως το νεοελληνικό λογοτεχνικό έργο. Παρεμβάλλεται ο/η μεταφραστής/μεταφράστρια, ο/η οποίος/οποία δεν είναι συγγραφέας και χρησιμοποιεί τη γλώσσα όχι για να εκφράσει αυτό που ο/η ίδιος/ίδια επιθυμεί ή/και σκέφτεται, αλλά για να μεταφέρει τις σκέψεις και τα συναισθήματα κάποιου/κάποιας άλλου/άλλου.

Πιο συγκεκριμένα και σε ό,τι αφορά τα μεταφρασμένα αρχαιοελληνικά κείμενα πρέπει να επισημάνουμε τα εξής:

Η διαχρονική θεώρηση της αξιοποίησης μεταφρασμένων αρχαιοελληνικών κειμένων στην ελληνική εκπαίδευση έχει ως χρονικό σημείο έναρξης το Παρθεναγωγείο του Βόλου, όπου ο Αλέξανδρος Δελμούζος δίδαξε, για πρώτη φορά, αρχαία κείμενα από μετάφραση. Ωστόσο, η επίσημη και γενικευμένη καθιέρωση της διδασκαλίας τέτοιων κειμένων στο ελληνικό Γυμνάσιο ανάγεται στο 1931, όταν η μετάφραση των διδασκόμενων αρχαιοελληνικών κειμένων χρησιμοποιήθηκε ως συμπλήρωμά τους και βοήθημα για τον/τη μαθητή/μαθήτριά και τον/τη φιλόλογο. Στην εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1964, το αρχαίο ελληνικό κείμενο και η μετάφρασή του συνυπήρχαν αντικριστά στο βιβλίο του/της μαθητή/μαθήτριάς. Τελικά, η πλήρης υποκατάσταση του πρωτότυπου αρχαιοελληνικού κειμένου από τη μετάφρασή του καθιερώθηκε με τη μεταρρύθμιση του 1976, στο πλαίσιο της οποίας συγγράφονται σχολικά εγχειρίδια για το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών από μετάφραση, από τα οποία απουσιάζει το πρωτότυπο, αρχαιοελληνικό κείμενο. Η δομολειτουργική προσέγγιση της αρχαίας ελληνικής γλώσσας δεν καταργήθηκε, βέβαια, αλλά αποτέλεσε, από τότε, σαφώς διακριτό γνωστικό αντικείμενο.

Σε όλη την εξελικτική πορεία της παρουσίας του μαθήματος στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, όπως επιγραμματικά παρουσιάστηκε, το νομοθετικό πλαίσιο αναφοράς καταγράφει ως «Αρχαία Ελληνικά από μετάφραση» τη σχετική θεματική. Ο όρος «μετάφραση», στον οποίο εδώ εστιάζουμε, έχει διαχρονική χρήση. Ωστόσο, και παρότι δεν καταγράφεται σαφώς στο σχετικό νομοθετικό πλαίσιο, πρέπει να επισημάνουμε ότι οι σχέσεις, που συνδέουν τις δύο γλωσσικές μορφές των κειμένων, την αρχαιοελληνική και τη νεοελληνική, υπάγονται στις αρχές της ενδογλωσσικής μετάφρασης¹. Πρόκειται για το είδος εκείνο της μεταφοράς ενός κειμένου

¹ Αξιόλογο υλικό για την ενδογλωσσική μετάφραση μπορεί κάποιος να βρει στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://www.greek-language.w/greeklang/ancient_week/education/translation/index.html.

από μία μορφή μιας γλώσσας σε άλλη της ίδιας γλώσσας². Διαφοροποιείται, εξάλλου, η ενδογλωσσική από τη μη-ενδογλωσσική, διαγλωσσική μετάφραση, στον βαθμό που η δεύτερη αφορά σε διαφορετικές, ανεξάρτητες γλώσσες.

Τα χαρακτηριστικά και οι τεχνικές της ενδογλωσσικής μετάφρασης δεν εμπλέκονται, άμεσα τουλάχιστον, με το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών από μετάφραση, όπως συμβαίνει με τη μελέτη των πρωτότυπων αρχαιοελληνικών έργων. Και αυτό ισχύει επειδή οι νεοελληνικές μεταφορές των πρωτότυπων κειμένων, οι οποίες διανέμονται μέσω των σχολικών βιβλίων του μαθητή, έχουν ήδη κριθεί και εγκριθεί από τα αρμόδια όργανα. Οι μαθητές/μαθήτριες δεν καλούνται να δώσουν τη δική τους μεταφραστική εκδοχή και η μεταφορά των κειμένων, με τον τρόπο αυτό, δεν αποτελεί μέρος της διδακτικής και μαθησιακής διαδικασίας, όπως συμβαίνει στο μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών από πρωτότυπο. Παρ' όλα αυτά, η έννοια της μετάφρασης, στην ενδογλωσσική της διάσταση, και στην εκ των προτέρων δεδομένη αναγνώρισή της ως έγκυρης, παραμένει κεντρική. Μας παραπέμπει, εξάλλου, στη θεωρητική της προσέγγιση, σε μία «εικόνα» του πρωτότυπου κειμένου, σε μία από τις εκδοχές μεταφοράς του σε άλλη μορφή της ελληνικής γλώσσας, η οποία δεν αποκλείει και άλλες, παράλληλες εκδοχές.

Η διδακτική τεχνική της χρήσης περισσότερων της μιας μεταφράσεων του εκάστοτε μελετώμενου κειμένου και της αξιοποίησης της προτεινόμενης από το βιβλίο του/της μαθητή/μαθήτριας μετάφρασης ως μιας από τις πολλές δυνατότητες προσέγγισης του πρωτότυπου, σχετίζεται με την παραπάνω συλλογιστική. Εκφράζει, εξάλλου, την ανάγκη επίδειξης στους/στις μαθητές/μαθήτριες και άλλων μεταφράσεων του κειμένου εκτός εκείνης του σχολικού βιβλίου³.

Ο διδακτικός στόχος μιας τέτοιας ενέργειας σίγουρα δεν θα είναι η αναζήτηση της καλής ή της λιγότερο καλής μετάφρασης. Όμως, μπορεί να είναι μέσο προβληματισμού του/της μαθητή/μαθήτριας σχετικά με την αποτελεσματική χρήση της νεοελληνικής γλώσσας, ιδιαίτερα όταν παρέχονται παράλληλα το πρωτότυπο κείμενο και οι ποικίλες προτάσεις-

² Ο Σεφέρης χρησιμοποιεί τον όρο «μεταγραφή» για να δηλώσει την ενδογλωσσική μετάφραση.

Γράφει χαρακτηριστικά στο *Άσμα Ασμάτων* (1972: 65): «από καιρό συλλογίζομαι πως όταν μεταφράζω ελληνικά κείμενα στη σημερινή γλώσσα μας, και όταν μεταφράζω ξένες γλώσσες, κάνω δύο διαφορετικές δουλειές. Μου χρειάζονται λοιπόν δύο διαφορετικές λέξεις για να δηλώσω αυτή τη διαφορά. Όσπου να βρεθεί κάποια περισσότερο ικανοποιητική, υιοθέτησα τη λέξη «μεταγραφή» για το μεταγλωττισμό των αρχαίων κειμένων. Η λέξη, μ' αυτήν την έννοια, έχει την παράδοσή της, αφού απαντά λ.χ. στον Θουκυδίδη ή στον Λουκιανό».

Στον Πρόλογο της *Αποκάλυψης του Ιωάννη* (1987: 14) συμπληρώνει για τη διαφορά ενδογλωσσικής και διαγλωσσικής μετάφρασης: «Αισθάνομαι βαθύτατα ότι πρόκειται για δύο ολωσδιόλου διαφορετικές λειτουργίες. Μια λέξη δεν είναι ποτέ μόνη της, εκτός αν την απομονώσουμε στο πολύ χοντρό νόημά της. Απαρτίζεται από συνειρμούς που κάνουν και την αισθανόμαστε ριζωμένη με άπειρες λεπτές ρίζες στη δική της γλώσσα] Βέβαια το πέρασμα του καιρού αλλάζει πολλά σε μία λέξη [...] Όμως, όσο και αν το πιστεύω αυτό, δεν μπορώ να πω, σε τελευταία ανάλυση, ότι όταν θέλω να κάνω νοητή και αισθητή στη σημερινή γλώσσα μας μία λέξη που έζησε στις διάφορες αρχαιότητες μας, είτε τη διατηρήσαμε είτε όχι, την αντικρίζω και την μεταχειρίζομαι με τον ίδιο ακριβώς τρόπο που θ' αντίκριζα και θα μεταχειριζόμουν, εννοώ μεταφράζοντας, λέξεις από ξένες γλώσσες [...]

³ Χαρακτηριστική είναι η άποψη του Αριστόξενου Σκιαδά για τη μελέτη περισσότερων της μίας μεταφράσεων του πρωτότυπου αρχαιοελληνικού κειμένου, όπως την εξέφρασε στο συνέδριο «Πρωτότυπο και Μετάφραση» του 1978 (1980: 37): «Και επειδή υπάρχουν πάντοτε πολλοί δρόμοι για την προσπέλαση ενός έργου — όπως και για κάθε τέλος —, γι' αυτό πρέπει να υπάρχουν πολλές και συνεχείς μεταφράσεις. Διότι είναι αναμφισβήτητο γεγονός, ότι καμία μετάφραση δεν μπορεί να δώσει όλες τις διαστάσεις του πρωτότυπου έργου: άλλη θα είναι πιο κοντά στον λόγο, άλλη στο ύφος, άλλη στην αισθητική αξία, άλλη στις ιδέες, άλλη στη δομή κ.τ.λ.».

προσπάθειες μεταφοράς του στη νεοελληνική γλώσσα⁴. Επίσης, μπορεί να αναδειχθεί σε μέσο προετοιμασίας και άσκησης του μαθητή στη μεταφραστική διαδικασία, η οποία επιδιώκεται, ανάμεσα στα άλλα, στο πλαίσιο των Αρχαίων Ελληνικών από το πρωτότυπο.

Με βάση την παραπάνω συλλογιστική δεν τροποποιείται ουσιαστικά το κοινό εκφραστικό όργανο ανάμεσα στη Νεοελληνική Λογοτεχνία και τα μεταφρασμένα αρχαιοελληνικά κείμενα. Ωστόσο, προστίθεται η ανάγκη, σε ό,τι αφορά τα Αρχαία Ελληνικά από μετάφραση, της χρήσης και αξιοποίησης πολλών, διαφορετικών για το ίδιο κείμενο μεταφράσεων, ώστε να αποσαφηνιστεί νοηματικά το κείμενο, όσο το δυνατόν πληρέστερα.

Γίνεται κατανοητό, επομένως, ότι η επεξεργασία των μεταφρασμένων κειμένων της αρχαίας ελληνικής γραμματείας, είναι συνθετότερη από εκείνη των αντίστοιχων της νεοελληνικής παραγωγής. Στην πρώτη περίπτωση, η ερμηνεία των κειμένων προαπαιτεί, για το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα, τη συνδυαστική, παράλληλη χρήση περισσότερων της μίας προτεινόμενης μεταφράσεων, καθώς και τη δυνατότητα παραπομπής στο πρωτότυπο κείμενο. Στη δεύτερη περίπτωση, το κείμενο αποτελεί το πρωτότυπο αντικείμενο επεξεργασίας, χωρίς την ανάγκη παραπομπής σε επικουρικά δεδομένα.

Η κειμενοκεντρική ερμηνεία των εξεταζόμενων κειμένων είναι το δεύτερο σημείο σύγκλισης ανάμεσα στα δύο μαθήματα. Τα κείμενα προσεγγίζονται με σκοπό την κατανόησή τους, την ανάδειξη των στοιχείων εκείνων, που δεν είναι εξαρχής σαφή, που, ενδεχομένως, δηλώνουν κάτι άλλο από αυτό που η αρχική εντύπωση δημιουργεί, που χρειάζεται να φωτιστούν λαμβάνοντας υπόψη παραμέτρους εξωκειμενικές, περικειμενικές, διακειμενικές αλλά και όσες σχετίζονται με το/την δημιουργό ή/και τον/την αναγνώστη/αναγνώστρια. Όλη, εξάλλου, η πορεία προσέγγισης του κειμένου βασίζεται και απορρέει από το ίδιο το κείμενο, τις εκφράσεις του, τα σημαίνοντα και σημαινόμενα. Εδώ, ερωτήσεις και προτροπές του/της φιλόλογου, όπως: «Σε ποιο σημείο του κειμένου το λέει;», «Ποια έκφραση χρησιμοποιείται στο κείμενο;», «Εντοπίστε λέξεις ή/και εκφράσεις του κειμένου συναφείς με την ιδέα, που εδώ μελετάμε» κυριαρχούν και κατευθύνουν τη μαθησιακή διαδικασία.

Ωστόσο, πρέπει να επισημάνουμε τη σημασία που έχει το περικείμενο παραγωγής των έργων της αρχαίας ελληνικής γραμματείας. Ιδιαίτερα όταν το περικείμενο αυτό απέχει χρονικά από την εποχή που ζει ο/η αναγνώστης/αναγνώστρια/αποδέκτης του έργου, κατανοούμε ότι κάθε πιθανή προσπάθεια ερμηνείας του αρχαιοελληνικού έργου με σημερινά κριτήρια δεν βοηθά την κατανόησή του. Αντίθετα, μία τέτοια επιδίωξη αλλοιώνει συχνά το περιεχόμενο του κειμένου και μπορεί να οδηγήσει σε γενικεύσεις αυθαίρετες και υποκειμενικές.

Η διαφοροποίηση του περικειμένου, επομένως, ανάμεσα στα κείμενα των δύο μαθημάτων πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη σε κάθε προσπάθεια ερμηνευτικής προσέγγισης. Διαφορετικά, το αρχαιοελληνικό κείμενο μπορεί να ερμηνευθεί με κριτήρια και παραμέτρους της νεοελληνικής πραγματικότητας και να θεωρηθεί μη επίκαιρο και ελάχιστα χρήσιμο για τη γενιά του 21^{ου} αιώνα.

⁴ Ο Ι. Θ. Κακριδής αναφέρει σχετικά (2000: 25): «Στο σχολείο η απαίτησή μας, η μετάφραση να εξαντλεί το πρωτότυπο, θα προκαλέσει συχνά μια πλατιά συζήτηση για τη σημασία της μιας και της άλλης δικής μας λέξης, για τη διαφορά των συνωνύμων μας, για τις συντακτικές μας δυνατότητες κτλ. Όποιος νομίζει μια τέτοια ώρα χαμένη για τον κλασικό και την αρχαία γλώσσα, γελιέται. Ότι με τον τρόπο αυτό μαθαίνει και τη μητρική του γλώσσα καλύτερα ο μαθητής, είναι ένα κέρδος παραπάνω. Η κύρια όμως φροντίδα μας μένει πάντα, από την καλοδιαλεγμένη, νεοελληνική έκφραση να ιδεί ο μαθητής την αρχαία, τι ακριβώς σημαίνει, χωρίς να τον ικανοποιεί μια πρόχειρη, χοντροκομμένη απόδοση. Με μια τέτοια αντιπαραβολή οξύνεται και το γλωσσικό αίσθημα και η κρίση και η φαντασία και έρχεται σιγά σιγά ο νέος να αντικρύσει τη γλώσσα σα μιαν αποκάλυψη της ψυχής των λαών και των ατόμων».

β) Σε σχέση με τα Αρχαία Ελληνικά από το πρωτότυπο η προσέγγιση μεταφρασμένων αρχαιοελληνικών λογοτεχνικών έργων ταυτίζεται ως προς τη γραμματειακή κατηγοριοποίηση των κειμένων, το περιεχόμενο που αυτά εκφράζουν, το αξιακό και πολιτιστικό πλαίσιο που απηχούν και την πρόθεση, όπως αυτή καταγράφεται στα Αναλυτικά Προγράμματα: ερμηνεία και κατανόησή τους με απώτερη επιδίωξη την ανάδειξη της ανθρώπινης δράσης και δραστηριότητας στους άξονες της συγχρονίας και της διαχρονίας. Για τη διδακτική πράξη, η παραπάνω αναφορά σημαίνει πως ο/η φιλόλογος δεν θα πρέπει να ξεχνάει το περιεχόμενο της περιόδου συγγραφής του κειμένου, που εκάστοτε μελετάται. Θα πρέπει να αποφεύγει τις συγκρίσεις που αναζητούν το καλύτερο ή το λιγότερο καλό ανάμεσα στο χθες και στο σήμερα. Θα πρέπει να σέβεται το γραμματειακό είδος στο οποίο ανήκει το κείμενο που μελετάει και τις ανάγκες, που αυτό δημιουργεί. Σε αντίθετη περίπτωση, θα μπορούσε να ακυρωθεί, για παράδειγμα, η θεατρικότητα μιας τραγωδίας και να αποκοπεί ένα τέτοιο είδος έργου από το χωροχρονικό πλαίσιο, όπου αυτό ανήκει.

Διαφοροποιείται, ωστόσο, το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών από μετάφραση από εκείνο της προσέγγισης της πρωτότυπης μορφής κειμένων ως προς τη μορφή του οργάνου έκφρασης, δηλαδή τη γλώσσα. Το στοιχείο αυτό βοηθά στην οικειοποίηση των μεταφρασμένων κειμένων από μεγαλύτερο αριθμό μαθητών/μαθητριών, όχι μόνο ελληνικής, πλέον, αλλά πολυπολιτισμικής προέλευσης και καταγωγής. Ωστόσο, δημιουργεί ένα διαφορετικό κείμενο από εκείνο της πρωτότυπης μορφής, το οποίο πρέπει να συμμορφώνεται, για να είναι προσιτό από τον/την αναγνώστη/αναγνώστρια, με τους κανόνες δομής και λειτουργίας της νέας ελληνικής γλώσσας. Παράλληλα, όμως, το ίδιο κείμενο δεν θα πρέπει να αλλοιώνει το ύφος και το γραμματειακό είδος του πρωτότυπου γιατί, έτσι, θα απέχει πολύ από εκείνο και θα αποπροσανατολίζει τον/την αναγνώστη/αναγνώστρια κατά την ερμηνευτική του προσέγγιση. Για παράδειγμα, μία πεζή απόδοση του ομηρικού έπους στη νέα ελληνική στερεί τον/την μαθητή/μαθήτρια από την ικανοποίηση της αίσθησης του μέτρου και του ρυθμού και την κατανόηση της σωστής επιλογής των λέξεων και της κατάλληλης ταξινόμησής τους, ώστε να υπηρετούνται οι αρχές της προσωδίας.

2. Διδακτικές ιδιαιτερότητες των Ομηρικών Επών

Αιώνες τώρα η *Ιλιάδα* και η *Οδύσσεια* βρίσκονται πάντα στην επικαιρότητα. Απασχολούν μέχρι σήμερα τους μελετητές του αρχαίου κόσμου και τους φιλόλογους της πράξης με θέματα, που άπτονται της κατανόησης των ιδεών που εκφράζουν αλλά και των ποιητικών τεχνικών που υιοθετούνται σε αυτά. Σε επίπεδο φιλολογικής μελέτης και έρευνας, το έργο του Ομήρου έχει προκαλέσει και προκαλεί την οργάνωση πλήθους συνεδρίων, τη συγγραφή εξαιρετικά μεγάλου αριθμού μονογραφιών και την ανταλλαγή συζητήσεων και απόψεων σε τομείς, όπως η ενότητα των επών και ο τρόπος συγγραφής τους, τα οποία και συνθέτουν το «Ομηρικό Ζήτημα».

Για τον/την φιλόλογο-ερευνητή/ερευνητριά η προσέγγιση της *Ιλιάδας* και της *Οδύσσειας* γίνεται, συνήθως, με βάση την προσωπική του/της επιλογή για τα θέματα που θα τον/την απασχολήσουν, για τα εργαλεία, που θα χρησιμοποιήσει και για την τεκμηρίωση, η οποία θα προκύψει. Ακόμα και η διαφοροποίησή του/της από άλλους μελετητές εντάσσεται στο πλαίσιο της επιστημονικής διαλεκτικής και συχνά αποτελεί εφαλτήριο για νέες απόψεις και ερμηνείες. Με άλλα λόγια, η διατύπωση προσωπικών, μεν, θεμελιωμένων, δε, επιστημονικά ερμηνευτικών θέσεων για την *Ιλιάδα* και την *Οδύσσεια* είναι θεμιτή ή και απαραίτητη για τη φιλολογικό χαρακτήρα προσέγγιση των ομηρικών επών, εφόσον προάγει τον σχετικό

προβληματισμό. Για την αξιοποίηση, όμως, του ομηρικού έργου στην εκπαίδευση η συλλογιστική διαφοροποιείται.

Η προσέγγιση των ομηρικών επών ως **διδασκόμενου αντικειμένου** είναι σύνθετη, εφόσον:

1) Προϋποθέτει έναν **λειτουργικό συγκερασμό μορφής και περιεχομένου**, εφόσον το κείμενο αποτελεί σημείο συνάντησης ενός πλούσιου νοηματικά περιεχομένου, το οποίο αποδίδεται με τη χρήση ποιητικών τεχνικών, αντιπροσωπευτικών του έπους.

Στο ομηρικό κείμενο, μορφή και περιεχόμενο των δύο επών αλληλοσυμπληρώνονται σε ένα οργανικό σύνολο, που δίνει στον/στην αναγνώστη/αναγνώστρια την αίσθηση της πληρότητας στην προσπάθειά του/της για κατανόηση της εξέλιξης του μύθου. Η λειτουργική συνένωση του «τι και του πώς το λέει ο Όμηρος» προσδιορίζει τη φύση του έργου του και για αυτό **θεωρείται αποτελεσματικό και χρήσιμο να βοηθηθούν διδακτικά οι μαθητές/μαθήτριες προς την κατεύθυνση της παράλληλης κατανόησης και των δύο αξόνων: του περιεχομένου των επών και του τρόπου, παράλληλα, της λεκτικής αποτύπωσης του περιεχομένου αυτού.**

Η ομηρική παρομοίωση είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα άριστου συνδυασμού μορφής και περιεχομένου. Ως υφολογικό στοιχείο του λόγου, γραπτού και προφορικού, η παρομοίωση είναι η συνολική ή επιμέρους συσχέτιση ενός προσώπου, ενός πράγματος ή μιας κατάστασης με κάποιο άλλο, ανάλογο στοιχείο, που έχει την ίδια ιδιότητα ή τα ίδια χαρακτηριστικά και συνήθως σε μεγαλύτερο βαθμό. Ωστόσο, η ομηρική παρομοίωση είναι μοναδική στο είδος της. Ως προς τη δομή της, αποτελείται από δύο μέρη: το αναφορικό, το οποίο εισάγεται κυρίως με τις λέξεις «πως» ή/και «όπως» και το δεικτικό, το οποίο εισάγεται με τις λέξεις «έτσι» ή/και «παρόμοια».

Συνήθως, το αναφορικό μέρος της παρομοίωσης προηγείται και είναι μεγαλύτερο σε έκταση από το δεικτικό. Αυτό γίνεται, γιατί ο σκοπός του αναφορικού μέρους είναι να προσδιορίσει και να κάνει σαφές το δεικτικό μέρος, το οποίο είναι και το ζητούμενο. Η ομηρική παρομοίωση έχει δύο κύριους όρους, έναν στο αναφορικό μέρος και έναν στο δεικτικό, οι οποίοι έχουν κάποιο κοινό σημείο και για αυτό παραλληλιζονται μεταξύ τους. Στα έπη του Ομήρου ο ρόλος της παρομοίωσης είναι πολλαπλός καθώς:

- i) χρησιμοποιείται, για να ζωντανέψει μία εικόνα ή/και να τονίσει ψυχική κατάσταση, κυρίως κατά τη διάρκεια κάποιας περιγραφικής αφήγησης,
- ii) εισάγει στοιχεία της καθημερινότητας στην επική αφήγηση, βοηθώντας τον/την αναγνώστη/αναγνώστρια αφενός να ενημερωθεί για αυτά, εάν τα αγνοεί, και αφετέρου να κατανοήσει καλύτερα μέσω αυτών, εάν τα γνωρίζει, τα άγνωστα στοιχεία που θέλει να παρουσιάσει ο ποιητής,
- iii) ανακόπτει μεν τη δράση και εξέλιξη του έπους, αλλά διεγείρει το συναίσθημα και
- iv) δίνει ποικιλία στην αφήγηση.

Παρομοιώσεις, όπως:

Πώς βροντερός ο αχός της σάλπιγγας γρικιέται, ως τη βαρούνε ψηλά από κάστρο, οχτροί που το 'ζωσαν ψυχοκαταλυτάδες· όμοια βουερός ο αχός γρικιήθηκε κι απ' του Αχιλλέα το στόμα.

(Σ 219-221, μτφρ. Ν. Καζαντζάκη - Ι. Κακριδίη)

Πώς ο χαλκιάς, για να το φτιάξει, ένα πελέκι ή και σκεπάρνι, το βάφει μες στο κρύο κι αυτοτσιρίζει ξεκουφαίνοντας, γιατί έτσι μόνο παίρνει το σίδηρο τη δύναμή του· παρόμοια τσίριζε γύρω απ' το ελίτικο παλούκι και το μάτι του.

(I 437-440, μτφρ. Δ. Μαρωνίτη)

αποτελούν εξαιρετικές ευκαιρίες για τον/τη φιλόλογο να συσχετίσει το περιεχόμενο με τη μορφή:

α) «ανακαλύπτοντας» διαλεκτικά με τους/τις μαθητές/μαθήτριές του/της τη συναισθηματική φόρτιση των παραπάνω σκηνών, με τον τρόπο που αντανακλάται σε **λέξεις**, όπως «**βροντερός**» και **όχι απλώς δυνατός**, «**βαρούνε**» και **όχι παίζουν**, «**οχτροί**» και **όχι ξένοι**, «**ψυχοκαταλυτάδες**» και **όχι απλώς άγριοι**, «**βουερός**» και **όχι έντονος**, «**αχός**» και **όχι φωνή**, «**τσιρίζει**» και **όχι φωνάζει**, «**παλούκι**» και **όχι κομμάτι ξύλου**,

β) επισημαίνοντας **το σημείο εξέλιξης του μύθου** σε καθεμία από τις παραπάνω παρομοιώσεις και συσχετίζοντάς το με την ανάγκη προβολής και επισήμανσής του με ένα εκφραστικό μέσο, όπως η παρομοίωση. Ειδικότερα, η πρώτη από τις δύο παρομοιώσεις (Σ 219-221) αξιοποιείται από τον Όμηρο, για να εκφράσει την ένταση των συναισθημάτων του Αχιλλέα, που βλέποντας το σώμα του νεκρού Πατρόκλου να κακοποιείται στο πεδίο της μάχης και μη μπορώντας να παρέμβει, εφόσον δεν του έχουν ακόμη δοθεί τα καινούργια του όπλα, **τρομοκρατεί** με τη φωνή του **τους Τρώες** και **τους απομακρύνει** από τη σορό του Πάτροκλου, **ώστε οι Αχαιοί να μπορέσουν να την πάρουν και να τιμήσουν το νεκρό**. Η δεύτερη παρομοίωση (I 437-440) αξιοποιείται στην *Οδύσσεια*, για να περιγραφεί η **τύφλωση** του Πολύφημου από τον Οδυσσέα και τους συντρόφους του και να τονιστεί η σημασία του γεγονότος τόσο ως κατορθώματος, αν κρίνει κάποιος/κάποια με βάση το μέγεθος του Κύκλωπα, όσο και **ως κομβικού σημείου για την εξέλιξη του έπους**, εφόσον η τύφλωση του γίγαντα προκαλεί την οργή του πατέρα του, του θεού Ποσειδώνα, και την έναρξη της περιπλάνησης του Οδυσσέα.

2) Υπαγορεύει την ανάγκη διδακτικής και μαθησιακής **ανάδειξης των κύριων θεμάτων** που θίγει ο Όμηρος συνδυάζοντάς τα αρμονικά γύρω από δύο κεντρικούς θεματικούς άξονες: την άφιξη των Αχαιών στην Τροία, λόγω της αρπαγής της Ωραίας Ελένης από τον Πάρη, και τη διεκδίκησή της στην *Ιλιάδα*, και το νόστο του Οδυσσέα, του βασιλιά της Ιθάκης, στην *Οδύσσεια*. Γύρω από αυτά τα θεματικά κέντρα ο ποιητής μας καταφέρνει, με τον δικό του τρόπο, να παρουσιάσει και να σχολιάσει όλα τα θέματα, που συνθέτουν την κοινωνία της εποχής του και τα μέλη της:

✓ Αναφέρεται στους ρόλους αλλά και στη σχέση θεών και ανθρώπων προβάλλοντας τον άνθρωπο ως υπεύθυνο για τις πράξεις του και, άρα, ελεύθερο να αποφασίσει και να αναλάβει τις συνέπειες των πράξεών του. Το θεϊκό στοιχείο έχει ιδιαίτερα έντονη παρουσία στα δύο ομηρικά έπη. Ωστόσο, αξίζει να σταθούμε στα λόγια του Δία στη Ραψωδία Α της *Οδύσσειας*:

στ. 33 Ω, κρίμα, αλήθεια, οι άνθρωποι με τους θεούς να τα 'χουν,
γιατί θαρρούν πως από μας οι συμφορές τους βρίσκουν,
ενώ παθαίνουν μόνοι τους απ' ασυλλογισιά τους,
χωρίς να φταίει η μοίρα τους.

(μτφρ. Ζ. Σιδέρη)

Ο πατέρας των θεών εκφράζει την άποψη της ομηρικής κοινωνίας: οι θεοί είναι παρόντες, επηρεάζουν τη ζωή των ανθρώπων, αλλά οι σημαντικές αποφάσεις λαμβάνονται από τους ίδιους τους θνητούς, οι οποίοι ευθύνονται για ό,τι ακολουθήσει. Ανάλογα, ο Αχιλλέας εμφανίζεται στη Ραψωδία Σ της *Ιλιάδας* έχοντας πάρει μόνος του την απόφαση να αντιμετωπίσει τον Έκτορα και να πεθάνει:

στ. 113 Τώρα θα πάω τον που μου σκότωσε το πιο ακριβό κεφάλι,
τον Έκτορα, να βρω. Κι ο θάνατος καλώς να 'ρθει
(μτφρ. Ν. Καζαντζάκη — Ι. Κακριδή)

Οι θεοί γνωρίζουν ότι ο ήρωας θα πεθάνει νέος, ωστόσο δεν τον ωθούν στη λήψη της απόφασής του. Ο Αχιλλέας, μετά από σκέψη, αποφασίζει μόνος του, χωρίς θεϊκή επιρροή, να αντιμετωπίσει τον Έκτορα, διαισθανόμενος ότι ο θάνατος τον περιμένει. Ο ομηρικός άνθρωπος αποφασίζει. Δεν είναι έρμαιο στα χέρια των θεών. Ωστόσο, η ανθρώπινη δράση και συμπεριφορά έχει όρια. Τα όρια αυτά οφείλουν όλοι να τα σέβονται και να τα ακολουθούν. Διαφορετικά η πορεία, που ακολουθείται, είναι γνωστή: προηγείται η «Άτη», η νοητική συσκότιση, η τύφλωση του νου:

Μα η Τύφλα, δυνατή, με ολόγερα ποδάρια, τρέχει απ' όλες
πολύ πιο μπρος στης γης αλάκερη, και στους θνητούς προφταίνει
κακό να κάνει.....
(Ι 505-507, μτφρ. Ν. Καζαντζάκη — Ι. Κακριδή)

που οδηγεί στην «Υβρις», την υπέρβαση των ανθρώπινων δυνατοτήτων και προσβολή του θείου. Η «Υβρις» προκαλεί τη «Νέμεσιν», τη θεϊκή οργή που τελικά οδηγεί στην «Τίσιν», την τιμωρία του θνητού από το θεό⁵.

✓ Περιγράφει πλήθος συναισθημάτων, που νιώθουν οι ήρωες του (Κακριδή, ό.π.: 45-62), ο ποιητής, όπως, για παράδειγμα, η νοσταλγία του Οδυσσέα για την επιστροφή στην Ιθάκη, συναίσθημα το οποίο αποτελεί κίνητρο για το ταξίδι του νόστου:

Μα ο Δυσσέας και καπνό ποθεί να δει απ' αγνάντια
να βγαίνει απ' την πατρίδα του ψηλά και ας ξεψυχήσει.
(Α 59-60, μτφρ. Ζ. Σιδέρη)

και η «μήνις» του Αχιλλέα, η οποία αποτελεί το κεντρικό θέμα της *Ιλιάδας*:

⁵ Η κλιμάκωση των όρων «Υβρις — Νέμεσις — Τίσις» μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο «έρευνας» για τον/τη φιλόλογο και του/της μαθητές/μαθήτριες στις περιπτώσεις: α) της προσβολής του θεού Ποσειδώνα από τον Οδυσσέα, του θυμού του θεού και της τιμωρίας του Οδυσσέα με δεκαετή περιπλάνηση, β) της προσβολής του θεού Ήλιου από τους συντρόφους του Οδυσσέα, του θυμού του θεού και της τιμωρίας των ανδρών με θάνατο, γ) της καταπάτησης του ιερού χαρακτήρα της φιλοξενίας από τους μνηστήρες, του θυμού των θεών και της τιμωρίας τους με θάνατο και δ) της άρνησης του Αγαμέμνονα να επιστρέψει τη Χρυσήίδα, του θυμού του Απόλλωνα και της τιμωρίας όλων των Ελλήνων, οι οποίοι αρρώστησαν από λοιμό.

Ψάλλε, θεά, τον τρομερόν θυμόν του Αχιλλέως,
πώς έγινε στους Αχαιοούς αρχή πολλών δακρύων.

(Α 1-2, μτφρ. Ιακ. Πολυλά)

Η μήνις αυτή μεταλλάσσεται στην εξέλιξη του έπους από θυμό, σε διάθεση εκδίκησης και τελικά σε εκτόνωση, όταν ο Αχιλλέας κλαίει σαν μικρό παιδί μπροστά στον πατέρα Πρίαμο, που τον συγκινεί θυμίζοντάς του τον δικό του πατέρα:

Κι οι δύο, με τον πόνον τους καθένας τους, εκλαίαν.
Εκείνος για τον Έκτορα στα πόδια του Αχιλλέως,
τούτος για τον πατέρα του και ακόμη για τον φίλον

(Ω 510-512, μτφρ. Ιακ. Πολυλά)

✓ Περιγράφει αθλητικούς αγώνες, οι οποίοι διοργανώνονται είτε στο πλαίσιο της φιλοξενίας, όπως συνέβη κατά την άφιξη του Οδυσσέα στο νησί των Φαιάκων:

Τώρα που πια χαρήκαμε τ' αρχοντικό τραπέζι
και την κιθάρα, αχώριστη συντρόφισσα στο γλέντι,
ας βγούμε τους αγώνες μας να δοκιμάσουμε όλους

(Θ 104-106, μτφρ. Ζ. Σιδέρη)

είτε ως φόρος τιμής στους νεκρούς στο πλαίσιο ταφικών εθίμων, όπως κατά την προσφορά τιμής από τους Αχαιοούς στο νεκρό Πάτροκλο:

.....Τότε ο Αχιλλέας
το στρατό κράτησε, τόπο γι' αγώνες ν' ανοίξει

(Ψ 258-258, μτφρ. Θ. Μαυρόπουλος)

✓ Αναφέρεται στα ταφικά έθιμα της εποχής, τα οποία συναντάμε, για παράδειγμα, κατά τις ταφές του Έκτορα και του Πάτροκλου:

και άμα η δεκάτη εφάνη αυγή τον κόσμον να φωτίσει
τότ' έβγαλαν τον Έκτορα και κλαίοντας τον θέσαν
εις την πυράν της κορυφής, κατόπιν την ανάψαν.
Και άμα η ροδοδάκτυλη Ηώς στον κόσμο εφάνη,
εις την πυράν ολόγυρα του Έκτορος του ανδρείου
όλος συνάχθηκε ο λαός κι άφθονο πρώτα εχύσαν
κρασί μες στην πυρκαϊά και την εσβήσαν όλην
ως εκεί που εβόσκησε η φωτιά, κι οι αυτάδελφοι και οι φίλοι
κατόπιν όλα εσύναξαν τα άσπρα κόκαλά του,
κι έτρεχαν δάκρυα θερμά από τα μάγουλά τους.

(Ω 786-795, μτφρ. Ιακ. Πολυλάς)

✓ Παραθέτει το τυπικό των γευμάτων, θεϊκών ή ανθρώπινων, όπως το γεύμα που παρέθεσε η Καλυψώ στο θεό Ερμή, όταν εκείνος την επισκέφθηκε, για να της μεταφέρει τη βούληση των θεών να αφήσει τον Οδυσσέα να επιστρέψει στην Ιθάκη:

Έτσι είπε κι έστρωσε η θεά τραπέζι με αμβροσία
γεμάτο, κι ένα κόκκινο τον κέρασε νεχτάρι,
κι έτρωγε κι έπινε ο γοργός του Δία αποκρισάρης.

(Ε 94-96, μτφρ. Ζ. Σιδέρη)

ή το γεύμα που πρόσφερε ο Εύμαιος στον ξένο, κατά τη γνώμη του, Οδυσσέα, τον οποίο υποδέχθηκε στην καλύβα του:

Δυο πήρε (χοίρους) εκείθε κι έσφαξε και ευθύς τους καψαλίζει
και τους κομμάτιασε έπειτα και τους περνά στις σούβλες.

Κι όλα σαν καλοψήθηκαν τα πήγε του Δυσσέα,
ζεστά στις σούβλες, με λευκό πασπαλισμένο αλεύρι.

Γλυκό κρασί του κέρασε σ' ένα καυκί, κι ο ίδιος
κάθισε τότε αγνάντια του και του 'πε κρίζοντάς τον

(Ξ 77-82, μτφρ. Ζ. Σιδέρη)

✓ Αναδεικνύει τον ρόλο της γυναίκας, η οποία κατέχει μια ξεχωριστή θέση στο έργο του Ομήρου. Ο γέρο - ποιητής δείχνει να είναι πολύ ευαίσθητος στην ομορφιά και τη γοητεία των γυναικών. Το έργο του πλημμυρίζει άλλοτε από ενθουσιασμό για αυτές και άλλοτε από ένα είδος οίκτου, που καμιά φορά έχει μία απόχρωση ειρωνείας. Η Ναυσικά, η Αρήτη, η Πηνελόπη, η Ελένη, η Ανδρομάχη, η Ευρύκλεια, η Αθηνά, η Ήρα, η Αφροδίτη, η Θέτις αποτελούν, η καθεμία στην κατηγορία της, πρότυπα συμπεριφοράς και στάσης, όπως φαίνεται στα αποσπάσματα, που ακολουθούν, για την Ελένη και την Αρήτη αντίστοιχα:

Κι άμ' είδαν ως εσίμωνε στον πύργον την Ελένην,
συνομιλούσαν σιγανά με λόγια πετρωμένα:

«Κρίμα δεν έχουν οι Αχαιοί, δεν έχουν κρίμα οι Τρώες
χάριν ομοίας γυναικός τόσον καιρόν να πάσχουν.

Τώνοντι ομοιάζει ωσάν θεάς η τρομερή θωριά της»

(Γ 154-158, μτφρ. Ιακ. Πολυλάς)

Τη λένε Αρήτη, και βαστά κι η ίδια απ' τους προγόνους,
που τον Αλκίνο γέννησαν, το βασιλιά του τόπου.

(η 55-56 μτφρ. Ζ. Σιδέρης)

Και τα παιδιά της κι ο λαός κι ο βασιλιάς Αλκίνος,
τη σέβονται και σαν θεά να βλέπουν τη δοξάζουν,
όταν στην πόλη φαίνεται. Γιατί είναι στολισμένη
με γνώση, κι όσες αγαπά, ακόμα και στους άντρες,
λύνει όλες τους τις διαφορές.

(Η 71-75, μτφρ. Ζ. Σιδέρης)

✓ Προβάλλει το ηρωικό ιδεώδες, το οποίο στην περίπτωση της *Ιλιάδας* εκφράζεται στο πρόσωπο του Αχιλλέα και στην περίπτωση της *Οδύσσειας* στον ομώνυμο πρωταγωνιστή μέσα από χαρακτηριστικές ομηρικές φράσεις:

αἰέν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων (Ζ 208)
εἰς οἰώνος ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης (Μ 243)
μύθων τε ρητῆρ' ἔμμεναι πρηκτῆρά τε ἔργων (Ι 443)

3) Παραπέμπει στη **διδασκτική αξιοποίηση της πληθώρας των ποιητικών τεχνικών** της *Οδύσσειας* και της *Ιλιάδας*, όπως η παρομοίωση, η επική ειρωνεία, ο εγκιβωτισμός, οι τυπικές σκηνές, η αλληλοδιαδοχή ανάμεσα στον πραγματικό και τον αφηγηματικό χρόνο.

3. Πιθανές διδακτικές αποκλίσεις – Επισημάνσεις

Κατά τη διδασκαλία των ομηρικών Επών ο/η φιλόλογος προτείνεται να λαμβάνει ιδιαίτερα υπόψη του/της τα εξής, ώστε η διδασκαλία να είναι περισσότερο αποτελεσματική και σύμφωνη με τις αρχές και τις κατευθύνσεις του Προγράμματος Σπουδών:

- Το κείμενο πρέπει να αποτελεί αντικείμενο ολιστικής προσέγγισης. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να μελετάται και ως προς τα τέσσερα προτεινόμενα επίπεδα (περικείμενο, μορφή, περιεχόμενο, πεδίο συνάντησης αρχαίου και σύγχρονου κόσμου), ώστε να αποφεύγεται τυχόν μονομέρεια και τυποποίηση της διδασκαλίας.
- Η γλωσσική μορφή των κειμένων (νέα ελληνική) δεν θα πρέπει να δημιουργεί την αίσθηση ότι πρόκειται για μάθημα λογοτεχνίας. Αξιοποιούνται μεν λογοτεχνικές τεχνικές για τη διδασκαλία των ομηρικών επών, καλό είναι, δε, να μην προσεγγίζεται το κείμενο ως λογοτεχνικό, καθώς ελλοχεύει ο κίνδυνος της φαινομενικής ευκολίας και της απομάκρυνσης από το χωροχρονικό πλαίσιο παραγωγής του και αναφοράς του μύθου.
- Υποστηρικτική για τη διδασκαλία θεωρείται η προσφυγή τόσο και σε άλλες αποδόσεις των επών όσο και στο πρωτότυπο, ώστε ο/η μαθητής/μαθήτρια να καλλιεργήσει το γλωσσικό αίσθημά του/της, να ασκηθεί ως κριτικός αναγνώστης, να προσεγγίσει πολλαπλώς τα έπη και να μην μείνει αναξιοποίητος ο γλωσσικός σκοπός της διδασκαλίας τους.

4. Σκοποί και στόχοι της διδασκαλίας των Ομηρικών Επών

Στο Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας στο Γυμνάσιο η ιεράρχηση των όρων, που περιγράφουν το «γιατί» της διδασκαλίας του, ακολουθεί την παραγωγική συλλογιστική με κατεύθυνση από το γενικότερο στο ειδικότερο και από το περισσότερο αφηρημένο στο πιο απτό. Περιλαμβάνονται σε αυτό οι «γενικοί σκοποί», οι «γενικοί στόχοι» και τα «προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα», τα οποία υλοποιούνται μέσω «ενδεικτικών δραστηριοτήτων». Η καθεμία από τις έννοιες είναι απόλυτα διακριτή από τις άλλες ενώ, ταυτόχρονα, βρίσκονται σε συνεχή και αμοιβαία αλληλόδραση μεταξύ τους.

4.1. Γενικοί σκοποί

Οι γενικοί σκοποί διδασκαλίας του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας μέσω κειμένων σε νεοελληνική απόδοση, άρα και μέσω των ομηρικών επών, είναι πέντε:

i. Ο ανθρωπογνωστικός σκοπός. Άξονας αναφοράς είναι ο άνθρωπος και η δράση του. Κύρια επιδίωξη είναι η μελέτη των ιδεών και συναισθημάτων του ανθρώπου στον άξονα της διαχρονίας και συγχρονίας. Εδώ εντάσσονται η ηθογραφία των προσώπων, η αιτιολόγηση και ερμηνεία των πράξεών τους, οι σχέσεις τους με το θείο, με τους θεσμούς, με τις κύριες αρχές και απαιτήσεις της εποχής τους και, επιπλέον, η σύγκριση του χθες με το σήμερα, χωρίς αναζήτηση του καλού ή του κακού, του σωστού ή του λάθους.

ii. Ο πολιτιστικός σκοπός. Άξονας αναφοράς και κύρια επιδίωξη είναι η μελέτη των ιδεών και αξιών που διέπουν ιστορικά και διαχρονικά, μέχρι τη συγχρονία, τον ελληνικό πολιτισμό, ώστε να αναδειχθεί η συνέχεια και η ενιαία φυσιογνωμία του. Η ανάδειξη στοιχείων πραγματολογικών, πολιτιστικών, ιστορικών, γεωγραφικών, πολιτειακών εντάσσεται εδώ.

iii. Ο ειδολογικός σκοπός. Άξονας αναφοράς και κύρια επιδίωξη είναι η διαχείριση του γνωστικού αντικείμενου ως μοχλού ανάπτυξης δεξιοτήτων και καλλιέργειας των ικανοτήτων των μαθητών/μαθητριών. Ο/η μαθητής/μαθήτρια αναπτύσσει τις ικανότητές του/της σε δεξιότητες, τις οποίες εξελίσσει περαιτέρω, όπως, για παράδειγμα, η κριτική και αφαιρετική σκέψη. Το σύνολο αυτών των ικανοτήτων και δεξιοτήτων είναι αξιοποιήσιμο στο «εδώ» και το «τώρα» για το/τη μαθητή/μαθήτρια, αποκτά νόημα στο πλαίσιο της καθημερινότητάς του/τη αλλά, ταυτόχρονα, λειτουργεί ως μία τεχνική-μοντέλο για κάθε μελλοντική κατάσταση, περισσότερο ή λιγότερο συναφή, την οποία πρόκειται να αντιμετωπίσει και να κληθεί να διαχειριστεί (μετα-γνώση). Εδώ εντάσσονται η ολιστική προσέγγιση και μελέτη του κειμένου ως ενιαίου όλου μορφής και περιεχομένου αλλά και οι διαθεματικές-διεπιστημονικές προσεγγίσεις, τα σχέδια δράσης (projects), οι συνεργατικές τεχνικές, οι ρητορικοί αγώνες, η δημιουργική γραφή, η κριτική σκέψη κ.ά.

iv. Ο γλωσσικός σκοπός. Άξονας αναφοράς είναι η προσέγγιση και μελέτη της ελληνικής γλώσσας ως ενιαίου, στη διαχρονική εξέλιξή του, επικοινωνιακού μέσου. Κύρια επιδίωξη είναι η συνεχής και συστηματική αντιπαραβολή της αρχαίας προς τη νέα ελληνική ακολουθώντας μια πορεία, η οποία θα ξεκινά από τη νέα ελληνική, ανιχνεύοντας το γνωστό, θα περνά στην αρχαία ελληνική, ανιχνεύοντας την προέλευση και την ερμηνεία ομοιοτήτων και διαφορών, και θα επανέρχεται στη νέα ελληνική προς επίρρωση και υποστήριξη της καλλιέργειας του γλωσσικού αισθήματος στους μαθητές. Εδώ εντάσσεται, σε ό,τι αφορά τα ομηρικά έπη σε νεοελληνική απόδοση, η αντιπαραθετική επεξεργασία παραθεμάτων του πρωτότυπου κειμένου με τη νεοελληνική απόδοση, όπου αυτό κρίνεται κατάλληλο και χρηστικό.

v. Ο κοινωνικο-λειτουργικός σκοπός. Άξονας αναφοράς και κύρια επιδίωξη είναι η καλλιέργεια και ανάδειξη πολλαπλών και ποικίλων γραμματισμών⁶ μέσω της διδασκαλίας των ομηρικών

⁶ Η έννοια «γραμματισμός» αφορά τη δυνατότητα του ατόμου να λειτουργεί αποτελεσματικά σε διάφορα περιβάλλοντα και καταστάσεις επικοινωνίας, χρησιμοποιώντας κείμενα γραπτού και προφορικού λόγου αλλά και μη γλωσσικά κείμενα (λ.χ. εικόνες, σχεδιαγράμματα, χάρτες κλπ.). Η ανάπτυξη κάποιου βαθμού γραμματισμού γίνεται με τρόπο φυσικό στο οικογενειακό και το κοινωνικό μας περιβάλλον, καθώς μαθαίνουμε τη μητρική μας γλώσσα και, έτσι, κατορθώνουμε να επικοινωνούμε με διαφορετικά πρόσωπα σε διάφορες κοινωνικές καταστάσεις μέσω διαφόρων ειδών λόγου και τύπων κειμένων. Παράλληλα, όμως, είναι απαραίτητη και κάποιου τύπου συστηματική καλλιέργεια του γραμματισμού.

επών. Εδώ θα εντάξουμε γραμματισμούς, όπως η αισθητική καλλιέργεια, το θέατρο, η απόδοση των κειμένων, η πολύ-επίπεδη ερμηνεία των κειμένων, η καλλιέργεια και ο εμπλουτισμός του προφορικού λόγου, η διαφοροποιημένη και διαβαθμισμένη χρήση της γλώσσας, οι Ψηφιακές Τεχνολογίες, η διαχείριση του υλικού, η κατανομή του χρόνου, η επιλεκτική ανάγνωση κ.ά.

4.2. Γενικοί στόχοι

Ο κάθε στόχος απορρέει αλλά και υπηρετεί έναν γενικό σκοπό, συνδέεται κάθετα με τους αντίστοιχους των προηγούμενων και των επόμενων τάξεων, έχει θεματικό και διαθεματικό χαρακτήρα και προσαρμόζεται κάθε φορά στα δεδομένα και τις ανάγκες των μαθητών, της ύλης, της επιστήμης, των μέσων και των διδασκόντων. Ο κάθε γενικός σκοπός μπορεί να αναλυθεί σε περισσότερους του ενός γενικούς στόχους, όπως απεικονίζεται στον Πίνακα που ακολουθεί, νοούμενους ως «επιδιωκόμενες κατακτήσεις» των μαθητών/μαθητριών, εφόσον μεσολαβήσει η διδακτική και μαθησιακή διαδικασία.

4.3. Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα περιγράφουν την αλλαγή συμπεριφοράς που προσδοκούμε να εκδηλώσουν οι μαθητές/μαθήτριες είτε σε γνωστικό, είτε σε συναισθηματικό, είτε σε ψυχοκινητικό επίπεδο, ως αποτέλεσμα της προσφοράς και πρόσληψης του κειμένου. Τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα απορρέουν από τους γενικούς στόχους. Συνδέονται κάθετα με αντίστοιχα μαθησιακά αποτελέσματα των προηγούμενων και των επόμενων

Και τούτο επειδή οι κοινωνικές συνθήκες εξελίσσονται, η επικοινωνία των μελών μιας κοινωνίας προσαρμόζεται στις νέες ανάγκες, τα κείμενα που παράγονται στο πλαίσιο της λειτουργίας των κοινωνικών θεσμών είναι πολύμορφα, οι πιέσεις και οι απαιτήσεις στην αγορά εργασίας γίνονται όλο και πιο ισχυρές με τρόπο, ώστε να αυξάνονται οι απαιτήσεις για συστηματική εκπαίδευση σε είδη γραμματισμού, άρα σε ενσωμάτωση αυτής της επιδίωξης στο πρόγραμμα σπουδών του σχολείου, το οποίο καλείται να βοηθήσει τους νέους ανθρώπους να αναπτύξουν, ποσοτικά και ποιοτικά, τα είδη γραμματισμού που απαιτεί η κοινωνία για το παρόν και το μέλλον.

Μία πρώτη διάκριση των γραμματισμών είναι ανάμεσα στον κοινωνικό και τον σχολικό. Στον κοινωνικό γραμματισμό εντάσσονται η ανάγνωση και κατανόηση μονοτροπικών και πολυτροπικών κειμένων ποικίλου, εξειδικευμένου και υψηλού, συχνά, βαθμού δυσκολίας, η παραγωγή κειμένων με τρόπο, ώστε να αξιοποιούνται τα κατάλληλα μέσα και να μεταφέρεται αποτελεσματικά το μήνυμα, οι επικοινωνιακές, λεκτικές και μη λεκτικές, συμπεριφορές, η χρήση των Ψηφιακών Τεχνολογιών. Στον σχολικό γραμματισμό εντάσσονται τα είδη γραμματισμού που είναι απαραίτητα για να αποδώσουν οι μαθητές/μαθήτριες επιτυχώς στα μαθήματα που περιλαμβάνει το Πρόγραμμα Σπουδών. Εδώ ανήκουν παραδοσιακά είδη γραμματισμού, όπως η διδασκαλία ανάγνωσης και γραφής, η ανάπτυξη γνωσιακών δεξιοτήτων, όπως η καλλιέργεια της λογικής σκέψης, η κατανόηση γραμματικών κανόνων, η ικανότητα διαχείρισης αφηρημένων εννοιών και υποθετικών ερωτήσεων, η ανάπτυξη επικοινωνιακών και άλλων διανοητικών δεξιοτήτων αλλά και πιο σύγχρονα είδη γραμματισμού, όπως ο ψηφιακός γραμματισμός και οι απαιτήσεις της δια βίου εκπαίδευσης. Είναι εμφανές και κατανοητό ότι η αποτελεσματικότητα στην καλλιέργεια των ποικίλων τύπων σχολικού γραμματισμού προετοιμάζει για τους κοινωνικούς γραμματισμούς (το σχολείο μικρογραφία της κοινωνίας).

Μία άλλη διάκριση των γραμματισμών είναι ανάμεσα σε λειτουργικό και σε κριτικό γραμματισμό. Λειτουργικός γραμματισμός λέγεται ο εφοδιασμός με όλα τα προσόντα που θεωρούνται απαραίτητα για τη διασφάλιση θέσης εργασίας. Κριτικός γραμματισμός λέγεται εκείνος που αποσκοπεί στην κριτική θέαση και προσέγγιση των κυρίαρχων γραμματισμών, ώστε ο/η αυριανός/ή πολίτης να «κοιτάζει» κριτικά τα προβαλλόμενα και κυρίαρχα πρότυπα και μοντέλα γραμματισμών και να μην τα υιοθετεί είτε άκριτα είτε χωρίς να τα προσαρμόζει στην προσωπικότητά του, τις δυνατότητές του και τα όριά του.

ενοτήτων, έχουν θεματικό και διαθεματικό χαρακτήρα και προσαρμόζονται κάθε φορά στα δεδομένα και τις ανάγκες των μαθητών, της ύλης, της επιστήμης, των μέσων και των διδασκόντων. Τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα της διδασκαλίας των ομηρικών επών στις Α΄ και Β΄ Γυμνασίου καταγράφονται στο ΠΣ του μαθήματος.

4.4. Ενδεικτικές δραστηριότητες

Οι ενδεικτικές δραστηριότητες που προτείνονται για τα ομηρικά έπη καταγράφονται στο Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος, συνδέονται με συγκεκριμένα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα, των οποίων την υλοποίηση υποστηρίζουν, και έχουν χαρακτήρα εφαρμοσμένο, εφόσον αποτελούν δράσεις που «δυνάμει» μπορούν να ανατεθούν στους/στις μαθητές/μαθήτριες.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΣΚΟΠΟΣ		Α΄ ΚΑΙ Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
		ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ
A. Ανθρωπογνωστικός σκοπός	ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΣΕ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΠΟΔΟΣΗ	Οι μαθητές/μαθήτριες μέσω της γνωριμίας τους με το αρχαιοελληνικό κείμενο, να είναι σε θέση: i. να προσλαμβάνουν το κείμενο, να το κατανοούν και να εμβαθύνουν ερμηνευτικά σε αυτό μελετώντας το όχι ως «άψυχο» προϊόν αλλά ως απεικόνιση της δράσης, των συναισθημάτων και των σκέψεων των ανθρώπων (<i>Το κείμενο ως περιεχόμενο</i>), ii. να διαχειρίζονται σταδιακά το κείμενο ως πηγή διαχρονικής ανθρωπογνωστικής μελέτης και να αναδεικνύουν τυχόν επιβιώσεις παλαιότερων ιδεών και αντιλήψεων σε τομείς της σύγχρονης ανθρώπινης δράσης, όπως η καλλιτεχνική παραγωγή, οι πολιτειακοί θεσμοί, οι δομές και οι αρχές οργάνωσης των κοινωνιών (<i>Το κείμενο ως πεδίο συνάντησης αρχαίου και σύγχρονου κόσμου</i>).
B. Πολιτιστικός σκοπός	ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΣΕ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΠΟΔΟΣΗ	Οι μαθητές/μαθήτριες μέσω της γνωριμίας τους με το αρχαιοελληνικό κείμενο, να είναι σε θέση: i. να αναδεικνύουν τις σχέσεις του γραμματειακού είδους στο οποίο ανήκει το κείμενο με τον χωροχρόνο αναφοράς/παραγωγής του, να αιτιολογούν κειμενικά στοιχεία μορφής και περιεχομένου με βάση τον χωροχρόνο αυτό και, περαιτέρω, να ερμηνεύουν το κείμενο ενταγμένο στην εποχή συγγραφής/αναφοράς του (<i>Κείμενο και περιεχόμενο</i>), ii. να διακρίνουν βασικές εκφάνσεις του ελληνικού πολιτισμού, όπως αυτές αποτυπώνονται στο κείμενο, να καταγράφουν και να μελετούν τα χαρακτηριστικά τους και τον κοινωνικό τους ρόλο με τη βοήθεια κειμενικών και εξωκειμενικών

		<p>πληροφοριών και να αναζητούν διαφοροποιήσεις στη διαχρονική εξέλιξη των πολιτιστικών στοιχείων που μελετούν, από την αρχαία στη σύγχρονη Ελλάδα (Το κείμενο ως περιεχόμενο),</p> <p>iii. να οικειοποιούνται, σταδιακά, με αφορμή και ζητούμενο τη μελέτη των κειμένων, γραμματισμούς συνδεδεμένους με τον σύγχρονο πολιτισμό, ελληνικό και παγκόσμιο, και απαραίτητους για τον/τη σημερινό/σημερινή πολίτη, όπως η επικοινωνιακή ικανότητα, η συνεργασία, η κριτική και αφαιρετική σκέψη, η χρήση των Ψηφιακών Τεχνολογιών κ.ά. (Το κείμενο ως πεδίο συνάντησης αρχαίου και σύγχρονου κόσμου</p>
<p>Γ. Ειδολογικός σκοπός</p>	<p>ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΣΕ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΠΟΔΟΣΗ</p>	<p>Οι μαθητές/μαθήτριες μέσω της γνωριμίας τους με το αρχαιοελληνικό κείμενο, να είναι σε θέση:</p> <p>i. να προσεγγίζουν το κείμενο ως προϊόν της εποχής του, να το μελετούν σε αλληλεπίδραση με το κοινωνικό πλαίσιο ένταξής του και να διαμορφώνονται σταδιακά ως κριτικοί αναγνώστες (Κείμενο και περικείμενο),</p> <p>ii. να μελετούν το κείμενο ως «πρόβλημα προς επίλυση» αναζητώντας τα κύρια στοιχεία δομής και περιεχομένου, να εμβαθύνουν στο κείμενο κατανοώντας τις σχέσεις αιτιακής και χρονικής ακολουθίας που συνδέουν τα στοιχεία δομής και περιεχομένου του και να αναδομούν το κείμενο ως αποτέλεσμα της ερμηνευτικής προσέγγισής του (Το κείμενο ως περιεχόμενο),</p> <p>iii. να προσεγγίζουν τη γλώσσα του κειμένου ως ένα «όχημα» μεταφοράς νοημάτων, να καλλιεργούν νοητικές διεργασίες επιδιώκοντας την ανάδειξη των σχέσεων μορφής και περιεχομένου του κειμένου και να διακρίνουν ποικίλες επικοινωνιακές ανάγκες στο πλαίσιο των οποίων η γλώσσα λειτουργεί διαφορετικά,</p> <p>iv. να οικειοποιούνται το αρχαίο κείμενο ως ένα «όλο» στοιχείων που υπερβαίνουν την αρχαιομάθεια, να καλλιεργούν βάσει του κειμένου πολυγραμματισμούς, όπως ο ψηφιακός, ο επικοινωνιακός και ο νοητικός, και σύγχρονες δεξιότητες, όπως η δημιουργική σκέψη και η συναισθηματική νοημοσύνη και να συνειδητοποιούν τη χρησιμότητα των γραμματισμών και δεξιοτήτων αυτών για την ανταπόκρισή τους στις ανάγκες της εποχής τους.</p>

<p>Δ. Γλωσσικός σκοπός</p>	<p>ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΣΕ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΠΟΔΟΣΗ</p>	<p>Οι μαθητές/μαθήτριες μέσω της γνωριμίας τους με το αρχαιοελληνικό κείμενο, να είναι σε θέση:</p> <p>i. να γνωρίζουν, να κατανοούν και να κατακτούν, σταδιακά και με δυναμικό τρόπο, τη μητρική τους γλώσσα ως ενιαίο, διαχρονικό τρόπο έκφρασης της ανθρώπινης δράσης και σκέψης (<i>Το κείμενο ως μορφή</i>),</p> <p>ii. να καλλιεργούν και να εμβαθύνουν σε πολυγραμματισμούς, ως μελλοντικοί ενεργοί πολίτες, προσλαμβάνοντας και μελετώντας ολιστικά την ελληνική γλώσσα (<i>Το κείμενο ως πεδίο συνάντησης αρχαίου και σύγχρονου κόσμου</i>).</p>
<p>Ε. Κοινωνικο-λειτουργικός σκοπός</p>	<p>ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΣΕ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΠΟΔΟΣΗ</p>	<p>Οι μαθητές/μαθήτριες μέσω της γνωριμίας τους με το αρχαιοελληνικό κείμενο, να είναι σε θέση:</p> <p>i. να διαμορφώνουν σταδιακά, την ταυτότητά τους ως κριτικών αναγνωστών προσλαμβάνοντας το κείμενο σε αλληλεπίδραση με το περιβάλλον αναφοράς του (<i>Κείμενο και περικείμενο</i>),</p> <p>ii. να ασκούνται στην πολυτροπική και πολυεπίπεδη ερμηνεία του περιεχομένου του κειμένου (<i>Το κείμενο ως περιεχόμενο</i>),</p> <p>iii. να κατακτούν σταδιακά τη μητρική τους γλώσσα, ως μέσο επικοινωνίας και όχι ως σύνολο χρηστικών κανόνων και αρχών, ώστε να εξελίσσονται, σταδιακά, σε όλο και επαρκέστερους φυσικούς ομιλητές της (<i>Το κείμενο ως μορφή</i>),</p> <p>iv. να προσαρμόζονται και να εμβαθύνουν, με αφορμή το κείμενο, σε πολυγραμματισμούς, με τρόπο, ώστε να καλλιεργείται και να παγιώνεται στη συνείδησή τους ο επίκαιρος και σύγχρονος χαρακτήρας του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας (<i>Το κείμενο ως πεδίο συνάντησης αρχαίου και σύγχρονου κόσμου</i>).</p>

Β΄ ΜΕΡΟΣ: ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

1. Διδακτική πλαισίωση – Σχεδιασμός

Κατά τη διδασκαλία των ομηρικών επών πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα εξής, όπως απορρέουν από το Πρόγραμμα Σπουδών:

➤ Τα κείμενα **επιδιώκεται να ολοκληρώνονται** μέχρι τη λήξη του σχολικού έτους προκειμένου οι μαθητές/μαθήτριες να τα έχουν προσλάβει στην ολότητά τους. Για να υποστηριχθεί και να επιτευχθεί η ολοκλήρωση της διδασκαλίας προτείνεται να αποφεύγονται οι λεπτομέρειες κατά την επεξεργασία του έπους καθώς και οι συνεχείς επαναληπτικές αναφορές είτε σε πληροφορίες είτε σε τεχνικές των επών. Για παράδειγμα, ο χαρακτηρισμός πρωταγωνιστικών προσώπων των επών, όπως ο Οδυσσέας, η θεά Αθηνά, ο Αχιλλέας, ο Έκτορας κ.ά. καλό είναι να αξιοποιείται όταν στην εξέλιξη των μύθων προστίθεται ή αναφέρεται κάποιο καινούργιο ή ανατρεπτικό των ήδη γνωστών, χαρακτηριστικό και όχι όταν επαναλαμβάνονται ήδη γνωστά ηθογραφικά στοιχεία.

Προς την κατεύθυνση της εξοικονόμησης διδακτικού χρόνου, θεωρείται υποστηρικτική η συμβολή της *πρώτης, αρχικής ανάγνωσης* του κειμένου, από τον/τη φιλόλογο. Ιδιαίτερα όταν η πρώτη ανάγνωση συνοδεύεται από *σαφή αναγνωστική οδηγία* προς τους/τις μαθητές/μαθήτριες, είτε στο σύνολό τους είτε ανά ομάδες, εξοικονομείται διδακτικός χρόνος, καθώς οι μαθητές/μαθήτριες εντοπίζουν κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης τα σημεία που ζητούνται και ξεκινά αμέσως η επεξεργασία του κειμένου χωρίς ερωτήσεις (π.χ. Τι καταλάβατε; Ποιος θα πει το νόημα;), οι οποίες συχνά δεν κινητοποιούν τους/τις μαθητές/μαθήτριες και δεν προάγουν τη διδακτική διαδικασία.

➤ Οι **σκοποί και στόχοι** της διδασκαλίας των επών, όπως καταγράφονται στον παρόντα Οδηγό Εκπαιδευτικού, σελίδες 18-20, είναι **κατευθυντήριοι** για τη διδασκαλία του μαθήματος και **προτείνεται να υιοθετούνται** κατά τη διδακτική διαδικασία, ώστε να διασφαλίζεται, κατά το δυνατόν, κοινή θεώρηση και αξιοποίηση των επών αλλά και επίτευξη των προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων, όπως αυτά περιγράφονται στο Πρόγραμμα Σπουδών ως απορρέοντα από τους σκοπούς και στόχους. Ο/η φιλόλογος έχει την **ευχέρεια να προσαρμόζει** τις κατευθύνσεις του Προγράμματος Σπουδών μέσω των **δραστηριοτήτων** που ο/η ίδιος/ίδια θα επιλέγει και θα αναθέτει στους/στις μαθητές/μαθήτριες με κριτήριο τη δυναμική της ομάδας και τις διαφοροποιήσεις της, τη θεματική ενότητα, τον εαυτό του και τις υλικοτεχνικές δυνατότητες. Σε επίπεδο δραστηριοτήτων, το Πρόγραμμα Σπουδών μόνο προτείνει κάποιες ως ενδεικτικές και ο/η ίδιος/ίδια **ο/η φιλόλογος επιλέγει, συνδυάζει, παράγει, απορρίπτει, αποδέχεται** την/τις εκάστοτε κατάλληλη/λες.

➤ Το **κείμενο** προσεγγίζεται βάσει τεσσάρων κύριων θεματικών πεδίων, **ολιστικά**, και αποτελεί σταθερό δείκτη αναφοράς για τον/τη φιλόλογο και τον/τη μαθητή/μαθήτρια (κειμενοκεντρικότητα).

Το *πρώτο* από αυτά είναι το **περικείμενό** του, ο χρόνος και ο χώρος παραγωγής του αλλά και αναφοράς του μύθου. Η παράμετρος αυτή θεωρείται σημαντική γιατί μόνο αν ο/η μαθητής/μαθήτρια, με τη βοήθεια του/της φιλόλογου, κατανοήσει την ιδιαιτερότητα, για παράδειγμα, της εποχής διεξαγωγής του Τρωικού πολέμου, θα ερμηνεύσει το ηρωικό ιδεώδες εκείνης της εποχής ως την ανάδειξη του καλού πολεμιστή, που, αν κριθεί με σύγχρονη ματιά, απορρίπτεται.

Το *δεύτερο* είναι η **μορφή** του κειμένου. Αφορά τόσο στην έμμετρη φυσιογνωμία των επών όσο και στη γλώσσα τους, η οποία μέσω των κατάλληλων παραθεμάτων είναι δυνατόν να αναδείξει

τον ενιαίο χαρακτήρα της γλώσσας μας. Για παράδειγμα, η λέξη «οδός» είναι ομηρική, συναντάται στα έπη και θα είχε ενδιαφέρον να διαπίστωναν οι μαθητές/μαθήτριες πόσων εκατοντάδων ετών πορεία έχει διανύσει για να φτάσει μέχρι εμάς και μάλιστα με την ίδια γραφή, την ίδια προφορά και την ίδια χρήση.

Το *τρίτο* είναι το **περιεχόμενο** του κειμένου. Αφορά σε όλα τα πρόσωπα και την ηθογραφία τους, τις ιδέες, τις απόψεις, τα στοιχεία φυσιογνωμίας της εποχής του μύθου, τις τεχνικές του έπους, τη δομή του έργου, τις αφορμές για ερμηνεία εκ μέρους του/της μαθητή/μαθήτριας στην προσπάθεια της πρόσληψης και της οικειοποίησης του κειμένου.

Το *τέταρτο* είναι η θεώρηση του κειμένου ως **πεδίου συνάντησης αρχαίου και σύγχρονου κόσμου**. Αφορά στην υποστήριξη και ανάδειξη του επίκαιρου και σύγχρονα λειτουργικού χαρακτήρα των επών ως τρόπου καλλιέργειας ποικίλων γραμματισμών, αισθητικής, πολιτιστικής ταυτότητας, επικοινωνιακών δεξιοτήτων, νοητικών διεργασιών, διαμόρφωσης ατομικής και συλλογικής προσωπικής θεωρίας. Πρόκειται για σημαντική διάσταση μελέτης του αρχαιοελληνικού κειμένου, νέα στη σύλληψη και την εφαρμογή, η οποία θα συμβάλλει σταδιακά και συστηματικά στην **υπέρβαση της χρονικής απόστασης** ανάμεσα στον χρόνο παραγωγής του έργου και το παρόν του/της μαθητή/μαθήτριας. Κύρια επιδίωξη είναι να εξερευνώνται και να αναδεικνύονται όχι οι διαφοροποιήσεις αλλά οι συγκλίσεις της δράσης, των έργων, των απόψεων, των συναισθημάτων και των ιδεών των ανθρώπων προς την κατεύθυνση της διαμόρφωσης ενός/μίας ενεργού πολίτη του μέλλοντος.

➤ Σε ό,τι αφορά τη **μεθοδολογία της διδασκαλίας** καλό είναι να **συνδυάζονται περισσότερες της μίας μεθόδων** κάθε φορά χωρίς αποκλεισμό ή/και χωρίς μονομερή υιοθέτηση κάποιων, δεδομένου ότι η αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας και της μάθησης συνδυάζεται και με τη δυνατότητα του/της εκπαιδευτικού να επιλέγει από κάθε μέθοδο διδασκαλίας εκείνα τα στοιχεία που κρίνονται κάθε φορά ως τα πλέον κατάλληλα για την επίτευξη των μαθησιακών αποτελεσμάτων. Για παράδειγμα, ο διδακτικός μονόλογος είναι θεμιτός όταν ο/η εκπαιδευτικός επιθυμεί να εξηγήσει κάτι που για πρώτη φορά συναντούν οι μαθητές/μαθήτριες, όπως, για παράδειγμα, ο εγκιβωτισμός. Ωστόσο, η χρήση του πρέπει να γίνεται επιλεκτικά και στοχευμένα. Ανάλογα, δεν είναι πάντα δόκιμη και δυνατή η ανάθεση διαθεματικών εργασιών, ώστε δεν πρέπει να θεωρείται αυτοσκοπός και να εγκλωβίζει τον/την εκπαιδευτικό σε δράσεις που δεν προάγουν τη διδακτική και μαθησιακή διαδικασία.

2. Αξιολόγηση

2.1. Η φυσιογνωμία της αξιολόγησης

Η αξιολόγηση του/της μαθητή/μαθήτριας, ως πρακτική άρρηκτα συνδεδεμένη με την εκπαίδευση που αποβλέπει στην αποτίμηση της προσπάθειας του/της μαθητή/μαθήτριας για επίτευξη των μαθησιακών στόχων, έχει πολυπαραγοντικό χαρακτήρα, εφόσον βρίσκεται σε σχέση αλληλόδρασης με πλήθος παραγόντων, όπως ο/η εκπαιδευτικός, ο/η μαθητής/μαθήτρια, το εκάστοτε διδασκόμενο γνωστικό αντικείμενο και το εκάστοτε επιμέρους ιδιαίτερο πεδίο αυτού, το θεσμικό πλαίσιο, το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, και παράλληλα, οφείλει να υιοθετεί και να εφαρμόζει τις σχετικές επιστημονικές εξελίξεις. Με βάση την παραπάνω παραδοχή, το παρόν Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας στο Γυμνάσιο πλαισιώνει τη *διαδικασία της αξιολόγησης*

του/της μαθητή/μαθήτριας λαμβάνοντας υπόψη του και θεωρώντας, σε ευρεία θεώρηση, ότι αυτή:

- έχει σαφώς υποστηρικτικό χαρακτήρα και δεν αποτελεί σκοπό, πολύ, δε, περισσότερο, αυτοσκοπό της διδακτικής και μαθησιακής διαδικασίας,
- αφορά και στον/στην εκπαιδευτικό, εφόσον πρόκειται, μεταξύ άλλων, και για την προσπάθεια που γίνεται εκ μέρους του/της, στο πλαίσιο μιας διαδικασίας αυτο-εκτίμησης, να διαμορφώσει πλήρη, σαφή και πραγματική εικόνα για το αποτέλεσμα ανταπόκρισης του/της μαθητή/μαθήτριας στα εκάστοτε ζητούμενα, τα οποία ο/η ίδιος/ίδια ο/η εκπαιδευτικός έχει παράσχει χρησιμοποιώντας ποικίλες τεχνικές, διάφορα μέσα και διαφοροποιημένες πρακτικές,
- καλό είναι να ιδωθεί από τον/την εκπαιδευτικό ως ευκαιρία ανατροφοδότησης του έργου του/της, ώστε να επανέλθει, να συμπληρώσει, να αναδείξει, να διορθώσει,
- συνδέεται με όλα τα δομικά τμήματα του Προγράμματος Σπουδών αλλά και με όλα τα στάδια διδασκαλίας και μάθησης, εφόσον επαναπροσδιορίζει τους σκοπούς και στόχους διδασκαλίας στο πλαίσιο ενός αναστοχασμού του/της εκπαιδευτικού και αλληλεπιδρά με τη μεθοδολογία της διδασκαλίας, την οποία υποστηρίζει αλλά και στην οποία προσαρμόζεται ανάλογα με το διδακτικό μοντέλο που έχει επιλεγεί,
- σε σύγχρονη παιδαγωγική θεώρηση, παραπέμπει στην «αποποινικοποίηση» του λάθους του/της μαθητή/μαθήτριας αποδίδοντας στο λάθος μια θεμιτή φυσιολογία, ώστε από εκεί να ξεκινήσει η συμπλήρωση των «κενών» στη γνωστική αλυσίδα,
- για τον/τη μαθητή/μαθήτρια είναι ένας τρόπος αυτο-προσδιορισμού και όχι τιμωρίας ή/και σύγκρισης με τα άλλα μέλη της ομάδας, εφόσον λειτουργεί για τον/την ίδιο/ίδια και την οικογένειά του/της άλλοτε παρωθητικά, ως επιβράβευση, και άλλοτε αναπλαισιωτικά, ως δείκτης απόκλισης από το ζητούμενο, και σε επίπεδο συγχρονίας αλλά και σε επίπεδο λήψης μελλοντικών αποφάσεων ενδεχόμενης επαγγελματικής επιλογής,
- δεν ωφελεί να λειτουργεί ως πεδίο ιδεολογικής αντιπαράθεσης και επίδειξης ισχύος μιας θεώρησης έναντι μιας άλλης αλλά, για να είναι αποτελεσματική, καλό είναι να υιοθετεί, με έναν τρόπο επιλεκτικό και συνδυαστικό, ανά περίπτωση, όλες τις προτάσεις, όλους τους τρόπους και όλες τις τεχνικές σε ένα πλαίσιο παιδαγωγικής τεκμηρίωσης, σεβασμού της επιστημονικότητας του γνωστικού αντικείμενου και με κριτήριο την εξέλιξη του/της μαθητή/μαθήτριας και την αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας και της μάθησης.

2.2. Η αξιολόγηση στο πλαίσιο της διδασκαλίας των Ομηρικών Επών

Ειδικότερα σε ό,τι αφορά τη διδασκαλία των ομηρικών επών, οι κατευθύνσεις για την αξιολόγηση του/της μαθητή/μαθήτριας επιδιώκουν:

- την προσαρμογή της διαδικασίας στα στοιχεία ταυτότητας και φυσιολογίας του μαθήματος, τα οποία υπαγορεύουν την ανάγκη υιοθέτησης και εφαρμογής ποικίλων τεχνικών αξιολόγησης καθώς το κείμενο, ενδεικτικά, άλλοτε παρέχεται σε πρωτότυπη γλωσσική μορφή και άλλοτε σε νεοελληνική απόδοση, ανήκει σε ποικίλα γραμματειακά είδη, είναι κράμα μορφής και περιεχομένου, μπορεί να αναγνωσθεί με πολλούς τρόπους, επιδέχεται και ελεγχόμενης προσωπικής ερμηνείας, ακολουθεί τυποποιημένους κανόνες και, παράλληλα,

υπερβαίνει τα συμβατικά όρια της μορφολογίας και σύνταξης, προσεγγίζεται συγχρονικά και διαχρονικά, παρήχθη σε διαφορετικό χωροχρονικό πλαίσιο από εκείνο της μελέτης του,

- την *τήρηση των αρχών διασφάλισης*, κατά το δυνατόν, των αποτελεσμάτων της διαδικασίας, ώστε αυτή να είναι *έγκυρη* (να αξιολογείται, κάθε φορά, στην ολότητά της η ύλη που έχει διδαχθεί χωρίς περικοπές αλλά και χωρίς εκτός αυτής ζητούμενα), *αξιόπιστη* (να ανακαλείται το ίδιο επιτυχώς η όποια ζητούμενη προηγούμενη πληροφορία, σε παρόμοιες συνθήκες, ώστε το αποτέλεσμα της αξιολόγησης να είναι κάθε φορά το ίδιο με λογικές, μη ανατρεπτικές αποκλίσεις), *αντικειμενική* (να διενεργείται βάσει σαφών κριτηρίων, ώστε το αποτέλεσμα να είναι πραγματικό) και *πρακτική* (να διεξάγεται εύκολα και εύχρηστα),
- την *πλήρη εναρμόνιση με τους γενικούς σκοπούς διδασκαλίας του μαθήματος* (ανθρωπογνωστικός, πολιτισμικός, ειδολογικός, γλωσσικός, κοινωνικο-λειτουργικός), ώστε να ανιχνεύονται και να αξιολογούνται όλες οι παραπάνω επιδιώξεις,
- την *ευαισθητοποίηση στην αξιολόγηση*, με την έννοια της ανίχνευσης και αποτύπωσης του βαθμού επιτυχούς επίτευξης, *σύγχρονων απαιτήσεων* από τη διδασκαλία και μάθηση των ομηρικών επών, όπως η *υλοποίηση του κοινωνικο-λειτουργικού σκοπού μέσω καλλιέργειας γραμματισμών και δεξιοτήτων* που περιλαμβάνουν, ενδεικτικά, τη σύγκριση, την περίληψη, την παρατήρηση, την εξήγηση, τη διατύπωση κρίσεων, αναλύσεων και αποτιμήσεων, τη δημιουργικότητα, τη συλλογή και οργάνωση δεδομένων, τη διατύπωση υποθέσεων, την εφαρμογή κεκτημένων κανόνων και αρχών σε νέες καταστάσεις, την ανάληψη διερευνητικών εργασιών, τη διατύπωση παραγωγικών και επαγωγικών συλλογισμών, την υιοθέτηση συνεργατικών τεχνικών, την αποτελεσματική επικοινωνία σε ποικίλα και διαφορετικά περιβάλλοντα, την ανάγνωση και παραγωγή μονοτροπικών και πολυτροπικών κειμένων, την καλλιέργεια και τον εμπλουτισμό του προφορικού λόγου, τη διαφοροποιημένη και διαβαθμισμένη χρήση της γλώσσας, τη διαχείριση του υλικού, την κατανομή του χρόνου, τη χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών, τη διαθεματική/διεπιστημονική διερεύνηση του εκάστοτε προς «επίλυση προβλήματος», την πρόσληψη και αξιοποίηση ποικίλων μορφών και ειδών τέχνης κ.ά.,
- τη *συν-αξιοποίηση*, περισσότερο ή λιγότερο, και ανάλογα με την εκάστοτε διδασκόμενη θεματική ενότητα, *παραδοσιακών και σύγχρονων αρχών*, κατευθύνσεων και τεχνικών, όπως, ενδεικτικά, είναι η αρχική/διαγνωστική αξιολόγηση, η ποσοτική και ποιοτική αποτίμηση της προσπάθειας του/της μαθητή/μαθήτριας και της επίτευξης των διδακτικών και μαθησιακών σκοπών και στόχων και ως συνεχής/διαμορφωτική και ως τελική/συνολική διαδικασία, η θεώρηση του/της μαθητή/μαθήτριας ως μιας προσωπικότητας ενιαίας (γνωστικά, συναισθηματικά, ψυχοκινητικά), οι προφορικές, ανοιχτού και κλειστού τύπου, ερωτήσεις, η ανάθεση εργασιών, η αυτο-αξιολόγηση του/της μαθητή/μαθήτριας και η ετερο-αξιολόγησή του/της από τους ομοτίμους του/της, οι θεματικές και διαθεματικές εργασίες, τα σχέδια δράσης, οι συνεργατικές τεχνικές κ.ά.

2.3. Καινοτόμες προτάσεις αξιολόγησης στο πλαίσιο της διδασκαλίας των Ομηρικών Επών

Οι καινοτόμες προτάσεις για την αξιολόγηση του/της μαθητή/μαθήτριας στο πλαίσιο της διδασκαλίας και μάθησης των ομηρικών επών αφορούν:

➤ Στην αξιοποίηση των κατευθύνσεων της «αυθεντικής αξιολόγησης» του/της μαθητή/μαθήτριας αλλά και της αξιολόγησης της «διαδικασίας εκτέλεσης έργου» εκ μέρους του/της μαθητή/μαθήτριας. Αυτές οι έννοιες παραπέμπουν σε σύγχρονους τύπους αξιολόγησης των μαθητών/μαθητριών, οι οποίοι αίρουν τη θεώρηση του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας ως γνώσης στείρας και μη εμφανώς χρηστικής για τον/τη σημερινό/σημερινή μαθητή/μαθήτρια, εφόσον, επιπλέον της οικειοποίησης με τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό, επιδιώκεται, με αφορμή το κείμενο, η διαρκής συσχέτιση με το παρόν και η εκκίνηση από την πραγματικότητα του/της μαθητή/μαθήτριας προς τη γνωριμία με το αρχαίο κείμενο. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο αξιολόγησης αποτιμώνται τόσο οι γνώσεις όσο και η ικανότητα του/της μαθητή/μαθήτριας να τις ανασύρει και να τις χρησιμοποιεί σε αυθεντικές καταστάσεις, με κύρια ζητούμενα:

- την επιλογή ασκήσεων και εργασιών, οι οποίες καλλιεργούν έναν κριτικό και δημιουργικό τρόπο σκέψης, ώστε ο/η μαθητής/μαθήτρια να δείχνει ότι μπορεί να χρησιμοποιήσει τις γνώσεις που απέκτησε στο σχολείο, για να αντιμετωπίσει αυθεντικές καταστάσεις της καθημερινότητάς του/της,
- την υπέρβαση της απλής καταγραφής και παρουσίασης της πληροφορίας,
- την παρότρυνση του/της μαθητή/μαθήτριας να αναζητεί τις αιτιακές σχέσεις των δεδομένων, τη διατύπωση συμπερασμάτων, την υποθετική σκέψη, την ερμηνευτική προσέγγιση,
- την ενασχόληση όχι μόνο με το αποτέλεσμα της προσπάθειας του/της μαθητή/μαθήτριας αλλά και με τη διαδικασία που αυτός/αυτή ακολούθησε,
- την ανάδειξη όχι μόνο του «τι ξέρει» ο/η μαθητής/μαθήτρια αλλά και «τι μπορεί να κάνει».

➤ Στις δημιουργικές εργασίες, οι οποίες:

- δεν επαναλαμβάνονται με συχνότητα που μπορεί να τις μετατρέψει σε τυπική διαδικασία (για παράδειγμα, δεν χρειάζεται να χαρακτηρίζουμε σε κάθε ενότητα τον Οδυσσέα. Αρκεί ο χαρακτηρισμός του κάθε φορά που ένα νέο χαρακτηριστικό στοιχείο προκύπτει και πρέπει να επισημανθεί),
- είναι εκτός σχολικού εγχειριδίου, ώστε ο/η μαθητής/μαθήτρια να μην μπορεί από διάφορα βοηθήματα να βρει έτοιμες, προκατασκευασμένες και πανομοιότυπες απαντήσεις,
- δεν απαιτούν απλή και μηχανική αναπαραγωγή των πληροφοριών του κειμένου, αλλά επιδιώκουν να ωθήσουν τον/την μαθητή/μαθήτρια σε περαιτέρω σκέψη, σύγκριση, πρόταση (για παράδειγμα, ζητώ τα χαρακτηριστικά των επιθέτων στον Όμηρο και επιπλέον ζητώ να μου γράψουν μια παράγραφο, με όποιο θέμα επιλέξω, όπου θα χρησιμοποιήσουν πέντε περιγραφικά επίθετα),
- προκαλούν την έρευνα του/της μαθητή/μαθήτριας ή/και την παρουσίαση της εργασίας σε ομάδες των δύο τουλάχιστον,
- συχνά έχουν αντίστροφο της συμβατικής εργασίας μορφή και τρόπο επεξεργασίας (για παράδειγμα, δίνω προτάσεις με λάθη για να τα διορθώσουν τα παιδιά, αντί να τους ζητήσω να γράψουν σωστά έναν τύπο).

2.4. Τύποι αξιολόγησης για τα Ομηρικά Έπη (Α' και Β' Γυμνασίου)

Οι κύριες τεχνικές αξιολόγησης του/της μαθητή/μαθήτριας, οι οποίες προτείνονται, είτε ως αρχική, είτε ως συνεχής είτε ως τελική αξιολόγηση, από το παρόν Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας στο Γυμνάσιο, είναι οι πολλαπλοί και ποικίλοι τύποι ασκήσεων διαβαθμισμένης δυσκολίας, ο φάκελος επιτευγμάτων μαθητή/μαθήτριας (portfolio), έντυπος ή ηλεκτρονικός (e-portfolio), οι κλίμακες διαβαθμισμένων κριτηρίων (Ρουμπρικές), οι εννοιολογικοί χάρτες, το φύλλο εργασίας, οι διαθεματικές εργασίες, το σχέδιο δράσης (project).

2.4.1. Ποικίλοι τύποι ασκήσεων διαβαθμισμένης δυσκολίας

Εδώ περιλαμβάνονται ποικίλοι τύποι ασκήσεων που ενδείκνυνται και για τα δύο έπη:

2.4.1.1. Διδακτική αξιοποίηση στην ΟΔΥΣΣΕΙΑ

- **Σύγκρισης:** «Με σημείο αναφοράς το κείμενο ας συγκρίνουμε την προσωπικότητα του Τηλέμαχου, έτσι όπως σκιαγραφείται στις πρώτες τέσσερις Ραψωδίες του έργου. Ποια χαρακτηριστικά του που δεν γνωρίζαμε στην αρχή έρχονται να προστεθούν με την εξέλιξη του έργου».
- **Περίληψης:** «Σε μια παράγραφο 100 λέξεων ας παρουσιάσουμε τις ενέργειες του Τηλέμαχου στη Ραψωδία Α της *Οδύσσειας*».
- **Παρατήρησης:** «Ας παρακολουθήσουμε στον χάρτη την πορεία του Οδυσσέα, καταγράφοντας τους σταθμούς του αλλά και πρόσωπα που συνάντησε σε καθέναν από αυτούς».
- **Εξήγησης:** «Ας περιγράψουμε και ας αιτιολογήσουμε τον τρόπο με τον οποίο ο Οδυσσέας αντιμετώπισε τους μνηστήρες επιστρέφοντας μετά από χρόνια στην Ιθάκη».
- **Διατύπωσης κρίσεων, αναλύσεων και αξιολογήσεων:** «Ο Όμηρος χαρακτηρίζει στο προοίμιο της *Οδύσσειας* τον Οδυσσέα 'πολύτροπο'. Πώς κρίνουμε τον χαρακτηρισμό αυτό του δημιουργού του έπους; Με τα σημερινά δεδομένα, έναν άνθρωπο σαν τον Οδυσσέα, συνεχώς περιπλανώμενο και βασανισμένο, θα τον κρίναμε με τα ίδια ή διαφορετικά δεδομένα;».
- **Δημιουργικότητας:** «Ας αναζητήσουμε και ας καταγράψουμε φράσεις που σήμερα αξιοποιούμε και έχουν την προέλευσή τους στην *Οδύσεια* του Ομήρου. Σε ποιο πλαίσιο χρησιμοποιούμε τις φράσεις αυτές σήμερα; Πώς δικαιολογείται η χρήση τους με σημείο αναφοράς το ίδιο το κείμενο;» ή «Να επιχειρήσετε να δημιουργήσετε βίντεο με εικόνες και ήχους που να απεικονίζουν τη δική σας αίσθηση για το πώς πρέπει να ήταν το παραδεισένιο νησί της Καλυψώς».
- **Συλλογής και οργάνωσης δεδομένων:** «Ας εντοπίσουμε και ας καταγράψουμε τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των θεών που εμφανίζονται στην *Οδύσεια*. Ακολουθώντας, αξιοποιώντας στοιχεία αυτής της καταγραφής, ας αναπτύξουμε σύντομα τις σκέψεις μας σχετικά με τον ανθρωπομορφισμό των θεών στην *Οδύσεια*» ή «Να εντοπίσετε και να κατατάξετε σε πίνακα χαρακτηριστικά/τυπικά επίθετα ανθρώπων και θεών στην *Οδύσεια*».
- **Διατύπωσης υποθέσεων:** «Αν από το έπος απουσίαζαν οι τέσσερις πρώτες ραψωδίες, πιστεύουμε ότι αυτό θα επηρέαζε την εξέλιξή του και, αν ναι, με ποιο τρόπο;».

- **Εφαρμογής κανόνων και αρχών σε νέες καταστάσεις:** «Ας εντοπίσουμε τα δομικά στοιχεία των παρομοιώσεων που συναντάμε στη Ραψωδία Ε της *Οδύσσειας*. Ακολούθως, σαν άλλος Όμηρος, ας δημιουργήσουμε μία δική μας παρομοίωση για την υπομονή της Πηνελόπης ή για τις περιπέτειες του Οδυσσέα τηρώντας πιστά τα δομικά αυτά στοιχεία».
- **Ανάληψης διερευνητικών εργασιών:** «Αξιοποιώντας το διαδίκτυο, ας εντοπίσουμε εικόνες, αγάλματα, πίνακες ζωγραφικής που αναπαριστούν δημοφιλείς σκηνές της *Οδύσσειας* με πρωταγωνιστή τον Οδυσσέα. Στη συνέχεια, επιλέγουμε ποιες από αυτές αναδεικνύουν στοιχεία της προσωπικότητάς του, συνθέτοντας μία παράγραφο που θα συνοδεύεται και από το αντίστοιχο υλικό» ή «Να ερευνήσετε την τύχη του Οδυσσέα, της Πηνελόπης και του Τηλεμάχου μετά την *Οδύσσεια*. Μπορείτε να βοηθηθείτε από πηγές του διαδικτύου και από σύγχρονα λογοτεχνικά κείμενα».
- **Διατύπωσης παραγωγικών και επαγωγικών συλλογισμών:** «Παρατηρώντας και μελετώντας με προσοχή τις σκηνές που αφορούν στη φιλοξενία, ας διατυπώσουμε τα «βήματα» που περιλαμβάνει το τυπικό της φιλοξενίας. Ας εργαστούμε με τον ίδιο τρόπο και για τη δομή της ομηρικής παρομοίωσης» ή «Οι θεοί στην *Οδύσσεια* σέβονται σε γενικές γραμμές ο/η ένας/μία τον/την άλλον/άλλη. Να αποδείξετε την αλήθεια αυτής της δήλωσης με συγκεκριμένα παραδείγματα».
- **Διόρθωσης του λάθους:** «Τώρα που ολοκληρώσαμε τη μελέτη του έπους και των περιπετειών του Οδυσσέα, διορθώνουμε τυχόν λάθη στις ακόλουθες προτάσεις: α) Ο Οδυσσέας κρατήθηκε αιχμάλωτος της Ήρας στο νησί της Ωγυγίας. β) Ο Δίας παρέμενε θυμωμένος με τον Οδυσσέα, επειδή εκείνος σκότωσε τον γιο του, Πολύφημο. γ) Η θεά Αφροδίτη υπήρξε βοηθός και συνοδοιπόρος του Οδυσσέα σε όλες του τις περιπέτειες. δ) Μετά την αναγνώρισή του από την Πηνελόπη, ο Οδυσσέας επισκέφθηκε τον πατέρα του Πρίαμο, που ζούσε απομονωμένος. ε) Ο Όμηρος αποδίδει τα γεγονότα της Οδύσσειας κατά χρονολογική σειρά» ή «Να εντοπίσετε και να διορθώσετε αναφερόμενοι/αναφερόμενες σε συγκεκριμένους στίχους της Οδύσσειας το λάθος που υπάρχει στην παρακάτω δήλωση: οι Ιθακήσιοι ήταν πάντα στο πλευρό του Οδυσσέα».
- **Συμπλήρωσης κενών:** «Συμπληρώνουμε τα κενά σύμφωνα με όσα γνωρίζουμε από τη μελέτη του έπους: Οι Φαίακες τιμούν τον _____ και με δικό τους πλοίο εκείνος ξεκινά για να επιστρέψει στην _____. Το επόμενο πρωί θα βρεθεί ξαπλωμένος στην _____. Εκεί θα εμφανιστεί μπροστά του η _____ και μεταμορφώνοντάς τον σε _____ θα τον συμβουλεύσει να επισκεφθεί πρώτο από όλους τον _____ τον _____».

2.4.1.2. Διδακτική αξιοποίηση στην ΙΛΙΑΔΑ

- **Σύγκρισης:** «Να συγκρίνετε τον τρόπο θανάτου του Έκτορα στη Ραψωδία Χ με τον τρόπο θανάτου του Πατρόκλου στη Ραψωδία Π και να επιχειρήσετε να εξηγήσετε τυχόν ομοιότητες και διαφορές».
- **Περίληψης:** «Να παρουσιάσετε σε μια περίληψη 100 λέξεων τη σύγκρουση Αχιλλέα-Αγαμέμνονα στη Ραψωδία Α της *Ιλιάδας*».
- **Παρατήρησης:** «Να παρακολουθήσετε την πορεία του Έκτορα στην Τροία στη Ραψωδία Ζ της *Ιλιάδας* και να καταγράψετε ποιους συναντά και για ποιον σκοπό».
- **Εξήγησης:** «Να επιχειρήσετε να εξηγήσετε γιατί η Ελένη εμφανίζεται να θρηνεί τον Έκτορα στη Ραψωδία Ω μαζί με τη σύζυγο και τη μητέρα του. Να ανατρέξετε και σε προηγούμενα σημεία της *Ιλιάδας* στα οποία εμφανίζεται η Ελένη».
- **Διατύπωσης κρίσεων, αναλύσεων και αξιολογήσεων:** «Πώς εκτιμάτε την απόφαση του Αχιλλέα να εγκαταλείψει τον τρωικό πόλεμο στη Ραψωδία Ι; Από πού πηγάζει η «αντιρωική» του στάση με βάση όσα γνωρίζετε;».
- **Δημιουργικότητας:** «Να δημιουργήσετε μακέτα η οποία να παρουσιάζει το εσωτερικό της Τροίας, όπως μπορείτε να το φανταστείτε διαβάζοντας τη Ραψωδία Ζ».
- **Συλλογής και οργάνωσης δεδομένων:** «Να συγκεντρώσετε και να καταγράψετε σε πίνακα τους συμμετέχοντες στον τρωικό πόλεμο, όπως αναφέρονται στη Ραψωδία Β της *Ιλιάδας*».
- **Διατύπωσης υποθέσεων:** «Να διερευνήσετε την υπόθεση ότι όσα προβλέπει ο Έκτορας στους στίχους 447-465 της Ραψωδίας Ζ αποτελούν, αφηγηματικά, προλήψεις που επαληθεύονται μετά το τέλος της *Ιλιάδας*».
- **Εφαρμογής κανόνων και αρχών σε νέες καταστάσεις:** «Έχοντας έρθει σε επαφή με τους κύριους τρόπους πειθούς σε προηγούμενα σημεία της *Ιλιάδας*, π.χ. στο λόγο του Νέστορα (Α, στ. 255-285) ή στον λόγο της Ανδρομάχης (Ζ, στ. 406-439), να εντοπίσετε τους τρόπους πειθούς που χρησιμοποιεί ο Οδυσσεύς (Ι, στ. 225-306), για να πείσει τον Αχιλλέα να επιστρέψει στη μάχη. Από όσα γνωρίζετε από τα μαθήματα της νέας ελληνικής γλώσσας και της λογοτεχνίας, μπορείτε να διακρίνετε ποιοι από αυτούς τους τρόπους έχουν διατηρηθεί μέχρι σήμερα;».
- **Ανάληψης διερευνητικών εργασιών:** «Να ερευνήσετε την τύχη των προσώπων της Ραψωδίας Ζ μετά την *Ιλιάδα*. Μπορείτε να βοηθηθείτε από πηγές του διαδικτύου και από σύγχρονα λογοτεχνικά κείμενα».
- **Διατύπωσης παραγωγικών και επαγωγικών συλλογισμών:** «Η *Ιλιάδα* σε αρκετά σημεία της υμνεί την ειρηνική ζωή. Να αποδείξετε την αλήθεια αυτής της δήλωσης με συγκεκριμένα παραδείγματα».
- **Διόρθωσης του λάθους:** «Να εντοπίσετε και να διορθώσετε αναφερόμενοι σε συγκεκριμένους στίχους της ραψωδίας Ι το λάθος που υπάρχει στην παρακάτω δήλωση: ο Αχιλλέας επιλέγει να απορρίψει τα δώρα του Αγαμέμνονα, επειδή είναι μικρής αξίας».
- **Συμπλήρωσης κενών:** «Να συμπληρώσετε τα κενά με ήρωες της *Ιλιάδας* από τη Ραψωδία Ε και τη Ραψωδία Ζ, ανθρώπους και θεούς. Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας αναφέροντας συγκεκριμένους στίχους:
Ο κυνήγησε την Αφροδίτη και μετά αναμετρήθηκε και με τον θεό μετά από προτροπή της θεάς Ωστόσο, όταν πήγε να μονομαχήσει με τον, αποδείχθηκε ότι ήταν φίλοι από φιλοξενία, οπότε η μονομαχία δεν έγινε ποτέ».

2.4.2. Φάκελος επιτευγμάτων μαθητή/μαθήτριας (portfolio), έντυπος ή ηλεκτρονικός (e-portfolio)

Πρόκειται για έναν σύγχρονο τρόπο, αυθεντικής αξιολόγησης του/της μαθητή/μαθήτριας αλλά και αξιολόγησής του/της βάσει της διαδικασίας εκτέλεσης έργου, ο οποίος υιοθετεί ποσοτικά και ποιοτικά κριτήρια καθώς ο/η μαθητής/μαθήτρια καλείται να συγκεντρώσει οτιδήποτε απεικονίζει την προσπάθεια, την πρόοδο, τις σκέψεις, τις απόψεις, τα επιτεύγματά του/της αναφορικά με το μάθημα (εργασίες, φύλλα εργασίας, ερωτηματολόγια, διερευνητικές εργασίες, εικαστικό υλικό, ηλεκτρονικές πηγές, αναστοχασμοί, ημερολόγιο δραστηριοτήτων κ.α.).

Ο φάκελος επιτευγμάτων του/της μαθητή/μαθήτριας λειτουργεί ως κίνητρο μάθησης και συμμετοχής του/της μαθητή/μαθήτριας και, ειδικότερα με ζητούμενο την αξιολόγηση, είναι ένα μέσο: α) αυτο-αξιολόγησης, εφόσον ο/η μαθητής/μαθήτρια μπορεί να παρακολουθεί, να τροποποιεί, να βελτιώνει, να διευρύνει, να κρίνει και το είδος και τα μέσα και τον χρόνο και το/τα αποτέλεσμα/αποτελέσματα της ενασχόλησής του/της με το μάθημα, β) ετερο-αξιολόγησης, εφόσον το υλικό του φακέλου διαμοιραστεί στα μέλη της ομάδας, νοούμενης είτε ως το σύνολο της σχολικής τάξης είτε ως μικρότερης ομάδας εργασίας, τα οποία και θα μπορούν να διατυπώσουν κρίσεις και τοποθετήσεις επί του σχετικού, εκάστοτε υλικού, γ) καλλιέργειας σύγχρονων γραμματισμών, και άρα ποιοτικής αξιολόγησης, όπως μεταγνωστικού τύπου δεξιότητες (για παράδειγμα, η έρευνα υλικού και η διαχείρισή του και η διαχείριση χρόνου), η συνεργασία, η επικοινωνία, οι ψηφιακοί γραμματισμοί, εφόσον ο/η μαθητής/μαθήτρια οφείλει να συμπληρώσει τον εκάστοτε φάκελο και, άρα, να δραστηριοποιηθεί και δ) συνεχούς ποιοτικής αλλά και τελικής ποσοτικής αποτίμησης, εκ μέρους του/της εκπαιδευτικού, της συμμετοχής και ανταπόκρισης του/της μαθητή/μαθήτριας στους επιδιωκόμενους σκοπούς και στόχους του μαθήματος, εφόσον ο φάκελος επιτευγμάτων του/της μαθητή/μαθήτριας αποτελεί τόπο αλληλόδρασης του/της εκπαιδευτικού με τον/τη μαθητή/μαθήτρια.

Το portfolio του/της μαθητή/μαθήτριας μπορεί να έχει και ηλεκτρονική μορφή (e-portfolio), η οποία επιτρέπει μέσω της ψηφιοποίησης, της διασύνδεσης και του διαμοιρασμού την επιλογή, την επεξεργασία και τροποποίηση/ μετασχηματισμό του υλικού, ενώ διευκολύνει, χρονικά και διαδικαστικά, και την ανατροφοδότηση που δέχεται ο/η μαθητής/μαθήτρια από τον/τη εκπαιδευτικό, σε όλα τα στάδια της διαδικασίας, και από όποιον/όποια άλλον/άλλη ο/η ίδιος/ίδια επιθυμεί. Ο ηλεκτρονικός φάκελος επιτευγμάτων του/της μαθητή/μαθήτριας συμβάλλει περαιτέρω στην εξοικείωση με την τεχνολογία, προάγει τη μαθητοκεντρική διδασκαλία και μάθηση, αναδεικνύει τη διαρκή ανατροφοδότηση ενισχύοντας την αλληλεπίδραση, την επικοινωνία, τη διαδικασία ανταλλαγής απόψεων, ώστε να βελτιώνεται συνεχώς το προφίλ του/της μαθητή/μαθήτριας που δημιουργεί το portfolio, πετυχαίνει καλύτερη οπτικοποίηση της πληροφορίας και των εν γένει παραγόμενων προϊόντων μέσω της αξιοποίησης των ψηφιακών αντικειμένων, επικαιροποιείται εύκολα, όταν μεταβάλλονται οι ανάγκες, είναι εύχρηστος στη διαχείριση, εφόσον το περιεχόμενό του οργανώνεται, αποθηκεύεται και προσπελάζεται ανεξάρτητα από το χώρο και το χρόνο, το κόστος του είναι μηδενικό ή ελάχιστο, μπορεί να δημιουργηθεί, σε οποιονδήποτε ιστοχώρο, όπως τα ιστολόγια (Blogs), οποιαδήποτε υπηρεσία επιτρέπει διαμοιρασμό κειμένων και συνδιαμόρφωση Google Drive), τα κοινωνικά δίκτυα (Facebook και LinkedIn), τα συστήματα διαχείρισης περιεχομένου (Content Management Systems) που επιτρέπουν στον/στην χρήστη να διαχειρίζεται το

δικτυακό του περιεχόμενο, όπως κείμενα, εικόνες, πίνακες κ.λπ., με εύκολο τρόπο, πολλές εφαρμογές διαμοιρασμού φωτογραφιών (π.χ. Photobucket) και video, όπως το Vimeo. Ενδεικτικές προτεινόμενες εφαρμογές για τα παραπάνω:

α) για ιστολόγια: <https://blogs.sch.gr/>, <https://blogs.e-me.edu.gr/>,
<https://www.blogger.com/about/?bpli=1>,

β) για διαμοιρασμό κειμένων και αποθήκευση στο σύννεφο: https://www.google.com/intl/el_gr/drive/, <https://www.microsoft.com/el-gr/microsoft-365/onedrive/download>

γ) για συστήματα διαχείρισης περιεχομένου: <https://moodle.org/?lang=el>,
<https://eclass.sch.gr/>,

δ) για εφαρμογές διαμοιρασμού φωτογραφιών: <https://www.flickr.com/>,
<https://www.instagram.com/>, <https://app.photobucket.com/explore>,

ε) για εφαρμογές διαμοιρασμού video: <https://www.youtube.com/>,
<https://vimeo.com/upload>.

2.4.2.1. Διδακτική αξιοποίηση στην ΟΔΥΣΣΕΙΑ

Παράδειγμα διδακτικής αξιοποίησης του portfolio στην *Οδύσσεια*:

Η δημιουργία ενός φυσικού ή ψηφιακού φακέλου επιτευγμάτων του/της μαθητή/μαθήτριας θα πραγματοποιηθεί σταδιακά κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους. Ο φάκελος μπορεί να περιλαμβάνει στην τελική του έκδοση, μεταξύ άλλων:

- Σύντομη αυτο-παρουσίαση του/της μαθητή/μαθήτριας, των προσδοκιών του/της από τη μελέτη της *Οδύσσειας* στην αρχή του σχολικού έτους και της συνολικής άποψής του/της για αυτήν μετά την ολοκλήρωση της μελέτης.
- Παραδοτέα, αποτέλεσμα εργασίας σε ατομικό ή ομαδικό επίπεδο, όπως για παράδειγμα: α) ενός πίνακα/καταλόγου συγκέντρωσης χαρακτηριστικών γνωρισμάτων κάποιου προσώπου εκ των πρωταγωνιστών του έπους, β) ενός καταλόγου χαρακτηριστικών/τυπικών επιθέτων που συνοδεύουν έναν άνθρωπο ή θεό και καταγραφή των στίχων και των Ραψωδιών όπου εντοπίζονται στο κείμενο, γ) του σχολιασμού γεγονότων/περιστατικών που διαδραματίζονται στο έπος και προσπάθεια σύγκρισης με ανάλογα γεγονότα/περιστατικά της σύγχρονης εποχής, δ) του σχεδιασμού και της δημιουργίας πολυτροπικών ή/και πολυμεσικών παρουσιάσεων με θέμα πρόσωπα ή γεγονότα του έπους, ε) της δημιουργίας αφίσας με αφορμή κάποιο γεγονός του έπους.
- Συλλογή εικόνων από πίνακες ζωγραφικής ή αρχαία αγγεία σχετικά με κάποιο από τα πρόσωπα ή τα γεγονότα της *Οδύσσειας* με προσπάθεια συσχετισμού κάθε εικόνας με συγκεκριμένους στίχους του έπους.
- Συλλογή έγκυρων διαδικτυακών συνδέσμων που αναδεικνύουν θέματα του έπους, που συζητήθηκαν κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους.
- Ηλεκτρονικές ρουμπρίκες ή κουίζ που ανατέθηκαν από τον/την εκπαιδευτικό ή δημιουργήθηκαν από τον/τη μαθητή/μαθήτρια στο πλαίσιο αυτοαξιολόγησης και ετεροαξιολόγησης και διαμοιράστηκαν ηλεκτρονικά στους/στις υπόλοιπους/υπόλοιπες μαθητές/μαθήτριες.
- Ολοκληρωμένα κείμενα που προέκυψαν ως αποτέλεσμα δραστηριοτήτων δημιουργικής γραφής με αφορμή γεγονότα/περιστατικά της *Οδύσσειας*.
- Ημερολόγιο αναστοχασμού του/της ίδιου/ίδιας του/της μαθητή/μαθήτριας για την πορεία δημιουργίας του φακέλου επιτευγμάτων (δυσκολίες, όρια, προοπτικές).

- Αποτίμηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων από τον/την εκπαιδευτικό, από τον/την ίδιο/ίδια τον/τη μαθητή/μαθήτρια και σε επόμενο στάδιο και από τους/τις συμμαθητές/συμμαθήτριές του/της.

2.4.2.2. Διδακτική αξιοποίηση στην ΙΛΙΑΔΑ

Παράδειγμα διδακτικής αξιοποίησης του portfolio στην *Ιλιάδα* είναι η σταδιακή δημιουργία ενός φακέλου επιτευγμάτων του/της μαθητή/μαθήτριας ο οποίος μπορεί να περιλαμβάνει στην τελική του έκδοση, μεταξύ άλλων:

- Σύντομη αυτο-παρουσίαση του/της μαθητή/μαθήτριας τόσο από άποψη βιογραφικών στοιχείων όσο και από άποψη προσδοκιών του/της και προτιμήσεων σχετικά με την *Ιλιάδα*.
- Επιδιώξεις του φακέλου επιτευγμάτων (Ενδεικτικά-Σκοπός: η διερεύνηση των οικογενειακών σχέσεων στην *Ιλιάδα* με κειμενοκεντρική προσέγγιση και επέκταση στο διαδίκτυο. Στόχοι: η εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με την ποιότητα/μορφή των οικογενειακών σχέσεων σε περίοδο κρίσης στην *Ιλιάδα*, η σύγκριση με ανάλογες καταστάσεις του παρόντος (πόλεμος, προσφυγικό κ.ά.) η δημιουργία σχετικού πολυμεσικού υλικού με αξιοποίηση του διαδικτύου και κειμένων δημιουργικής γραφής, παρουσίαση του φακέλου σε σχετική ημερίδα του σχολείου ή/και συμμετοχή του σε διαγωνισμό αρχαιολογικού ενδιαφέροντος).
- Συλλογή εικόνων (πίνακες, αρχαία αγγεία) σχετικά με έναν ήρωα ή μια ηρωίδα ή οποιοδήποτε θέμα της *Ιλιάδας*. Επιδιώκεται η συσχέτιση κάθε εικόνας με συγκεκριμένους στίχους της *Ιλιάδας*.
- Συλλογή διαδικτυακών συνδέσμων σχετικά με την *Ιλιάδα*.
- Ηλεκτρονικές ρουμπρίκες ή κουίζ που ανατίθενται από τον/την εκπαιδευτικό ή δημιουργούνται από τον/τη μαθητή/μαθήτρια στο πλαίσιο αυτοαξιολόγησης και ετεροαξιολόγησης (διαμοιράζονται ηλεκτρονικά στους/στις υπόλοιπους/υπόλοιπες μαθητές/μαθήτριες).
- Δημιουργία πολυμεσικού υλικού (παρουσιάσεις, βίντεο, εννοιολογικοί χάρτες) από τον/τη μαθητή/μαθήτρια σχετικά με το ομηρικό έπος.
- Αποτελέσματα δραστηριοτήτων δημιουργικής γραφής σχετικών με την *Ιλιάδα*.
- Ημερολόγιο αναστοχασμού για την πορεία δημιουργίας του φακέλου επιτευγμάτων (δυσκολίες, ευκολίες, όρια, προοπτικές).
- Αποτίμηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων από τον/την εκπαιδευτικό, από τον/την ίδιο/ίδια τον/τη μαθητή/μαθήτρια και σε επόμενο στάδιο και από τους/τις συμμαθητές/συμμαθήτριές του/της.

2.4.3. Κλίμακες διαβαθμισμένων κριτηρίων (Ρουμπρίκες)

Οι κλίμακες διαβαθμισμένων κριτηρίων ή αλλιώς ρουμπρίκες αξιολόγησης θεωρούνται ένα αξιόπιστο εργαλείο ποιοτικής κυρίως αποτίμησης της προσπάθειας του/της μαθητή/μαθήτριας να ανταποκριθεί στην επίτευξη των διδακτικών και μαθησιακών σκοπών και στόχων και περιγραφικής αποτύπωσης του βαθμού ανταπόκρισής του/της στις επιδιώξεις του παρόντος Προγράμματος Σπουδών. Είναι ένα εργαλείο, το οποίο διαμορφώνει ο/η ίδιος/ίδια ο/η εκπαιδευτικός λαμβάνοντας υπόψη τα χαρακτηριστικά του μαθήματος, τις απαιτήσεις του θεσμικού πλαισίου αλλά και τις δυνατότητες των μαθητών/μαθητριών και θεωρείται ευέλικτο, εφόσον μπορεί να χρησιμοποιηθεί και από τον/τη εκπαιδευτικό για τον/τη

μαθητή/μαθήτρια και από τον/τη μαθητή/μαθήτρια στο πλαίσιο και της αυτο- και της ετερο-αξιολόγησής του/της, και αποτελεσματικό κυρίως επειδή:

- ✓ Προσαρμόζεται στις ανάγκες και τις δυνατότητες της σχολικής τάξης.
- ✓ Έχει έντονα παιδαγωγικό χαρακτήρα, εφόσον οι μαθητές/μαθήτριες δεν ενημερώνονται για τις αποτυχίες τους αλλά για την πρόδοό τους,
- ✓ Είναι μαθητοκεντρικό, εφόσον οι μαθητές/μαθήτριες δεν βαθμολογούνται αλλά κατατάσσονται σε επίπεδα και μπορούν να δουν τις αδυναμίες τους αλλά και τις δυνατότητές τους.
- ✓ Έχει δυναμικό χαρακτήρα, εφόσον τροποποιώντας τα εκάστοτε κριτήρια-ζητούμενα επικαιροποιείται.
- ✓ Απεικονίζει «δυνάμει» ένα σύνολο στοιχείων περισσότερο ή λιγότερο ενδεικτικών για το μαθησιακό αποτέλεσμα και μάλιστα στον άξονα της χρονικής εξέλιξης της διαδικασίας και όχι σε μεμονωμένα σημεία αυτής.

Η μορφή της ρουμπρίκας είναι ένας πίνακας, ο οποίος σε κάθετη στήλη περιλαμβάνει τα κριτήρια που θέτει ο/η εκπαιδευτικός κάθε φορά, τα ζητούμενα, με άλλα λόγια, ώστε να θεωρηθεί ολοκληρωμένη η προσέγγιση της εκάστοτε διδασκόμενης θεματικής και, άρα, αποτελεσματική η διδακτική και μαθησιακή διαδικασία (τι πρέπει να ξέρει ο/η μαθητής/μαθήτρια για το ειδικό απαρέμφατο;), και σε οριζόντια στήλη περιλαμβάνει τα επίπεδα απόδοσης του/της μαθητή/μαθήτριας σε κάθε ένα από τα κριτήρια της κάθετης στήλης, τα οποία συνήθως είναι τρία ή πέντε και περιγράφουν τον βαθμό ανταπόκρισης του/της μαθητή/μαθήτριας στο κάθε κριτήριο (πόσο επιτυχώς ανταποκρίθηκε ο/η μαθητής/μαθήτρια σε καθένα από τα ζητούμενα;).

Η κατασκευή της ρουμπρίκας μπορεί να υποστηριχθεί από τις ψηφιακές τεχνολογίες μέσω googleforms (<https://www.google.com/forms/about/>), μέσω εργαλείων των προγραμμάτων επεξεργασίας κειμένου (MS-Word, Libre Office-Writer κ.ά.) και των λογιστικών φύλλων (MS-Excel, Libre Office-Calc κ.ά.) αλλά και μέσω εξειδικευμένων ηλεκτρονικών εφαρμογών. Ενδεικτικές προτεινόμενες εφαρμογές για κατασκευή ρουμπρίκας: <http://rubistar.4teachers.org/index.php>, <https://www.quickrubric.com/>.

2.4.3.1. Διδακτική αξιοποίηση στην ΟΔΥΣΣΕΙΑ

Κριτήρια	Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ
Αξιολογώ τον/τη μαθητή/μαθήτρια με κριτήρια: α) το κατά πόσο μπορεί να αναγνωρίσει στο κείμενο ενδείξεις σταδιακής ενηλικίωσης του Τηλέμαχου στην Τηλεμάχεια, β) το κατά πόσο μπορεί να συζητήσει για αυτές με βάση την εποχή δημιουργίας των επών και τη σημερινή εποχή.	Ο/η μαθητής/μαθήτρια δεν εντοπίζει στο κείμενο ενδείξεις που να φανερώνουν ότι ο Τηλέμαχος σταδιακά ενηλικιώνεται.	Ο/η μαθητής/μαθήτρια μπορεί να αναγνωρίσει στο κείμενο έως 2 ενδείξεις σταδιακής ενηλικίωσης του Τηλέμαχου και να συζητήσει για αυτές με βάση την εποχή δημιουργίας των επών και τη σημερινή εποχή.	Ο/η μαθητής/μαθήτρια μπορεί να αναγνωρίσει στο κείμενο έως 3 ενδείξεις σταδιακής ενηλικίωσης του Τηλέμαχου και να συζητήσει για αυτές με βάση την εποχή δημιουργίας των επών και τη σημερινή εποχή.	Ο/η μαθητής/μαθήτρια μπορεί να αναγνωρίσει στο κείμενο έως 4 ενδείξεις σταδιακής ενηλικίωσης του Τηλέμαχου και να συζητήσει για αυτές με βάση την εποχή δημιουργίας των επών και τη σημερινή εποχή.	Ο/η μαθητής/μαθήτρια μπορεί να αναγνωρίσει στο κείμενο τουλάχιστον 5 ενδείξεις σταδιακής ενηλικίωσης του Τηλέμαχου και να συζητήσει για αυτές με βάση την εποχή δημιουργίας των επών και τη σημερινή εποχή.

2.4.3.2. Διδακτική αξιοποίηση στην ΙΛΙΑΔΑ

Κριτήρια	Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ
<p>Αξιολογώ τον/τη μαθητή/μαθήτρια με κριτήρια:</p> <p>α) το κατά πόσο μπορεί να εντοπίσει στο κείμενο τους τρόπους πειθούς που χρησιμοποιεί ο Νέστορας για να συμφιλιώσει τον Αχιλλέα με τον Αγαμέμνονα στη Ραψωδία Α,</p> <p>β) το κατά πόσο θα μπορούσε να αξιοποιήσει τους ίδιους ή παρόμοιους τρόπους πειθούς σε μια ανάλογη περίπτωση σύγκρουσης στη σημερινή εποχή.</p>	<p>Ο/η μαθητής/μαθήτρια δεν εντοπίζει στο κείμενο τους τρόπους πειθούς που χρησιμοποιεί ο Νέστορας για να συμφιλιώσει τον Αχιλλέα με τον Αγαμέμνονα στη Ραψωδία Α.</p>	<p>Ο/η μαθητής/μαθήτρια μπορεί να εντοπίσει στο κείμενο έως 2 τρόπους πειθούς που χρησιμοποιεί ο Νέστορας για να συμφιλιώσει τον Αχιλλέα με τον Αγαμέμνονα στη Ραψωδία Α αλλά και να προτείνει τρόπους αξιοποίησής τους σε μια ανάλογη περίπτωση σύγκρουσης στη σημερινή εποχή.</p>	<p>Ο/η μαθητής/μαθήτρια μπορεί να εντοπίσει στο κείμενο έως 3 τρόπους πειθούς που χρησιμοποιεί ο Νέστορας για να συμφιλιώσει τον Αχιλλέα με τον Αγαμέμνονα στη Ραψωδία Α αλλά και να προτείνει τρόπους αξιοποίησής τους σε μια ανάλογη περίπτωση σύγκρουσης στη σημερινή εποχή.</p>	<p>Ο/η μαθητής/μαθήτρια μπορεί να εντοπίσει στο κείμενο έως 4 τρόπους πειθούς που χρησιμοποιεί ο Νέστορας για να συμφιλιώσει τον Αχιλλέα με τον Αγαμέμνονα στη Ραψωδία Α αλλά και να προτείνει τρόπους αξιοποίησής τους σε μια ανάλογη περίπτωση σύγκρουσης στη σημερινή εποχή.</p>	<p>Ο/η μαθητής/μαθήτρια μπορεί να εντοπίσει στο κείμενο έως 5 τρόπους πειθούς που χρησιμοποιεί ο Νέστορας για να συμφιλιώσει τον Αχιλλέα με τον Αγαμέμνονα στη Ραψωδία Α αλλά και να προτείνει τρόπους αξιοποίησής τους σε μια ανάλογη περίπτωση σύγκρουσης στη σημερινή εποχή.</p>

2.4.4. Εννοιολογικοί χάρτες

Πρόκειται για μία τεχνική μετασχηματισμού της γνώσης, η οποία επιδιώκει να οδηγήσει τον/τη μαθητή/μαθήτρια στην κατανόησή της, την ερμηνεία της και, τελικά, την κατάκτησή της. Οι εννοιολογικοί χάρτες ή αλλιώς νοητικοί χάρτες αναπαριστούν εξωτερικά τη γνώση, εφαρμόζοντας τη διδακτική αρχή της εποπτείας, και παρουσιάζουν διαγραμματικά μία έννοια, μία θεματική ενότητα, ένα γεγονός, ένα φαινόμενο, ένα κείμενο με τρόπο, ώστε να αναδειχθούν οι σχέσεις αιτιακής ή/και χρονικής ακολουθίας, οι οποίες διαπλέκονται σε αυτό. Το όφελος που προκύπτει για τον/τη μαθητή/μαθήτρια από τη χρήση του εννοιολογικού χάρτη είναι διπλό: αφενός, παρακινείται να ανατρέξει σε προηγούμενη γνώση και να την αξιοποιήσει, ώστε να δικαιολογήσει τις σχέσεις που αναπτύσσονται ανάμεσα στα δομικά στοιχεία της νέας γνώσης και, αφετέρου, εμπλέκεται κονστρουκτιβιστικά στην κατασκευή της γνώσης, είτε γιατί κατασκευάζει ο/η ίδιος/ίδια έναν εννοιολογικό χάρτη είτε γιατί τον συμπληρώνει επιδιώκοντας να αναδείξει τα στοιχεία συνεκτικότητάς του, καλλιεργώντας, με τον τρόπο αυτό, σημαντικούς γραμματισμούς προς την κατεύθυνση της δημιουργικής σκέψης και παραγωγής έργου, της αναπλαισίωσης της γνώσης, της πολυτροπικότητας της πληροφορίας, της καλλιέργειας πολλαπλών επικοινωνιακών δεξιοτήτων κ.ά.

Η διαδικασία και η τεχνική της εννοιολογικής χαρτογράφησης μπορεί να εφαρμοστεί έντυπα αλλά και ηλεκτρονικά, με τη χρήση ειδικών εργαλείων, όπως Cmap tools (<https://cmap.ihmc.us/>), αλλά και δυνατοτήτων που δίνουν η πλατφόρμα e-class αλλά και τα προγράμματα παρουσίασης διαφανειών (MS-Power Point, Libre Office-Impress κ.ά.) και τα λογισμικά επεξεργασίας κειμένου (MS-Word, Libre Office-Writer κ.ά.), ώστε να παραχθεί μία απεικόνιση της πληροφορίας, η οποία, με την επιπλέον δυνατότητα ενσωμάτωσης

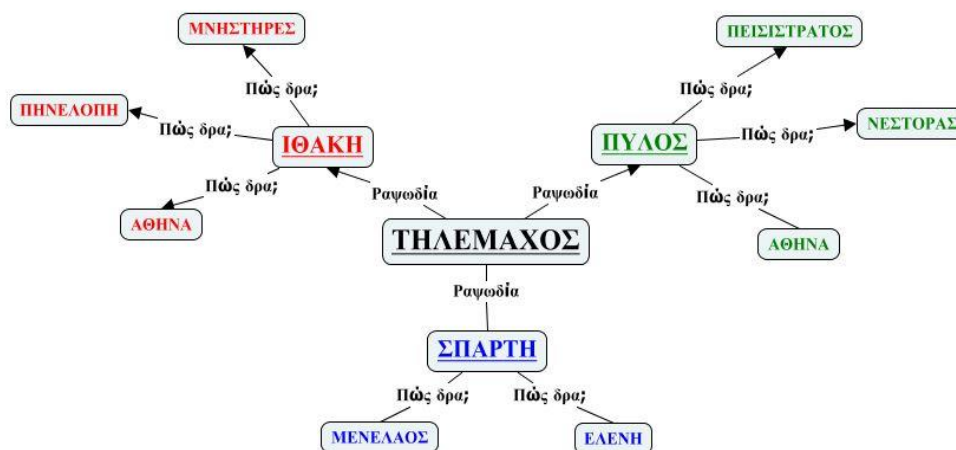
πολυμεσικού περιεχομένου (ήχος, βίντεο, εικόνα, κείμενο), όπως επίσης και με τη δυνατότητα αξιοποίησής της ως συνεργατικού εργαλείου στα περισσότερα σύγχρονα ψηφιακά περιβάλλοντα, όπως για παράδειγμα στο popplet (<https://www.popplet.com/>), Mindomo (<https://www.mindomo.com/>), Bubbl.us (<https://bubbl.us/>), μπορεί να αξιοποιηθεί στη διδακτική και μαθησιακή διαδικασία είτε ως προοργανωτής, είτε ως αποτιμητής (ενδιάμεσος ή/και τελικός), είτε ως τεχνική προσφοράς της νέας γνώσης.

2.4.4.1. Διδακτική αξιοποίηση στην ΟΔΥΣΣΕΙΑ

Ο εννοιολογικός χάρτης ως αποτιμητής σε ανασκόπηση (διαμορφωτική αξιολόγηση/αυτοαξιολόγηση/ετεροαξιολόγηση, «δυνάμει» εργασία σε ομάδες):

«Να συμπληρώσετε τον παρακάτω εννοιολογικό χάρτη με τις Ραψωδίες στις οποίες δρα ο Τηλέμαχος σε Ιθάκη, Σπάρτη και Πύλο και να καταγράψετε τον τρόπο δράσης του σε σχέση με τα πρόσωπα που αναγράφονται».

Τηλεμάχεια

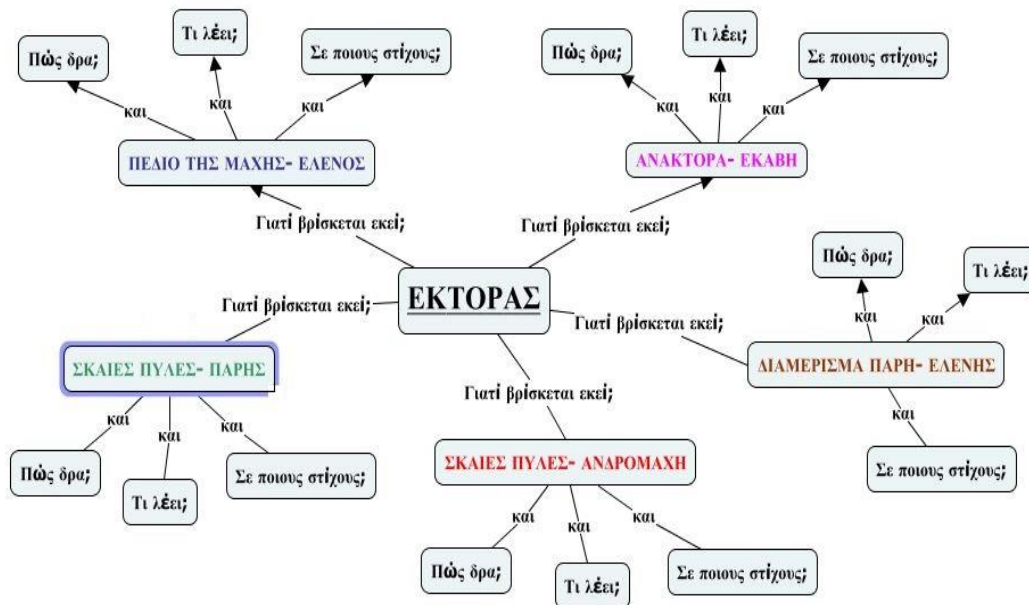

2.4.4.2. Διδακτική αξιοποίηση στην ΙΛΙΑΔΑ

✓ Ο εννοιολογικός χάρτης ως προοργανωτής ή ως αποτιμητής (διαμορφωτική αξιολόγηση/αυτοαξιολόγηση/ετεροαξιολόγηση, «δυνάμει» εργασία σε ομάδες):

«Να συμπληρώσετε τον παρακάτω εννοιολογικό χάρτη με τις ενέργειες του Έκτορα στις διάφορες σκηνές της Ραψωδίας Ζ (τι λέει και τι κάνει), να αναδείξετε ποιον σκοπό υπηρετούν οι ενέργειές του και σε ποιους στίχους της Ραψωδίας Ζ εντοπίζονται.»

Ο Έκτορας στην Τροία

2.4.5. Σχέδιο δράσης (project)

Το σχέδιο δράσης (project) είναι μία μορφή εργασίας, την οποία αναθέτουμε στους/στις μαθητές/μαθήτριες προκειμένου να ολοκληρωθεί σε χρονικό ορίζοντα που υπερβαίνει εκείνο των ημερήσιων αναθέσεων εργασιών και μπορεί να φτάσει μέχρι και ένα σχολικό έτος. Το σχέδιο δράσης, στο πλαίσιο του οποίου ο/η εκπαιδευτικός έχει ρόλο συντονιστικό, συμβουλευτικό και καθοδηγητικό, πρέπει να συνοδεύεται από έρευνα εκ μέρους των μαθητών/μαθητριών, σταδιακή ανάδειξη των αναζητούμενων πεδίων και παρουσίαση της τελικής εργασίας ενώ, επιπλέον, προσφέρεται για συνεργατική διδασκαλία και μάθηση και για διαθεματικές προσεγγίσεις.

2.4.5.1. Διδακτική αξιοποίηση στην ΟΔΥΣΣΕΙΑ

Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί, ξεκινώντας τη διδασκαλία της *Οδύσσειας*, να οργανώσει μικρά σχέδια δράσης για τα πρόσωπα, τις λογοτεχνικές τεχνικές, τους αναγνωρισμούς. Για παράδειγμα, θα μπορούσαν να χωριστούν οι μαθητές/μαθήτριες εξαρχής σε ομάδες των 2-3 μαθητών φροντίζοντας, ώστε ο αριθμός των ομάδων να αντιστοιχίζεται με τον αριθμό των προσώπων. Κάθε ομάδα αναλαμβάνει να καταγράψει σε ένα «Δελτίο ταυτότητας», τα στοιχεία για το πρόσωπο που μελετά, κάθε φορά που αυτό εμφανίζεται. Με τον τρόπο αυτό, η κάθε ανασκόπηση (επιμέρους και τελική) θα είναι ευκολότερη και τα παιδιά μόνιμα απασχολημένα.

2.4.5.2. Διδακτική αξιοποίηση στην ΙΛΙΑΔΑ

Ο ρόλος των θεών και της Μοίρας: οι μαθητές από την αρχή του σχολικού έτους επιλέγουν (είτε ατομικά είτε εργαζόμενοι σε ομάδες) τον/τη θεό/θεά με τον/την/τους/τις οποίο/οποία/οποίους/οποίες θα ασχοληθούν και αποτυπώνουν τις παρεμβάσεις των Θεών στη δράση καθώς προχωρά η διδασκαλία. Παράλληλα, διατυπώνουν τις αξιολογικές τους κρίσεις για τη στάση των Θεών όχι μόνο στην *Ιλιάδα* αλλά και σε όλη τη διάρκεια του τρωικού πολέμου ερευνώντας τα πριν και τα μετά του τρωικού μύθου. Συγκρίνουν με την *Οδύσσεια*.

Η δουλειά των μαθητών/μαθητριών μπορεί να αξιοποιείται είτε περιοδικά, κατά την κρίση του/της φιλολόγου, είτε στο πλαίσιο τμηματικής/συνολικής αποτίμησης/ανακεφαλαίωσης.

3. Ενδεικτικές εργασίες-ερωτήσεις για τα Ομηρικά Έπη

3.1. Δημιουργικές εργασίες

3.1.1. ΟΔΥΣΣΕΙΑ

1. Δραματοποίηση σημείων του έπους, όπως για παράδειγμα: α) [Ραψωδία Α] της συνέλευσης των θεών και της απόφασης της επιστροφής του Οδυσσέα στην Ιθάκη, β) [Ραψωδία Α] της σκηνής της συνάντησης του Τηλέμαχου με τη θεά Αθηνά, γ) [Ραψωδία Ε] της συνάντησης του Ερμή με την Καλυψώ.
2. Δημιουργία από τους/τις ίδιους/ίδιες τους/τις μαθητές/μαθήτριες εννοιολογικών χαρτών, με θέματα όπως: α) τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του Οδυσσέα κατά την εξέλιξη του έπους, β) τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της Πηνελόπης κατά την εξέλιξη του έπους, γ) οι εμφανίσεις της θεάς Αθηνάς κατά την εξέλιξη του έπους κ.ά.
3. Δημιουργία μιας χρονογραμμής (έντυπης ή ψηφιακής), ώστε να αποτυπωθεί η χρονολογική σειρά των γεγονότων του έπους και να αντιληφθούν με πρακτικό τρόπο την τεχνική *in medias res* που χρησιμοποιεί ο δημιουργός του έπους.
4. Σύνθεση ενός πρωτότυπου ποιήματος για ένα πρόσωπο ή ένα περιστατικό του έπους.
5. Σύνθεση πρωτότυπου κειμένου στο πλαίσιο ασκήσεων δημιουργικής γραφής με αφορμή πραγματικά γεγονότα του έπους, όπως, το να περιγράψουν οι μαθητές/μαθήτριες ως Οδυσσέας την εμπειρία της επίσκεψής του στον κάτω κόσμο ή φανταστικά γεγονότα, όπως, το να περιγράψουν τι θα έκαναν στη θέση του Οδυσσέα, αν κατά την επιστροφή στην Ιθάκη έβρισκαν την Πηνελόπη παντρεμένη με έναν από τους μνηστήρες.
6. Συμμετοχή σε ομάδες για τη διεξαγωγή αγώνων επιχειρηματολογίας με αφορμή γεγονότα του έπους, όπως για παράδειγμα: α) συζήτηση για την απόφαση των θεών να επιτρέψουν την επιστροφή του Οδυσσέα στην Ιθάκη, β) συζήτηση για την προσβλητική συμπεριφορά του Οδυσσέα μετά την τύφλωση του Πολύφημου κ.ά.

3.1.2. ΙΛΙΑΔΑ

Οι μαθητές/μαθήτριες μπορούν:

1. Να αναγνωρίσουν στοιχεία ανθρωπομορφισμού των θεών και να δημιουργήσουν δικές τους σχετικές δραματοποιήσεις [Ραψωδία Α].
2. Να προσδιορίσουν τα πεδία και επίπεδα δράσης θεών και ανθρώπων και να δημιουργήσουν σχετικά πολυτροπικά κείμενα (βίντεο, εικόνες) [Ραψωδία Α], [Ραψωδία Ε].
3. Να εκφράσουν την άποψή τους για το ήθος των ηρώων στον χωροχρόνο που ανήκουν και να δημιουργήσουν αντίστοιχες πολυτροπικές «πινακοθήκες» [Ραψωδία Γ].
4. Να μπουν στη θέση των προσώπων με βάση την αρχή της ενσυναίσθησης και να υποδυθούν τους ήρωες [Ραψωδία Ζ].
5. Να αναγνωρίσουν τις σκηνές μιας Ραψωδίας και να τις «σκηνοθετήσουν» [Ραψωδία Ζ].
6. Να αποδώσουν χρονικές και αιτιώδεις σχέσεις της ραψωδίας μέσω κατασκευής εννοιολογικών χαρτών [Ραψωδία Ζ].
7. Να καταγράψουν την εναλλακτική εξέλιξη μιας γραμμής δράσης με την κατάλληλη τεκμηρίωση (π.χ. μια εναλλακτική απάντηση του Αχιλλέα με την οποία να αποδέχεται την πρόταση του Αγαμέμνονα στη Ραψωδία Ι).

3.2. Διαθεματικές εργασίες

3.2.1. ΟΔΥΣΣΕΙΑ

1. Εργασία για τα έμφυλα στερεότυπα που ανιχνεύονται στην *Οδύσσεια* (ισότητα φύλων, πρότυπα γυναικείας ομορφιάς, κοινωνική παρουσία γυναικών, γυναίκες με εξουσία, η καθημερινότητα των γυναικών).

Φάση Α: Συζήτηση με μαθητές/μαθήτριες για την παρουσία της Πηνελόπης στην *Οδύσσεια*, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της, την καθημερινότητά της κατά την απουσία του συζύγου της και τη στάση της απέναντι στους μνηστήρες.

Φάση Β: Ανάθεση εργασιών σε ομάδες μαθητών/μαθητριών για εντοπισμό σε συγκεκριμένα χωρία του κειμένου της συμβολής της παρουσίας της Πηνελόπης στην εξέλιξη του έργου.

Φάση Γ: Ανάθεση εργασιών σε ομάδες μαθητών/μαθητριών για εντοπισμό πληροφοριών σε σχολική βιβλιοθήκη ή πηγές του διαδικτύου και συγκέντρωση υλικού που αφορά στις γυναίκες των ομηρικών επών με άξονες: i) την καθημερινότητά τους και ii) τα πρότυπα ομορφιάς της εποχής τους.

Φάση Δ: Αξιοποίηση του σχετικού υλικού και δημιουργία παρουσιάσεων από τις ομάδες, παρουσίαση στην ολομέλεια και συζήτηση για τα έμφυλα στερεότυπα της εποχής του έπους και τον τρόπο με τον οποίο η Πηνελόπη ενσαρκώνει τους ποικίλους ρόλους της (μητέρα, βασίλισσα, σύζυγος κ.ά.) στο πλαίσιο των περιορισμών του φύλου της.

2. Εργασία σε συνεργασία με τον/την εκπαιδευτικό που διδάσκει Καλλιτεχνικά.

Αφού προχωρήσει αρκετά η μελέτη του έπους και οι μαθητές/μαθήτριες έχουν αντιληφθεί τα γεγονότα του έπους, κατά τη διάρκεια των συναντήσεων του τμήματος με τον/την εκπαιδευτικό που διδάσκει Καλλιτεχνικά ανατίθενται εργασίες ζωγραφικής ή κατασκευών με χαρτί/χαρτόνι, ώστε να αποτυπωθούν καλλιτεχνικά κάποια γεγονότα του έπους, όπως για παράδειγμα η συνάντηση του Τηλέμαχου με τη θεά Αθηνά, σκηνές από το ταξίδι του Τηλέμαχου, η σχεδία του Οδυσσέα κ.ά.. Σκόπιμο είναι να έχουν πραγματοποιηθεί κάποιες διδακτικές ώρες κατά τις οποίες ο/η φιλόλογος και ο/η εκπαιδευτικός που διδάσκει Καλλιτεχνικά θα βρίσκονται μαζί στην αίθουσα διδασκαλίας, για να δημιουργηθούν με τις παρεμβάσεις τους συνδέσεις των τεχνών (λόγου και ζωγραφικής) στη σκέψη των μαθητών/μαθητριών, ώστε να εμπνευστούν με

αφορμή το κείμενο τις καλλιτεχνικές δημιουργίες που θα συνθέσουν στη συνέχεια. Τα έργα των μαθητών/μαθητριών μεταφέρονται και εκτίθενται στην αίθουσα διδασκαλίας.

3.2.2. ΙΛΙΑΔΑ

Εργασία για τη διαχείριση του πένθους στην *Ιλιάδα* (με εκκίνηση τη Ραψωδία Ω και πορεία προς τα πίσω) - διαθεματικές έννοιες: Χρόνος, Χώρος, Μεταβολή, Εξέλιξη, Άτομο- Κοινωνία, Πολιτισμός, Παράδοση. Σύνδεση με άλλα γνωστικά αντικείμενα: Ψυχολογία, Ιστορία, Λογοτεχνία, Αισθητική Αγωγή (ζωγραφική, μουσική, τραγούδι), Γεωγραφία.

ΦΑΣΗ Α (συγκρότηση ομάδων): Οι μαθητές/μαθήτριες χωρίζονται σε δύο μεγάλες ομάδες με ελεύθερη επιλογή: ομάδα «Αχιλλέας-Αχαιοί» και ομάδα «Πρίαμος-Τρώες» και καταγράφουν τους τρόπους με τους οποίους εκφράζεται το πένθος για τον Πάτροκλο και τον Έκτορα αντίστοιχα με σημείο εκκίνησης τη συνάντηση Αχιλλέα-Πριάμου στη Ραψωδία Ω (βρίσκονται σε διαφορετική φάση ως προς τα στάδια του πένθους, καθώς ο Πάτροκλος έχει ταφεί, ενώ ο Έκτορας όχι ακόμη). Οι μαθητές/μαθήτριες δουλεύουν εταιρικά και στο τέλος της έρευνας συζητούν τα ευρήματά τους με τις υπόλοιπες δυάδες με το ίδιο θέμα και καταλήγουν σε ένα κοινό κείμενο, που μπορεί να είναι και πολυτροπικό.

ΦΑΣΗ Β: Ξεκινά η συλλογή χωρίων από την αρχή της Ραψωδία Ω και από προηγούμενες Ραψωδίες (Σ, Τ, Υ, Φ, Χ, Ψ).

ΦΑΣΗ Γ: Οι μαθητές/μαθήτριες καταλήγουν στους βασικούς τρόπους διαχείρισης του πένθους για τους δύο μεγάλους ήρωες της *Ιλιάδας* που κατέληξαν στη μεγαλειώδη προσέγγιση Αχιλλέα-Πριάμου. Τονίζεται ο ατομικός και ο συλλογικός τρόπος αντίδρασης στην απώλεια της ανθρώπινης ζωής.

ΦΑΣΗ Δ: Η έρευνα συμπληρώνεται με τους θρήνους και την ταφή του Έκτορα στο τέλος της *Ιλιάδας*.

ΦΑΣΗ Ε: Οι μαθητές/μαθήτριες ερευνούν για τη διαχείριση του πένθους στην αρχαιότητα (Ιστορία, Τέχνη, Γεωγραφία) και προεκτείνουν στη σύγχρονη εποχή (μοιρολόγια, θρήνοι, ποίηση, τραγούδι, ζωγραφική, κινηματογράφος, ψυχανάλυση). Γίνεται η σχετική σύγκριση και ενθαρρύνεται η ελεύθερη μαθητική ανταπόκριση σε σχέση με τη διαδικασία που προηγήθηκε: αξιοποίηση βιώματος και εικαστικού υλικού που συγκεντρώθηκε στα προηγούμενα, δημιουργική γραφή, πολυτροπικά κείμενα.

3.3. Προτεινόμενες ερωτήσεις

3.3.1. ΟΔΥΣΣΕΙΑ

1. Εντοπίζουμε τα σημεία της Ραψωδίας Β στα οποία φαίνεται η βοήθεια των θεών του Ολύμπου στην προσπάθεια του Τηλέμαχου να απομακρύνει τους μνηστήρες από το παλάτι και να προετοιμάσει το ταξίδι του, για να αναζητήσει πληροφορίες για τον πατέρα του.

2. Στους στίχους 29-77 της Ραψωδίας Γ παρατηρούμε τον τρόπο με τον οποίο υποδέχτηκαν τον Τηλέμαχο και τη θεά Αθηνά στο παλάτι της Πύλου. Εντοπίζουμε στο κείμενο τα στάδια του τυπικού της φιλοξενίας και τα καταγράφουμε, για να τα παρουσιάσουμε στην ολομέλεια του τμήματος. Σχολιάζουμε αν στις μέρες μας υπάρχει κάποια αντίστοιχη διαδικασία υποδοχής κάποιου ξένου στον χώρο μας.

3. Στους στίχους 120-155 της Ραψωδίας Γ ο Νέστορας αναφέρεται στην προσωπική σχέση που είχε με τον Οδυσσέα και αφηγείται γεγονότα που έλαβαν χώρα μετά την κατάκτηση της Τροίας.

Με στοιχεία του κειμένου: α) σκιαγραφούμε την προσωπικότητα του Οδυσσέα κατά τον Τρωικό Πόλεμο και β) καταγράφουμε την αιτία των δυσκολιών της επιστροφής στην πατρίδα για κάποιους από τους πολεμιστές της Τροίας.

4. Στους στίχους 259-331 της Ραψωδίας Γ ο Τηλέμαχος ρωτά τον Νέστορα για την τύχη του Αγαμέμνονα. Οι ερωτήσεις και η αφήγηση που τις ακολουθεί δε σχετίζονται άμεσα με την υπόθεση του έπους («νόστος του Οδυσσέα») και καθυστερούν την εξέλιξη του μύθου. Με στοιχεία του κειμένου καταγράφουμε συνοπτικά την αφήγηση του Νέστορα για τον Αγαμέμνονα και τον Μενέλαο και σχολιάζουμε τι πετυχαίνει με την τεχνική αυτή ο δημιουργός του έπους.

5. Στους στίχους 219-264 της Ραψωδίας Δ παρατηρούμε τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζεται η Ελένη. α) Καταγράφουμε τη συμπεριφορά της, σκιαγραφούμε την προσωπικότητά της και τεκμηριώνουμε την απάντησή μας με στοιχεία του κειμένου. β) Στις μέρες μας τα δικαιώματα των γυναικών που κατέχουν θέση εξουσίας είναι αντίστοιχα με αυτά που αναδεικνύεται να απολαμβάνει η Ελένη ή διαφέρουν; Για την απάντησή μας χρησιμοποιούμε παραδείγματα από την προσωπική μας εμπειρία ή από αναζήτηση που πραγματοποιούμε στο Διαδίκτυο για «ισχυρές» γυναίκες της εποχής μας.

3.3.2. ΙΛΙΑΔΑ

1. Ερευνούμε για ποιους λόγους δέχεται τελικά ο Δίας την ικεσία της Θέτιδας στη Ραψωδία Α (Α, 518- 531). Αιτιολογούμε την απάντησή μας αναφερόμενοι σε στοιχεία του κειμένου αλλά και ερευνώντας γενικά επί των μύθων για τη Θέτιδα και τον Δία.

2. Ποια είναι η στάση της Ελένης απέναντι στους Αχαιούς στην τειχοσκοπία (Γ, 121- 244); Ταυτίζεται με αυτήν που είχατε στο μυαλό σας πριν διαβάσετε το κείμενο;

3. Με ποια επιχειρήματα επιχειρεί η Ανδρομάχη να πείσει τον Έκτορα να μείνει πίσω από τα τείχη (Ζ, 405- 439); Ποιους τρόπους πειθούς χρησιμοποιεί; Χρησιμοποιούμε τους ίδιους τρόπους πειθούς και στα νέα ελληνικά;

4. Γιατί κατά τη γνώμη σας η μονομαχία Αίαντα- Έκτορα τελειώνει με αυτόν τον τρόπο; Υπάρχει αντίστοιχο προηγούμενο στην *Ιλιάδα*;

5. Ποιους τρόπους πειθούς χρησιμοποιεί ο Οδυσσέας, προκειμένου να εξασφαλίσει την επιστροφή του Αχιλλέα στη μάχη στη Ραψωδία Ι; Ποια υποθέτετε ότι θα είναι η απάντηση του Αχιλλέα και γιατί;

6. Ποιος κατά τη γνώμη σας ευθύνεται για τον θάνατο του Πατρόκλου; Να αναφερθείτε σε συγκεκριμένους στίχους του κειμένου χωρίς να περιοριστείτε στη Ραψωδία Π.

7. Ποιες σκηνές από την ειρηνική ζωή αποτυπώνονται στην ασπίδα του Αχιλλέα (Ραψωδία Σ); Για ποιους λόγους υποθέτετε ότι αυτές οι σκηνές περιλαμβάνονται στην περιγραφή της ασπίδας;

8. Πώς λειτουργεί η παρέμβαση του Οδυσσέα στη Ραψωδία Τ στην απόφαση του Αχιλλέα να μπει αμέσως στη μάχη; Να συγκρίνετε την αποτελεσματικότητα της παρέμβασης με προηγούμενες παρεμβάσεις του Οδυσσέα στην *Ιλιάδα*.

9. Γιατί ο Έκτορας επιλέγει τελικά να αντιμετωπίσει τον Αχιλλέα; Τι θα κάνατε εσείς στη θέση του σε ανάλογη περίπτωση;

10. Γιατί ο Αχιλλέας παραδίδει τελικά το πτώμα του Έκτορα στον Πρίαμο κατά τη γνώμη σας;

4. Ενδεικτικά διδακτικά σενάρια για τα Ομηρικά Έπη

4.1. ΟΔΥΣΣΕΙΑ

4.1.1. ΡΑΨΩΔΙΑ Β

1. Ταυτότητα

Τίτλος διδακτικού σεναρίου: Η συνέλευση των κατοίκων της Ιθάκης και το σχέδιο του Τηλεμάχου.

Δημιουργός/Δημιουργοί: Ομάδα εργασίας.

Τάξη: Α' Γυμνασίου.

Γνωστικό Αντικείμενο: Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία.

Εμπλεκόμενες γνωστικές περιοχές

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία – Ιστορία.

α. Ιδιαίτερη περιοχή του γνωστικού αντικείμενου

Ραψωδία Β, Ίθακησίων αγορά. Τηλεμάχου αποδημία

β. Συμβατότητα με Προγράμματα Σπουδών άλλων γνωστικών αντικειμένων

Ο προτεινόμενος διδακτικός σχεδιασμός επιχειρεί, μεταξύ άλλων, την ανάκληση γνώσεων που οι μαθητές/μαθήτριες θα έχουν αποκτήσει από το μάθημα της Αρχαίας Ιστορίας Α' Γυμνασίου, σύμφωνα με το νέο Πρόγραμμα Σπουδών που ανακοινώθηκε από το ΙΕΠ. Ειδικότερα, στη Θεματική Ενότητα του μαθήματος της Ιστορίας με τίτλο «ΟΜΗΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ» οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να κατανοήσουν τα ομηρικά έπη ως ιστορική πηγή και να κατανοήσουν τον τρόπο σύνθεσης των ομηρικών επών με έμφαση στις αλλαγές που επήλθαν στον ελλαδικό χώρο μετά την παρακμή του μυκηναϊκού κόσμου και την επανεμφάνιση της αριστοκρατικής τάξης πολεμιστών.

Χρονική διάρκεια: 1 διδακτική ώρα.

2. Σκεπτικό σεναρίου – Επιστημονικό περιεχόμενο – Προαπαιτούμενες γνώσεις

Προκειμένου να υλοποιηθεί το παρόν Διδακτικό Σενάριο θα πρέπει να έχει προηγηθεί η διδασκαλία της Ραψωδίας Α, ώστε οι μαθητές/μαθήτριες να έχουν γνωρίσει τη μεταστροφή στη συμπεριφορά του Τηλεμάχου, για να κατανοήσουν το σχέδιο που θέτει σε εφαρμογή. Σύμφωνα με το νέο Πρόγραμμα Σπουδών η συγκεκριμένη ενότητα προγραμματίζεται να διδαχθεί περιληπτικά σε μία διδακτική ώρα. Σημείο αναφοράς για τη διδασκαλία αποτελεί ένα φύλλο εργασίας, το οποίο δίνεται στους/στις μαθητές/μαθήτριες, για να συμπληρωθεί στο σπίτι και να αποτελέσει τη βάση της διδασκαλίας.

3. Σκοπός σεναρίου – Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Γενικοί Σκοποί: Μέσω του προτεινόμενου σεναρίου επιδιώκεται να ενεργοποιηθεί το σύνολο των γενικών σκοπών του νέου Προγράμματος Σπουδών (Ανθρωπογνωστικός, Πολιτιστικός, Ειδολογικός, Γλωσσικός και Κοινωνικο-λειτουργικός).

Γενικοί διδακτικοί στόχοι: Οι διδακτικοί στόχοι που αναφέρονται στο παρόν Πρόγραμμα Σπουδών και συνάδουν με τη διδακτική και μαθησιακή διαδικασία της ενότητας είναι να μπορούν οι μαθητές/μαθήτριες:

- να διαχειρίζονται σταδιακά το κείμενο ως πηγή διαχρονικής ανθρωπογνωστικής μελέτης και να αναδεικνύουν τυχόν επιβιώσεις παλαιότερων ιδεών και αντιλήψεων σε τομείς της σύγχρονης ανθρώπινης δράσης, όπως η καλλιτεχνική παραγωγή, οι πολιτειακοί θεσμοί, οι δομές και οι αρχές οργάνωσης των κοινωνιών (Ανθρωπογνωστικός σκοπός),
- να διακρίνουν βασικές εκφάνσεις του ελληνικού πολιτισμού, όπως αυτές αποτυπώνονται στο κείμενο, να καταγράφουν και να μελετούν τα χαρακτηριστικά τους και τον κοινωνικό

τους ρόλο με τη βοήθεια κειμενικών και εξωκειμενικών πληροφοριών και να αναζητούν διαφοροποιήσεις στη διαχρονική εξέλιξη των πολιτιστικών στοιχείων που μελετούν, από την αρχαία στη σύγχρονη Ελλάδα (*Πολιτιστικός σκοπός*),

- να προσεγγίζουν το κείμενο ως προϊόν της εποχής του, να μελετούν το κείμενο ως «πρόβλημα προς επίλυση» αναζητώντας τα κύρια στοιχεία δομής και περιεχομένου και να προσεγγίζουν τη γλώσσα του κειμένου ως ένα «όχημα» μεταφοράς νοημάτων (*Ειδολογικός σκοπός*),
- να γνωρίζουν, να κατανοούν και να κατακτούν, σταδιακά και με δυναμικό τρόπο, τη μητρική τους γλώσσα ως ενιαίο, διαχρονικό τρόπο έκφρασης της ανθρώπινης δράσης και σκέψης (*Γλωσσικός σκοπός*),
- να προσαρμόζονται και να εμβαθύνουν, με αφορμή το κείμενο, σε πολυγραμματισμούς, με τρόπο, ώστε να καλλιεργείται και να παγιώνεται στη συνείδησή τους ο επίκαιρος και σύγχρονος χαρακτήρας του μαθήματος (*Κοινωνικο-λειτουργικός σκοπός*).

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα: Μέσω του προτεινόμενου διδακτικού σχεδιασμού οι μαθητές/μαθήτριες αναμένεται να είναι σε θέση:

- να επισημαίνουν κοινωνικές ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στην εποχή αναφοράς της *Οδύσσειας* και το σήμερα, αναγνωρίζοντας το έπος ως έκφραση της εποχής του (*Κείμενο και περικείμενο*),
- να διατυπώνουν αξιολογικές κρίσεις για τα πρόσωπα του μύθου, το ήθος τους και τη δράση τους, ενταγμένα πάντοτε στον χωροχρόνο αναφοράς τους (*Το κείμενο ως περιεχόμενο*),
- να απολαμβάνουν την έμμετρη ανάγνωση του κειμένου από τον/την εκπαιδευτικό και να το αναγινώσκουν οι ίδιοι/ίδιες, ώστε να αναδεικνύεται ο έμμετρος λόγος και η ποιητική φυσιογνωμία του έπους (*Το κείμενο ως μορφή*),
- να αναζητούν και να αξιοποιούν πληροφορίες από άλλες επιστημονικές και θεματικές περιοχές, περισσότερο ή λιγότερο συναφείς με το ομηρικό κείμενο και τον κόσμο του μύθου, για την προσέγγιση και κατανόηση του έπους (*Το κείμενο ως πεδίο συνάντησης αρχαίου και σύγχρονου κόσμου*).

4. Οργάνωση της διδασκαλίας και απαιτούμενη υλικοτεχνική υποδομή

Με δεδομένο το γεγονός ότι όλοι/όλες οι μαθητές/μαθήτριες έχουν στην κατοχή τους ένα έξυπνο κινητό έχει δημιουργηθεί QR-Code στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του Φύλλου Εργασίας για επίσκεψη στην [ιστοσελίδα του Κρατικού Θεάτρου Βορείου Ελλάδος](#), για να ακούσουν, όσοι/όσες επιθυμούν, την αφήγηση της Ραψωδίας β από το έργο «Ομήρου ΟΔΥΣΣΕΙΑ του Δημήτρη Μαρωνίτη» σε podcast.

5. Διδακτική προσέγγιση

Φάσεις/στάδια διδασκαλίας:

Πορεία διδασκαλίας: Τριμερής (Όλο – Μέρη – Όλο).

Στάδια διδασκαλίας: α. Όλο (Αφόρμηση), β. Μέρη (Επεξεργασία-Κατανόηση-Ερμηνεία), γ. Όλο (Αποτίμηση).

Τεχνικές/Διδακτικά Εργαλεία:

Μέθοδος: Ερμηνευτική μέθοδος.

Μορφή: Διαλογική.

Διδακτικές αρχές: Αρχή της βιωματικότητας, αρχή της επικαιρότητας, αρχή της εποπτείας.

Τεχνικές διδασκαλίας: Κειμενοκεντρική προσέγγιση, Κατευθυνόμενος διάλογος, Στοχευμένες ερωτήσεις, Διερευνητική μάθηση, Ομάδες εργασίας (με βάση τα Φύλλα Εργασίας).

Μέσα διδασκαλίας: Σχολικό εγχειρίδιο, Ιστοσελίδες.

Πλαίσιο αξιολόγησης:

Θα αξιοποιηθούν οι καινοτόμες προτάσεις του νέου Προγράμματος Σπουδών που αποβλέπει σε μια «αυθεντική αξιολόγηση» των μαθητών/μαθητριών μέσω της αποτελεσματικής συμμετοχής τους στο έργο και της εκπόνησης δημιουργικών εργασιών. Ειδικότερα, θα συμμετάσχουν σε οργανωμένες δραστηριότητες και εργασίες στο πλαίσιο των οποίων θα κληθούν να υπερβούν την απλή καταγραφή και παρουσίαση πληροφοριών, αναζητώντας αιτιακές σχέσεις, εφαρμόζοντας ερμηνευτικές τεχνικές και καλλιεργώντας μεταγνωστικές δεξιότητες.

6. Περιγραφή δραστηριοτήτων

A. ΟΛΟ

Σύνδεση με τα προηγούμενα: Ο/η εκπαιδευτικός κάνει ερώτηση για το περιεχόμενο της προηγούμενης ενότητας (Ραψωδία Α) (στόχος: οι μαθητές/μαθήτριες να ανακαλέσουν το περιεχόμενο της Ραψωδίας Α και να αντιληφθούν σταδιακά την εξέλιξη της υπόθεσης και τη σκοπιμότητα του χωρισμού του έπους σε Ραψωδίες). (3 λεπτά περίπου)

Αφόρμηση: Ο/η εκπαιδευτικός κάνει στοχευμένες ερωτήσεις αξιοποιώντας τη Δραστηριότητα 1 του Φύλλου Εργασίας (στόχος: να επιβεβαιωθεί, αφενός, η μελέτη της Ραψωδίας Β από τους/τις μαθητές/μαθήτριες και να αναδειχθούν σημεία της Ραψωδίας που οι ίδιοι/ίδιες εντόπισαν ως ενδιαφέροντα και με σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη της υπόθεσης). Ενδεικτικές ερωτήσεις: α) Ποια σημεία της ραψωδίας θα λέγατε ότι είναι σημαντικά για την εξέλιξη της υπόθεσης; β) Ποιος/ποια θα ήθελε να αφηγηθεί με λίγα λόγια το περιεχόμενο της Ραψωδίας Β; γ) Άκουσε κάποιος/κάποια την αφήγηση σε podcast; Πώς του/της φάνηκε; Είχε ενδιαφέρον αναφορικά με τον επιτονισμό, τον τρόπο ανάδειξης των συναισθημάτων των προσώπων; (5 λεπτά περίπου)

B. ΜΕΡΗ

Επεξεργασία-Κατανόηση-Ερμηνεία:

Δραστηριότητα 2 του Φύλλου Εργασίας: Για το ζητούμενο α της δραστηριότητας ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους/τις μαθητές/μαθήτριες να εντοπίσουν στο νέο ελληνικό κείμενο τα χωρία, στα οποία βρήκαν την τεκμηρίωση της απάντησης που έδωσαν και στη συνέχεια να επιχειρήσουν να εντοπίσουν τα αντίστοιχα χωρία στο αρχαίο ελληνικό κείμενο. Για το ζητούμενο β της δραστηριότητας αναφέρονται ενδεικτικά κάποιες λέξεις που εντόπισαν οι μαθητές/μαθήτριες και κάποιες προτάσεις. (7 λεπτά περίπου)

Από τη Δραστηριότητα 3 έως τη Δραστηριότητα 7 του Φύλλου Εργασίας: Για τις συγκεκριμένες δραστηριότητες αφιερώνονται 5 λεπτά ανά δραστηριότητα. Η κάθε ομάδα⁷ έχει ορίσει ένα

⁷ Παρατήρηση για τις ομαδικές δραστηριότητες του Φύλλου Εργασίας:

Οι μαθητές/μαθήτριες έχουν χωριστεί από την αρχή του σχολικού έτους σε ομάδες εργασίας με βάση τον τρόπο που κάθονται στην αίθουσα διδασκαλίας, ώστε να είναι εύκολη και σύντομη η μετακίνησή τους εξυπηρετώντας τόσο την ατομική, όσο και την ομαδική διεκπεραίωση εργασιών (ανά τέσσερις μαθητές/μαθήτριες – δύο θρανία – μια ομάδα).

Σε τακτά χρονικά διαστήματα καλό είναι οι ομάδες να ανασυντίθενται.

Όταν οι δραστηριότητες των Φύλλων Εργασίας πραγματοποιούνται εξ αποστάσεως (σε εικονικά περιβάλλοντα ή κατ' ιδίαν ως εργασίες για το σπίτι), οι ομάδες παραμένουν ίδιες και οι μαθητές/μαθήτριες συνεργάζονται με κάθε πρόσφορο τρόπο (τηλεφωνική επικοινωνία, συνεργατικά έγγραφα, δημιουργία ομάδων σε πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης κ.ά.) για την ολοκλήρωση των δραστηριοτήτων.

Αν ένα τμήμα μαθητών/μαθητριών έχει περισσότερους από είκοσι μαθητές/μαθήτριες, τότε μπορούν να δημιουργηθούν ομάδες των πέντε μελών ή να ανατεθεί κάποια/κάποιες δραστηριότητα/δραστηριότητες σε δύο ομάδες. Αν ένα τμήμα μαθητών/μαθητριών έχει λιγότερους από

μέλος της που αναλαμβάνει να παρουσιάσει την απάντηση της ομάδας στην ολομέλεια της τάξης και να απαντήσει σε πιθανά ερωτήματα που θα τεθούν από τους/τις μαθητές/μαθήτριες ή/και τον/την εκπαιδευτικό. Ιδιαίτερη προσοχή απαιτείται στην τήρηση του χρόνου που η κάθε ομάδα έχει στη διάθεσή της. Στην περίπτωση αξιοποίησης διαδραστικού πίνακα ή video-projector ο/η εκπαιδευτικός παρουσιάζει την απάντηση της κάθε ομάδας στον πίνακα, για να βλέπουν οι μαθητές/μαθήτριες τις απαντήσεις κατά τη διάρκεια της παρουσίασής τους από τα μέλη των ομάδων. Κατά τη διάρκεια των παρουσιάσεων ο/η εκπαιδευτικός προσπαθεί να συνθέσει τις απόψεις που παρουσιάζονται και να δημιουργήσει μια πλήρη εικόνα των κύριων σημείων της Ραψωδίας Β, η οποία θα αποτυπωθεί στη σκέψη όλων των μαθητών/μαθητριών. (25 λεπτά περίπου)

Γ. ΟΛΟ

Η ολοκλήρωση της διδασκαλίας και η επαναφορά στη θεώρηση του κειμένου ως «όλου» προτείνεται ως μια διαδικασία που συμβάλλει στην ερμηνευτική προσέγγιση του κειμένου και όχι απλώς στην επεξεργασία του. Σε αυτό το στάδιο διδασκαλίας ο/η εκπαιδευτικός καλό είναι να προσπαθήσει να «αποτιμήσει», «αξιολογήσει» τη σημασία της Ραψωδίας και τον ρόλο της στο σύνολο του έπους και σε συνδυασμό με τα γεγονότα που μελέτησαν οι μαθητές.

Αναστοχασμός/αποτίμηση: Είτε με ερωτήσεις του/της εκπαιδευτικού είτε με πρωτοβουλία των μαθητών/μθητριών εξάγονται συμπεράσματα ή/και γίνεται ανακεφαλαίωση των σημείων της Ραψωδίας Β που αναδείχθηκαν ως ενδιαφέροντα και σημαντικά. (5 λεπτά περίπου)

ΑΝΑΘΕΣΗ ΚΑΤ' ΟΙΚΟΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Το φύλλο εργασίας, που ακολουθεί, δίνεται στους/στις μαθητές/μαθήτριες (σε έντυπη μορφή από την προηγούμενη συνάντηση με τον/την εκπαιδευτικό ή αναρτάται στο ιστολόγιο του τμήματος ή του μαθήματος ή στην εικονική τάξη σε περιβάλλον eclass, moodle, Google Classroom κ.ά.), για να συμπληρωθεί στο σπίτι και να αποτελέσει τη βάση της διδασκαλίας (Flipped Classroom).

7. Πιθανές επεκτάσεις – Παραλλαγές σεναρίου

Επέκταση του παρόντος διδακτικού σεναρίου θα μπορούσε να αποτελέσει η ανάθεση εργασίας σκιαγράφησης της προσωπικότητας του Τηλεμάχου αρχικά από το περιεχόμενο της Ραψωδίας Α, της συγκεκριμένης Ραψωδίας και των επόμενων δύο Ραψωδιών της «Τηλεμάχειας», για να αναδειχθεί από τους/τις ίδιους/ίδιες τους/τις μαθητές/μαθήτριες η σταδιακή αλλαγή/ωρίμανση της προσωπικότητας του ήρωα και μάλιστα με την προτροπή οι όποιοι χαρακτηρισμοί/σχολιασμοί παρατεθούν να συνοδεύονται από χωρία του κειμένου.

8. Βιβλιογραφία – Δικτυογραφία

Παρατίθεται ενδεικτικά στο τέλος του Οδηγού.

είκοσι μαθητές/μαθήτριες, τότε ανατίθενται δύο δραστηριότητες σε κάθε ομάδα, για να επιτυγχάνεται ισορροπία αναφορικά με τον φόρτο εργασίας των ομάδων.

9. Παράρτημα: Φύλλα εργασίας**ΟΜΗΡΟΥ ΟΔΥΣΣΕΙΑ Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ****Ενότητα 2η: Ραψωδία Β, Ίθακησίων άγορά. Τηλεμάχου άποδημία****Φύλλο Εργασίας****Δραστηριότητα 1 (ατομική)**

Διαβάζουμε τη Ραψωδία Β από το εγχειρίδιο που περιλαμβάνει ολόκληρο το έπος. Εναλλακτικά, μπορούμε να επισκεφθούμε την [ιστοσελίδα του Κρατικού Θεάτρου Βορείου Ελλάδος](#) και να επιλέξουμε να ακούσουμε την αφήγηση της Ραψωδίας β από το έργο «Ομήρου ΟΔΥΣΣΕΙΑ του Δημήτρη Μαρωνίτη» σε podcast.

Δραστηριότητα 2 (ατομική)

α) Ο Τηλέμαχος συγκαλεί σε συνέλευση τους κατοίκους της Ιθάκης και τους ενημερώνει για τη συμπεριφορά των μνηστήρων. Με ποιο τρόπο προσπαθεί να τους συγκινήσει; Ποια στάση κρατούν οι Ιθακήσιοι;

β) Εντοπίζουμε στο αρχαίο ελληνικό κείμενο πέντε (5) λέξεις της αρχαίας ελληνικής που χρησιμοποιούνται και στη νέα ελληνική και σχηματίζουμε πέντε (5) προτάσεις πλήρους νοήματος στη νέα ελληνική.

Κείμενο στην αρχαία ελληνική (στ. 65-83)	Κείμενο στη νέα ελληνική (στ. 65-83)
<p>νεμεσσήθητε καί αὐτοί, ἄλλους τ' αἰδέσθητε περικτίονας ἀνθρώπους, οἳ περιναϊεάουσι· θεῶν δ' ὑποδείσατε μῆνιν, μή τι μεταστρέψωσιν ἀγασσάμενοι κακὰ ἔργα. λίσσομαι ἡμὲν Ζητὸς Ὀλυμπίου ἠδὲ Θέμιστος, ἦ τ' ἀνδρῶν ἀγορὰς ἡμὲν λύει ἠδὲ καθίζει· σχέσθε, φίλοι, καί μ' οἷον ἐάσατε πένθει λυγρῶ τείρεσθ', εἰ μή ποῦ τι πατήρ ἐμὸς ἐσθλὸς Ὀδυσσεὺς δυσμενῶν κάκ' ἔρεξεν ἐϋκνήμιδας Ἀχαιοῦς, τῶν μ' ἀποτεϊνύμενοι κακὰ ῥέζετε δυσμενέοντες, τούτους ὀτρύνοντες. ἐμοὶ δὲ κε κέρδιον εἶη ὑμέας ἐσθέμεναι κειμηλίᾳ τε πρόβασίν τε· εἴ χ' ὑμεῖς γε φάγοιτε, τάχ' ἂν ποτε καὶ τίσις εἶη· τόφρα γὰρ ἂν κατὰ ἄστυ ποτιπτυσοίμεθα μύθῳ χρήματ' ἀπαιτίζοντες, ἕως κ' ἀπὸ πάντα δοθείη· νῦν δὲ μοι ἀπρήκτους ὀδύνας ἐμβάλλετε θυμῶ.» ὡς φάτο χωόμενος, ποτὶ δὲ σκῆπτρον βάλε γαίη, δάκρυ' ἀναπρήσας· οἶκτος δ' ἔλε λαὸν ἅπαντα. ἔνθ' ἄλλοι μὲν πάντες ἀκὴν ἔσαν, οὐδέ τις ἔτλη Τηλέμαχον μύθοισιν ἀμείψασθαι χαλεποῖσιν·</p>	<p>Ντραπέιτε πια μονάχοι, ντραπέιτε κι ὅσους ἔχουμε γειτόνους γύρω γύρω, καν φοβηθεῖτε την οργή των αθανάτων, μήπως θυμώσουν για τις άνομες δουλειές κι αλλιώς τα στρέψουν. Στο Δία και στις Θέμιδας τη χάρη σας ξορκίζω, που αυτή συνάζει και σκολνά τη σύνοδο στον κόσμο, πάψτε πια, αδέρφια, κι άστε με στη λύπη μου να λιώνω, εκτός αν ο πατέρας μου από κακογνωμιά του αδίκησε τους Αχαιοῦς τους πολεμοθρεμμένους και με πλερώνετε γι' αυτό, ζητώντας το κακό μου με πάθος, κι άλλους βάζετε. Μα πιο όφελός μου θα 'ταν και κινητά κι ακίνητα σεις, όλα να τα φάτε. Γιατί αν τα φάτε, γλήγορα κι η πλερωμή θα φτάσει. Τότε θα τ' απαιτήσουμε το βιος μας απ' τη χώρα, ωστόσο πίσω μας δοθούν αυτά που χάσαμε όλα. Μα τώρα αγιάτρευτους καημούς μου ανάψατε στα στήθια». Έτσι εἶπε μ' αγανάχτηση και πέταξε το σκῆπτρο, σπώντας στα δάκρυα καταγής και συμπονέσανε ὅλοι. Τότε ὅλοι οι ἄλλοι σώπαιναν, μηδέ κανείς τολμούσε του Τηλεμάχου με πικρά να του μιλήσει λόγια.</p>

α)

β) 1)

2)

3)

4)

5)

Δραστηριότητα 3 (ομαδική – Ομάδα Α)

Εντοπίζουμε το σημείο της Ραψωδίας Β στο οποίο ο Αντίνοος παίρνει τον λόγο, για να υπερασπιστεί τους μνηστήρες και κατηγορεί την Πηνελόπη. Δίνουμε έμφαση στα επιχειρήματά του.

Δραστηριότητα 4 (ομαδική – Ομάδα Β)

Εντοπίζουμε τα σημεία της Ραψωδίας Β στα οποία αναδεικνύεται τι προσπάθησε να πετύχει και τι τελικά πέτυχε ο Τηλέμαχος συγκαλώντας συνέλευση των Ιθακησίων.

Δραστηριότητα 5 (ομαδική – Ομάδα Γ)

Εντοπίζουμε τα σημεία της Ραψωδίας Β στα οποία ο μάντης Αλιθέρσης προβλέπει τα μελλούμενα δίνοντας συγκεκριμένες συμβουλές και σχολιάζουμε τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζεται. Κάνοντας σύγκριση με την εποχή μας, καταγράφουμε πώς θα αντιμετωπιζόταν σήμερα σε αντίστοιχη περίπτωση κάποιος/κάποια που σε δημόσια συζήτηση ισχυριζόταν ότι προβλέπει τα μελλούμενα.

Δραστηριότητα 6 (ομαδική – Ομάδα Δ)

Εντοπίζουμε τα σημεία της Ραψωδίας Β στα οποία φαίνεται η βοήθεια των θεών του Ολύμπου στην προσπάθεια του Τηλέμαχου να απομακρύνει τους μνηστήρες από το παλάτι και να προετοιμάσει το ταξίδι του, για να αναζητήσει πληροφορίες για τον πατέρα του.

Δραστηριότητα 7 (ομαδική – Ομάδα Ε)

Εντοπίζουμε τα σημεία της Ραψωδίας Β στα οποία ο Τηλέμαχος προετοιμάζει το ταξίδι του. Με ποιο έμπιστο πρόσωπο του παλατιού κανονίζει τις ετοιμασίες και ποια στάση κρατά απέναντι στη μητέρα του, την Πηνελόπη; Είναι δικαιολογημένη η επιλογή του αυτή;

4.1.2. ΡΑΨΩΔΙΑ Ψ

1. Ταυτότητα

Τίτλος διδακτικού σεναρίου: Θεματική αναφορικά με τη Γυναίκα.

Δημιουργός/Δημιουργοί: Ομάδα εργασίας.

Τάξη: Α' Γυμνασίου.

Γνωστικό Αντικείμενο: Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία.

Εμπλεκόμενες γνωστικές περιοχές: Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία – Ιστορία.

α. Ιδιαίτερη περιοχή του γνωστικού αντικειμένου

Ραψωδία Ψ, *Όδυσσέως υπό Πηνελόπης άναγνωρισμός*

β. Συμβατότητα με Προγράμματα Σπουδών άλλων γνωστικών αντικειμένων

Ο προτεινόμενος διδακτικός σχεδιασμός επιχειρεί, μεταξύ άλλων, την ανάκληση γνώσεων που οι μαθητές/μαθήτριες θα έχουν αποκτήσει από το μάθημα της Αρχαίας Ιστορίας Α' Γυμνασίου, σύμφωνα με το νέο Πρόγραμμα Σπουδών που ανακοινώθηκε από το ΙΕΠ. Ειδικότερα, στη Θεματική Ενότητα του μαθήματος της Ιστορίας με τίτλο «ΟΜΗΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ» οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να κατανοήσουν τα ομηρικά έπη ως ιστορική πηγή και να κατανοήσουν τον τρόπο σύνθεσης των ομηρικών επών με έμφαση στις αλλαγές που επήλθαν στον ελλαδικό χώρο μετά την παρακμή του μυκηναϊκού κόσμου και την επανεμφάνιση της αριστοκρατικής τάξης πολεμιστών.

Χρονική διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες.

2. Σκεπτικό σεναρίου – Επιστημονικό περιεχόμενο – Προαπαιτούμενες γνώσεις

Προκειμένου να υλοποιηθεί το παρόν Διδακτικό Σενάριο θα πρέπει να έχει προηγηθεί η διδασκαλία του συνόλου σχεδόν των προηγούμενων Ραψωδιών, έτσι όπως προβλέπεται σύμφωνα με τη ύλη, ώστε οι μαθητές/μαθήτριες να έχουν γνωρίσει τόσο τη συμπεριφορά και στάση της Πηνελόπης καθόλη τη διάρκεια του έπους όσο και άλλων γυναικών που εμφανίζονται, ώστε να είναι δυνατή και η πιθανή μεταξύ τους σύγκριση (λ.χ. με την Καλυψώ ή τη Ναυσικά). Σύμφωνα με το νέο Πρόγραμμα Σπουδών η συγκεκριμένη ενότητα προγραμματίζεται να διδαχθεί αναλυτικά σε δύο διδακτικές ώρες. Σημείο αναφοράς για τη διδασκαλία αποτελεί παράλληλα και το προτεινόμενο φύλλο εργασίας.

3. Σκοπός σεναρίου – Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Γενικοί Σκοποί: Μέσω του προτεινόμενου σεναρίου επιδιώκεται να ενεργοποιηθεί το σύνολο των γενικών σκοπών του νέου Προγράμματος Σπουδών (Ανθρωπογνωστικός, Πολιτιστικός, Ειδολογικός, Γλωσσικός και Κοινωνικο-λειτουργικός).

Γενικοί διδακτικοί στόχοι: Οι διδακτικοί στόχοι που αναφέρονται στο παρόν Πρόγραμμα Σπουδών και συνάδουν με τη διδακτική και μαθησιακή διαδικασία της ενότητας είναι να μπορούν οι μαθητές/μαθήτριες:

- να διαχειρίζονται σταδιακά το κείμενο ως πηγή διαχρονικής ανθρωπογνωστικής μελέτης και να αναδεικνύουν τυχόν επιβιώσεις παλαιότερων ιδεών και αντιλήψεων σε τομείς της σύγχρονης ανθρώπινης δράσης, όπως η καλλιτεχνική παραγωγή, οι πολιτειακοί θεσμοί, οι δομές και οι αρχές οργάνωσης των κοινωνιών (Ανθρωπογνωστικός σκοπός),
- να διακρίνουν βασικές εκφάνσεις του ελληνικού πολιτισμού, όπως αυτές αποτυπώνονται στο κείμενο, να καταγράφουν και να μελετούν τα χαρακτηριστικά τους και τον κοινωνικό τους ρόλο με τη βοήθεια κειμενικών και εξωκειμενικών πληροφοριών και να αναζητούν διαφοροποιήσεις στη διαχρονική εξέλιξη των πολιτιστικών στοιχείων που μελετούν, από την αρχαία στη σύγχρονη Ελλάδα (Πολιτιστικός σκοπός),

- να προσεγγίζουν το κείμενο ως προϊόν της εποχής του, να το **μελετούν** σε αλληλεπίδραση με το κοινωνικό πλαίσιο ένταξής του και να **διαμορφώνονται** σταδιακά ως κριτικοί αναγνώστες, να μελετούν το κείμενο ως «πρόβλημα προς επίλυση», αναζητώντας τα κύρια στοιχεία δομής και περιεχομένου και να προσεγγίζουν τη γλώσσα του κειμένου ως ένα «όχημα» μεταφοράς νοημάτων (*Ειδολογικός σκοπός*),
- να γνωρίζουν, να κατανοούν και να κατακτούν, σταδιακά και με δυναμικό τρόπο, τη μητρική τους γλώσσα ως ενιαίο, διαχρονικό τρόπο έκφρασης της ανθρώπινης δράσης και σκέψης (*Γλωσσικός σκοπός*),
- να προσαρμόζονται και να εμβαθύνουν, με αφορμή το κείμενο, σε πολυγραμματισμούς, με τρόπο, ώστε να καλλιεργείται και να παγιώνεται στη συνείδησή τους ο επίκαιρος και σύγχρονος χαρακτήρας του μαθήματος (*Κοινωνικο-λειτουργικός σκοπός*).

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα: Μέσω του προτεινόμενου διδακτικού σχεδιασμού οι μαθητές/μαθήτριες αναμένεται να είναι σε θέση να:

- επισημαίνουν κοινωνικές ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στην εποχή αναφοράς της *Οδύσσειας* και το σήμερα, αναγνωρίζοντας το έπος ως έκφραση της εποχής του (*Κείμενο και περικείμενο*),
- διατυπώνουν αξιολογικές κρίσεις για τα πρόσωπα του μύθου, το ήθος τους και τη δράση τους, ενταγμένα πάντοτε στον χωροχρόνο αναφοράς τους (*Το κείμενο ως περιεχόμενο*),
- απολαμβάνουν την έμμετρη ανάγνωση του κειμένου από τον/την εκπαιδευτικό και να το αναγιγνώσκουν οι ίδιοι/ίδιες, ώστε να αναδεικνύεται ο έμμετρος λόγος και η ποιητική φυσιογνωμία του έπους (*Το κείμενο ως μορφή*),
- ευαισθητοποιούνται σε θέματα ευρύτερου, παγκόσμιου ενδιαφέροντος, όπως η ειρήνη, η γνωριμία, και επικοινωνία με τους «άλλους», η διαχείριση του «διαφορετικού», η ισότητα των ανθρώπων κ.ά., με αφορμή τη μελέτη της *Οδύσσειας*, εκφράζοντας σχετικούς προβληματισμούς και απόψεις (*Το κείμενο ως πεδίο συνάντησης αρχαίου και σύγχρονου κόσμου*).

4. Οργάνωση της διδασκαλίας και απαιτούμενη υλικοτεχνική υποδομή

Οι μαθητές/μαθήτριες μπορούν να επισκεφτούν την [ιστοσελίδα του Κρατικού Θεάτρου Βορείου Ελλάδος](#) και να επιλέξουν να ακούσουν την αφήγηση της Ραψωδίας ψ από το έργο «Ομήρου ΟΔΥΣΣΕΙΑ του Δημήτρη Μαρωνίτη» σε podcast.

5. Διδακτική προσέγγιση

Φάσεις/στάδια διδασκαλίας:

Πορεία διδασκαλίας: Τριμερής (Όλο – Μέρη – Όλο).

Στάδια διδασκαλίας: α. Όλο (Αφόρμηση), β. Μέρη (Επεξεργασία-Κατανόηση-Ερμηνεία), γ. Όλο (Αποτίμηση).

Τεχνικές/Διδακτικά Εργαλεία:

Μέθοδος: Ερμηνευτική μέθοδος.

Μορφή: Διαλογική.

Διδακτικές αρχές: Αρχή της βιωματικότητας, αρχή της επικαιρότητας, αρχή της εποπτείας.

Τεχνικές διδασκαλίας: Κειμενοκεντρική προσέγγιση, Κατευθυνόμενος διάλογος, Στοιχευμένες ερωτήσεις, Διερευνητική μάθηση, Ομάδες εργασίας (με βάση τα Φύλλα Εργασίας).

Μέσα διδασκαλίας: Σχολικό εγχειρίδιο, Ιστοσελίδες.

Πλαίσιο αξιολόγησης:

Θα αξιοποιηθούν οι καινοτόμες προτάσεις του νέου Προγράμματος Σπουδών που αποβλέπει σε μια «αυθεντική αξιολόγηση» των μαθητών/μαθητριών μέσω της αποτελεσματικής συμμετοχής τους στο έργο και της εκπόνησης δημιουργικών εργασιών. Ειδικότερα, θα συμμετάσχουν σε οργανωμένες δραστηριότητες και εργασίες στο πλαίσιο των οποίων θα κληθούν να υπερβούν την απλή καταγραφή και παρουσίαση πληροφοριών, αναζητώντας αιτιακές σχέσεις, εφαρμόζοντας ερμηνευτικές τεχνικές και καλλιεργώντας μεταγνωστικές δεξιότητες.

6. Περιγραφή δραστηριοτήτων

Αφόρμηση: Προτού ξεκινήσει η προσέγγιση της ενότητας και προκειμένου να προκληθεί το ενδιαφέρον των μαθητών/μαθητριών, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να ζητήσει να θυμηθούν οι μαθητές/μαθήτριες χαρακτηριστικά της προσωπικότητας της Πηνελόπης, τα οποία έχουν ταυτοποιήσει από τη μέχρι τώρα μελέτη τους και άμεσα ανακαλούν στο μυαλό τους. Ιδανικά θα μπορούσε να ζητά από κάθε μαθητή/μαθήτρια που τοποθετείται να αναφερθεί και στο πού ακριβώς βασίζεται (γεγονός που διαδραματίστηκε σε προηγούμενες Ραψωδίες ή και ακόμα χαρακτηρισμοί του ποιητή) ο χαρακτηρισμός αυτός. Η ανταπόκριση των μαθητών/μαθητριών θα αξιοποιηθεί προς την κατεύθυνση συμπλήρωσης του παρακάτω Πίνακα.

	
Χαρακτηριστικά της προσωπικότητας της Πηνελόπης	Περιστατικό/Χαρακτηρισμοί του ποιητή

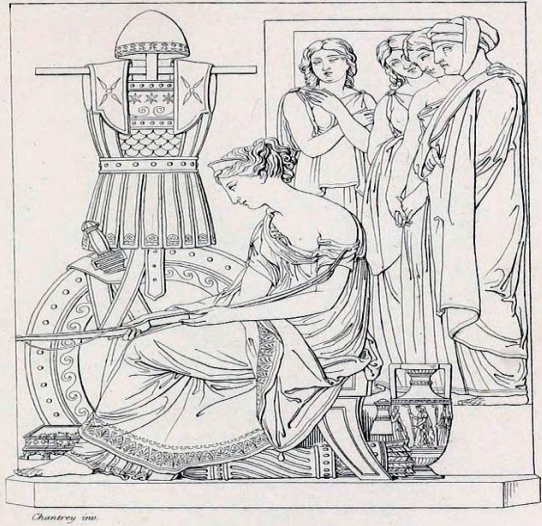
Επόμενες, στοχευμένες ερωτήσεις του/της εκπαιδευτικού μπορεί να αφορούν στο να τοποθετηθούν οι μαθητές/μαθήτριες και να εκφράσουν την προσωπική τους άποψη σχετικά με τα χαρακτηριστικά άλλων σημαντικών γυναικών που «συνάντησαν» στο πλαίσιο μελέτης του έπους, όπως για π.χ. η Ναυσικά, η Αρήτη, η Καλυψώ, η Αθηνά ή ακόμα και η Ελένη που έμμεσα χαρακτηρίζεται από την ίδια την Πηνελόπη. Ο παραπάνω Πίνακας θα μπορούσε ενδεχομένως να εμπλουτιστεί και με τα δικά τους ονόματα και χαρακτηριστικά ή και να δημιουργηθούν και νέοι Πίνακες ή εννοιολογικοί χάρτες με το όνομα, την εικόνα και τους χαρακτηρισμούς. Δεν απαιτείται στο στάδιο αυτό της αφόρμησης να συζητήσουν για τις γυναίκες αυτές διεξοδικά αλλά έχοντας τα παραδείγματά τους ως οδηγούς θα μπορέσουν στη συνέχεια να συμμετάσχουν περισσότερο στις συζητήσεις.

Η διατύπωση απόψεων/σκέψεων/υποθέσεων των μαθητών/μαθητριών θα επιβεβαιωθεί αλλά και θα εμπλουτιστεί από το κείμενο καθώς, μεταβαίνοντας σε αυτό, ο/η εκπαιδευτικός θα μπορούσε να αναφέρει: «Ας διαβάσουμε λοιπόν τη σημερινή μας ενότητα να δούμε αν τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας που καταγράψαμε επιβεβαιώνονται και σε αυτό το απόσπασμα ή/και αν έρχονται νέα να αναδειχθούν και να εμπλουτίσουν τον Πίνακά μας».

Προσφορά: Αυτό το στάδιο της διδασκαλίας περιλαμβάνει την πρώτη ανάγνωση του κειμένου από τον/την εκπαιδευτικό. Στο πλαίσιο αυτής, προτείνεται ο/η εκπαιδευτικός να προτρέψει τους/τις μαθητές/μαθήτριες να ανοίξουν τα βιβλία τους και να παρακολουθούν τη δική του/της πρώτη, συνολική ανάγνωση παραγράφων, δίνοντας την ακόλουθη αναγνωστική οδηγία: «Ανοίξτε λοιπόν τα βιβλία σας στη σελίδα που θα σας πω και καθώς εγώ διαβάζω το κείμενο εσείς προσπαθείτε να βρείτε και να υπογραμμίσετε στοιχεία που αφορούν στην προσωπικότητα της Πηνελόπης» (επιλεκτική ανάγνωση εκ μέρους των μαθητών/μαθητριών).

B. ΜΕΡΗ

Επεξεργασία-Κατανόηση-Ερμηνεία: Έχοντας ολοκληρώσει ο/η εκπαιδευτικός την ανάγνωση του κειμένου, οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να αναφέρουν τα χαρακτηριστικά που αναδεικνύονται από το κείμενο καθώς και να αιτιολογήσουν τον χαρακτηρισμό τους μέσα από αναφορές που εντόπισαν κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης (κειμενοκεντρική προσέγγιση), ώστε να εμπλουτιστεί ο παραπάνω αρχικός Πίνακας που παρατίθεται ξανά εδώ:

	
Χαρακτηριστικά της προσωπικότητας της Πηνελόπης	Περιστατικό/Χαρακτηρισμοί του ποιητή

Το αποτέλεσμα όλης της παραπάνω διαδικασίας θα είναι η συγκριτική απεικόνιση των χαρακτηριστικών της προσωπικότητας του Πηνελόπης στο πλαίσιο αυτής αλλά και συγκριτικά με προηγούμενες Ραψωδίες αλλά και ένας πρώτος προβληματισμός των μαθητών/μαθητριών για την προσωπικότητα της γυναίκας στο πλαίσιο του ομηρικού έπους.

Ο/η εκπαιδευτικός, αξιοποιώντας την παραπάνω καταγραφή, έχει τη δυνατότητα να προκαλέσει συζήτηση με τους/τις μαθητές/μαθήτριες σχετικά με τα χαρακτηριστικά ηρωίδων γενικώς και πώς αυτά μπορεί να καθορίζονται και διαφοροποιούνται ανάλογα με τον χωροχρόνο παραγωγής και αναφοράς του κειμένου (**Το κείμενο ως περιεχόμενο: Πραγματικά**

στοιχεία του κειμένου) προτρέποντας τους/τις μαθητές/μαθήτριες να προβούν σε συγκρίσεις ανάμεσα στην ομηρική, ελληνοιστική, κλασική και σημερινή εποχή, δεδομένου ότι μέσω παράλληλων αποσπασμάτων (λ.χ. από την τραγωδία) αλλά και του μαθήματος της Ιστορίας, μπορούν να έχουν διαμορφώσει ήδη άποψη (**Το κείμενο ως πεδίο συνάντησης αρχαίου και σύγχρονου κόσμου**). Εφαρμόζοντας τις αρχές του καθοδηγούμενου διαλόγου ο/η εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να αξιοποιήσει τόσο τις ομοιότητες, όσο και τις διαφορές που θα εντοπίσουν οι μαθητές/μαθήτριες. Στο σημείο αυτό ο/η εκπαιδευτικός καλό είναι να επιστρέψει στα παραδείγματα που οι μαθητές/μαθήτριες έδωσαν κατά την αφόρμηση, ώστε να κάνει την απαιτούμενη σύνδεση με τις δικές τους ιδέες αλλά και να τις επεξεργαστεί με τους/τις μαθητές/μαθήτριες κριτικά.

Οι ομοιότητες θα ερμηνευθούν ως στοιχεία διαχρονικής υφής, χαρακτηριστικά της ελληνικής κατά βάσιν ταυτότητας (**ενιαία προσέγγιση και σύλληψη του ελληνικού πολιτισμού**), τα οποία λειτουργούν ως ενδείξεις υποστηρικτικές της αδιάσπαστης ιστορικής/πολιτιστικής συνέχειας των Ελλήνων. Οι διαφορές προτείνεται να παραπέμψουν τους/τις μαθητές/μαθήτριες στη διαφορετικότητα του χωροχρονικού πλαισίου και των κοινωνικών ιδεωδών, που κάθε εποχή αναζητεί και προτάσσει (**Κείμενο και περικείμενο, Το κείμενο ως πεδίο συνάντησης αρχαίου και σύγχρονου κόσμου**). Επισημαίνεται εδώ και πάλι ότι σημείο αναφοράς είναι ο ρόλος της γυναίκας και τα χαρακτηριστικά της στο πλαίσιο των ομηρικών επών.

Προκειμένου να γίνει η σύνδεση με το έπος της *Ιλιάδας* από τη Β' Γυμνασίου, αλλά και την τραγωδία που θα μελετηθεί στη Γ' Γυμνασίου, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να αξιοποιήσει ως παράλληλα κείμενα, αποσπάσματα από την τραγωδία *Άλκηστη* του Ευριπίδη (με την Άλκηστη να θυσιάζεται στη θέση του Αδμήτου) ή τις *Τρωάδες* (με την Εκάβη να καλεί όλες τις γυναίκες της Τροίας να αντιμετωπίσουν την κοινή τους μοίρα). Στο σημείο αυτό οι μαθητές/μαθήτριες μπορούν να δουλέψουν σε δύο επίπεδα: Έτσι, μπορούν, σε ένα πρώτο επίπεδο, να μελετήσουν στίχους από τις παραπάνω και όχι μόνο τραγωδίες. Σε ένα δεύτερο επίπεδο μπορούν να αξιοποιηθούν οι Δραστηριότητες 6 και 7 από το Φύλλο Εργασίας, η επεξεργασία των οποίων θα έχει εμπλουτιστεί από τον διάλογο στη σχολική τάξη.

Γ. ΟΛΟ

Η ολοκλήρωση της διδασκαλίας και η επαναφορά στη θεώρηση του κειμένου ως «όλου» προτείνεται ως μια διαδικασία που συμβάλλει στην ερμηνευτική προσέγγιση του κειμένου και όχι απλώς στην επεξεργασία του. Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να υιοθετήσει στο στάδιο αυτό τεχνικές, όπως η «τελευταία ανάγνωση» του κειμένου, η οποία μπορεί να ανατεθεί σε έναν ή/και περισσότερους/περισσότερες μαθητές/μαθήτριες.

Σε αυτό το στάδιο διδασκαλίας ο/η εκπαιδευτικός καλό είναι να προσπαθήσει να «αποτιμήσει», «αξιολογήσει» τη σημασία της Ραψωδίας και τον ρόλο της στο κλείσιμο του έργου και σε συνδυασμό με τα γεγονότα που μελέτησαν σε προηγούμενες Ραψωδίες. Θεωρείται ιδιαίτερα χρήσιμο, για την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης των μαθητών/μαθητριών, την άσκησή τους σε αφαιρετικές νοητικές διεργασίες (το πιο χρήσιμο από το λιγότερο χρήσιμο) και τη διαμόρφωση κώδικα και κριτηρίων αξιολόγησης εκ μέρους τους, να αναδείξει ο/η εκπαιδευτικός τον βαθμό συμβολής της Ραψωδίας στο έπος. Ερωτήσεις, όπως: «Μάθαμε στην ενότητα αυτή κάτι για την Πηνελόπη που δεν το γνωρίζαμε και τι είναι αυτό;», «Ποια τελικά τα χαρακτηριστικά και ο ρόλος της γυναίκας στα ομηρικά έπη;» (**κριτικός αναγνώστης, κοινωνικοί γραμματισμοί**).

ΑΝΑΘΕΣΗ ΚΑΤ'ΟΙΚΟΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να προτείνει στους/στις μαθητές/μαθήτριες να συνεργαστούν ώστε να αναζητήσουν στο διαδίκτυο πληροφορίες (με την καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού) σχετικά με τον ρόλο και τη θέση της γυναίκας σε διαφορετικές ιστορικές περιόδους στην Αρχαία Ελλάδα, σε άλλους αρχαίους πολιτισμούς αλλά και στον σύγχρονο κόσμο, σε μία περίοδο που η συζήτηση για τον ρόλο τους και τον σεβασμό προς τις γυναίκες είναι πιο επίκαιρη παρά ποτέ.

7. Πιθανές επεκτάσεις – Παραλλαγές σεναρίου

Επέκταση του παρόντος διδακτικού σεναρίου θα μπορούσε να αποτελέσει η ανάθεση εργασίας σκιαγράφησης της προσωπικότητας του Πηνελόπης αρχικά από το περιεχόμενο της Ραψωδίας Α, για να αναδειχθεί από τους/τις ίδιους/ίδιες τους/τις μαθητές/μαθήτριες η εξέλιξη της προσωπικότητάς της και μάλιστα με την προτροπή οι όποιοι χαρακτηρισμοί/σχολιασμοί παρατεθούν να συνοδεύονται από χωρία του κειμένου. Παράλληλα, θα μπορούσε να γίνει ένα σχέδιο δράσης όπου οι μαθητές/μαθήτριες θα αναλάβουν να σκιαγραφήσουν γυναίκες από άλλα κείμενα (*Ιλιάδα, Άλκηστις, Τρωάδες*) και να τις συγκρίνουν με γυναίκες του σήμερα.

8. Βιβλιογραφία – Δικτυογραφία

Παρατίθεται ενδεικτικά στο τέλος του Οδηγού.

Δραστηριότητα 4 (ομαδική – Ομάδα Β)

Καθώς διαβάζουμε τους στίχους της Ραψωδίας Ψ, υπογραμμίζουμε με το μολύβι μας στίχους που αφορούν στην αναδρομή του Οδυσσέα στις περιπέτειές του. Πρόκειται για τον «Μικρό Απόλογο». Μπορούμε να διαβάσουμε στοιχεία για αυτό στο σχετικό παράθεμα του βιβλίου μας. Ποιο σκοπό άραγε εξυπηρετεί εδώ αυτή η αναδρομή; Ποια συναισθήματα μας προκαλούνται; Αισθητικά, προσφέρει κάτι το απόσπασμα αυτό;

Δραστηριότητα 5 (ομαδική – Ομάδα Γ)

Καθώς διαβάζουμε τους στίχους της Ραψωδίας Ψ, υπογραμμίζουμε με το μολύβι μας στίχους που αφορούν στην αναδρομή του Οδυσσέα στις περιπέτειές του. Πρόκειται για τον «Μικρό Απόλογο». Προσπαθούμε να θυμηθούμε και συζητάμε πού συναντήσαμε τους «Μεγάλους Απολόγους». Τι εξυπηρετούσαν εκείνοι και τι σκεφτόμαστε συγκρίνοντάς τους με τον «Μικρό Απόλογο»; Ποιες οι μεταξύ τους αναλογίες;

Δραστηριότητα 6 (ομαδική – Ομάδα Δ)

Καθώς διαβάζουμε τους στίχους της Ραψωδίας Ψ, υπογραμμίζουμε με το μολύβι μας στίχους που αφορούν στην αναφορά της Πηνελόπης στην Ελένη. Τι σκεφτόμαστε για τα όσα η Πηνελόπη αναφέρει για την Ελένη; Ποια τα συναισθήματά της; Τι θα μπορούσαμε να σκεφτούμε συγκρίνοντας τις δύο γυναίκες;

Δραστηριότητα 7 (ομαδική – Ομάδα Ε)

Εντοπίζουμε την παρομοίωση των στίχων 233-240. Πώς βίωσε η Πηνελόπη την απουσία του Οδυσσέα; Ας παρατηρήσουμε την ορολογία που αξιοποιεί ο ποιητής για να περιγράψει τα συναισθήματά της. Πώς μέσω αυτής ακόμα προσπαθεί να φέρει κοντά τους δύο ήρωες; Καταγράφουμε τις σκέψεις μας.

4.2. ΙΛΙΑΔΑ

4.2.1. ΡΑΨΩΔΙΑ Ζ

1. Ταυτότητα

- Τίτλος διδακτικού σεναρίου: «Μια οικογένεια σε καιρό πολέμου».
- Δημιουργός/Δημιουργοί: Ομάδα εργασίας.
- Τάξη: Β΄ Γυμνασίου.
- Γνωστικό αντικείμενο: Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία.
- Εμπλεκόμενες γνωστικές περιοχές: Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία – Ιστορία – Αισθητική αγωγή – Θεατρική αγωγή – ΤΠΕ.

α. Ιδιαίτερη περιοχή του γνωστικού αντικειμένου

Ιλιάδος Ζ, Έκτορος και Άνδρομάχης όμιλία

β. Συμβατότητα με Προγράμματα Σπουδών άλλων γνωστικών αντικειμένων

Η πρόταση διδασκαλίας μπορεί να συνδεθεί με τη διδασκαλία τραγωδιών του Ευριπίδη που ανήκουν στον τρωικό μυθολογικό κύκλο (*Άνδρομάχη*, *Εκάβη*) και κυρίως με τις *Τρωάδες* που με το νέο Πρόγραμμα Σπουδών διδάσκονται στη Γ΄ Γυμνασίου. Σε μια προσπάθεια θεώρησης των ζητούμενων με άξονα την εποχή σύνθεσης ή/και αναφοράς των επών οι μαθητές/μαθήτριες αξιοποιούν και τις ιστορικές τους γνώσεις σχετικά με τη μυκηναϊκή και τη γεωμετρική εποχή (Α΄ Γυμνασίου). Επίσης πολύ σημαντική είναι η σύνδεση με τα γνωστικά αντικείμενα της Θεατρικής και της Αισθητικής αγωγής και των ΤΠΕ, τα οποία προσφέρουν ευκαιρίες βιωματικής και πολυτροπικής πρόσληψης του έπους.

- Χρονική διάρκεια: τουλάχιστον 4 διδακτικές ώρες (ενδέχεται να χρειαστεί και εξωσχολικός χρόνος).

2. Σκεπτικό σεναρίου - Επιστημονικό περιεχόμενο - Προαπαιτούμενες γνώσεις

Στην κοινή συνείδηση η *Ιλιάδα* έχει ταυτιστεί με ένα έργο γεμάτο μάχες και ηρωισμό. Ωστόσο, ο προσεκτικός αναγνώστης μπορεί να αναγνωρίσει τον βαθύτερο ανθρωπισμό του έργου. Η Ραψωδία Ζ είναι ένα σημείο στο οποίο μπορούν να «μετρηθούν» οι επιπτώσεις ενός τέτοιου πολέμου στις οικογενειακές σχέσεις αλλά και να συζητηθεί η ίδια η έννοια του ήρωα. Διερευνάται κυρίως η έννοια του «χρέους» και της «τιμής» σε καιρό πολέμου με επίκεντρο τις σχέσεις που υφίστανται ή/και επηρεάζονται/ εξελίσσονται εξαιτίας της συγκεκριμένης «συνθήκης» κατά την εποχή δημιουργίας των επών (αλλά και κατά την εποχή στην οποία τα έπη αναφέρονται) και κατά τη σημερινή εποχή. Ως προαπαιτούμενη γνώση είναι όλα όσα προηγήθηκαν στην *Ιλιάδα* αλλά και η γνώση του ιστορικού πλαισίου και η εξοικείωση με τεχνικές δραματοποίησης και τις ΤΠΕ.

3. Σκοπός σεναρίου – Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Γενικοί Σκοποί: Μέσω του προτεινόμενου σεναρίου επιδιώκεται να ενεργοποιηθεί το σύνολο των γενικών σκοπών του νέου Προγράμματος Σπουδών (Ανθρωπογνωστικός, Πολιτιστικός, Ειδολογικός, Γλωσσικός και Κοινωνικο-λειτουργικός).

Γενικοί διδακτικοί στόχοι: Οι διδακτικοί στόχοι που αναφέρονται στο παρόν Πρόγραμμα Σπουδών και συνάδουν με τη διδακτική και μαθησιακή διαδικασία της ενότητας είναι να μπορούν οι μαθητές/μαθήτριες:

- να προσλαμβάνουν το κείμενο, να το κατανοούν και να εμβαθύνουν ερμηνευτικά σε αυτό μελετώντας το όχι ως «άψυχο» προϊόν αλλά ως απεικόνιση της δράσης, των συναισθημάτων και των σκέψεων των ανθρώπων (*Ανθρωπογνωστικός σκοπός*),
- να αναδεικνύουν τις σχέσεις του γραμματειακού είδους στο οποίο ανήκει το κείμενο με τον χωροχρόνο αναφοράς/παραγωγής του, να αιτιολογούν κειμενικά στοιχεία μορφής και περιεχομένου με βάση τον χωροχρόνο αυτό και, περαιτέρω, να ερμηνεύουν το κείμενο ενταγμένο στην εποχή συγγραφής/αναφοράς του και να οικειοποιούνται, σταδιακά, με αφορμή και ζητούμενο τη μελέτη των κειμένων, γραμματισμούς συνδεδεμένους με τον σύγχρονο πολιτισμό, ελληνικό και παγκόσμιο, και απαραίτητους για το σημερινό πολίτη, όπως η επικοινωνιακή ικανότητα, η συνεργασία, η κριτική και αφαιρετική σκέψη, η χρήση των Ψηφιακών Τεχνολογιών κ.ά. (*Πολιτιστικός σκοπός*),
- να μελετούν το κείμενο ως «πρόβλημα προς επίλυση» αναζητώντας τα κύρια στοιχεία δομής και περιεχομένου, να εμβαθύνουν στο κείμενο κατανοώντας τις σχέσεις αιτιακής και χρονικής ακολουθίας που συνδέουν τα στοιχεία δομής και περιεχομένου του και να αναδομούν το κείμενο ως αποτέλεσμα της ερμηνευτικής προσέγγισής του, να οικειοποιούνται το αρχαίο κείμενο ως ένα «όλο» στοιχείων που υπερβαίνουν την αρχαιομάθεια, να καλλιεργούν βάσει του κειμένου πολυγραμματισμούς, όπως ο ψηφιακός, ο επικοινωνιακός και ο νοητικός, και σύγχρονες δεξιότητες, όπως η δημιουργική σκέψη και η συναισθηματική νοημοσύνη και να συνειδητοποιούν τη χρησιμότητα των γραμματισμών και δεξιοτήτων αυτών για την ανταπόκρισή τους στις ανάγκες της εποχής (*Ειδολογικός σκοπός*),
- να καλλιεργούν και να εμβαθύνουν σε πολυγραμματισμούς, ως μελλοντικοί ενεργοί πολίτες, προσλαμβάνοντας και μελετώντας ολιστικά την ελληνική γλώσσα (*Γλωσσικός σκοπός*),
- να προσαρμόζονται και να εμβαθύνουν, με αφορμή το κείμενο, σε πολυγραμματισμούς, με τρόπο, ώστε να καλλιεργείται και να παγιώνεται στη συνειδήσή τους ο επίκαιρος και σύγχρονος χαρακτήρας του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας (*Κοινωνικο-λειτουργικός σκοπός*).

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα: Μέσω του προτεινόμενου διδακτικού σχεδιασμού οι μαθητές/μαθήτριες αναμένεται να είναι σε θέση:

- να διακρίνουν τα θεματικά κέντρα του κειμένου, τον χώρο και τον χρόνο και να δικαιολογούν τη δράση των προσώπων (ποιος, πού, πότε, τι), να διατυπώνουν αξιολογικές κρίσεις για τα πρόσωπα του μύθου, το ήθος τους και τη δράση τους ενταγμένα πάντοτε στον χωροχρόνο αναφοράς τους, να διακρίνουν τις λογικές σχέσεις, αιτιακής και χρονικής ακολουθίας, οι οποίες υποστηρίζουν τη συνεκτικότητα του έπους (*Το κείμενο ως περιεχόμενο*),
- να γνωρίζουν και να συγκρίνουν περισσότερες της μίας αποδόσεις των επών στη νέα ελληνική, να καλλιεργούν δεξιότητες και να εφαρμόζουν σύγχρονους γραμματισμούς, ώστε να κατανοούν και να ερμηνεύουν το κείμενο, να αξιοποιούν κάθε σχετικό έντυπο, ψηφιακό ή/και άλλο πολυτροπικό υλικό, ώστε το κείμενο να αποτελεί αντικείμενο

πλήρους επεξεργασίας, θεματικής και διαθεματικής, να προσλαμβάνουν τη νεοελληνική απόδοση των αρχαιοελληνικών κειμένων ως προσωπική έκφραση του δημιουργού της, ώστε να δικαιολογούν τις περισσότερες της μιας δόκιμες αποδόσεις (*Το κείμενο ως πεδίο συνάντησης αρχαίου και σύγχρονου κόσμου*),

- να επισημαίνουν κοινωνικές ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στην εποχή αναφοράς της *Ιλιάδας* και το σήμερα αναγνωρίζοντας το έπος ως έκφραση της εποχής του (*Κείμενο και περικείμενο*),
- να απολαμβάνουν την έμμετρη ανάγνωση του κειμένου από τον/την εκπαιδευτικό και να το αναγιγνώσκουν οι ίδιοι/ίδιες, ώστε να αναδεικνύεται ο έμμετρος λόγος και η ποιητική φυσιογνωμία του έπους (*Το κείμενο ως μορφή*).

4. Οργάνωση της διδασκαλίας και απαιτούμενη υλικοτεχνική υποδομή

Αξιοποιείται πολυτροπικό υλικό αλιευμένο από το διαδίκτυο (ενδεικτικά δίνουμε το ιστολόγιο ΣΚΗΝΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΛΙΑΔΑ <http://3gym-alex-iliadaproject.blogspot.com/>), ενώ πολύ σημαντική είναι η αξιοποίηση των ψηφιακών εννοιολογικών χαρτών (ενδεικτικά: SmartTools). Με ελεύθερη επιλογή ψηφιακού εργαλείου οι μαθητές/μαθήτριες δύνανται να δημιουργήσουν τα δικά τους πολυτροπικά κείμενα.

5. Διδακτική προσέγγιση

Φάσεις/στάδια διδασκαλίας:

Πορεία διδασκαλίας: Τριμερής (Όλο – Μέρη – Όλο).

Στάδια διδασκαλίας: α. Όλο (Αφόρμηση-Προσφορά), β. Μέρη (Επεξεργασία-Κατανόηση-Ερμηνεία), γ. Όλο (αποτίμηση).

Τεχνικές/Διδακτικά Εργαλεία:

Μέθοδος: Ερμηνευτική μέθοδος.

Διδακτικές αρχές: Αρχή της βιωματικότητας, αρχή της επικαιρότητας, αρχή της εποπτείας.

Διδακτικές τεχνικές: Κειμενοκεντρική προσέγγιση, Κατευθυνόμενος διάλογος, Στοχευμένες ερωτήσεις, Διερευνητική μάθηση, Ομάδες εργασίας.

Μέσα-εργαλεία: Εκπαιδευτικό λογισμικό εννοιολογικών χαρτών (SmartTools), Θεατρικές τεχνικές (παιδαγωγική του θεάτρου – διάδρομος της συνείδησης/αντικρουόμενες σκέψεις ή συμβουλές).

Πλαίσιο αξιολόγησης:

Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να αξιοποιήσει όλες τις καινοτόμες προτάσεις που προτείνονται για την αξιολόγηση των μαθητών/μαθητριών στο νέο Πρόγραμμα Σπουδών. Είτε ως αρχική είτε ως ενδιάμεση είτε ως τελική αξιολόγηση μπορεί να εφαρμοστεί π.χ. η ρουμπρίκα. Σε κάθε περίπτωση πρόκειται για διδακτική πρόταση προσανατολισμένη στην υλοποίηση δημιουργικών και ερευνητικών εργασιών, της οποίας η επιτυχία αξιολογείται με βάση το παραγόμενο «έργο» των μαθητών.

6. Περιγραφή δραστηριοτήτων

Αφόρμηση: Ο/η εκπαιδευτικός ξεκινά συζήτηση με αφορμή κάποιο πρόσφατο γεγονός σχετικά με μια πολεμική σύγκρουση και ζητά από τους/τις μαθητές/μαθήτριες να προβληματιστούν σχετικά με τις επιπτώσεις ενός πολέμου στις οικογενειακές σχέσεις των

ανθρώπων. Οι μαθητές/μαθήτριες εργάζονται ανά δύο και ερευνούν στο διαδίκτυο για πληροφορίες και εικόνες με άξονες:

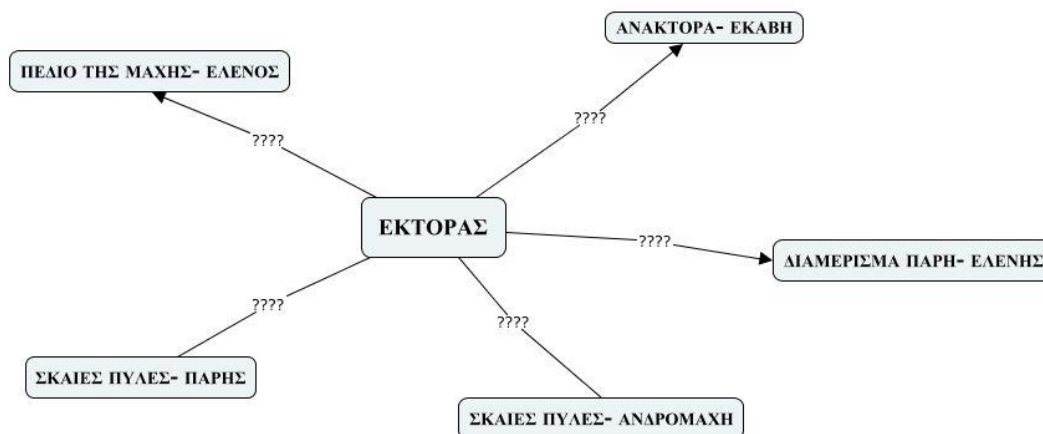
- Συζυγικές σχέσεις στην ειρήνη και στον πόλεμο.
- Σχέσεις των γονέων με τα παιδιά τους στην ειρήνη και στον πόλεμο.
- Σχέσεις των αδερφών μεταξύ τους στην ειρήνη και στον πόλεμο.

Προσφορά/Πρώτη επεξεργασία: ΟΛΟ

Προχωρούμε στο κείμενο της *Ιλιάδας*. Η Ραψωδία Ζ είναι από τις μικρότερες στην *Ιλιάδα* όσον αφορά τον αριθμό στίχων (529). Αντιμετωπίζεται ως “Όλο” (ωστόσο δεν γίνεται επεξεργασία της μονομαχίας Γλαύκου- Διομήδη).

1. Ζητείται από τους μαθητές/μαθήτριες να το διαβάσουν (επιλεκτική ανάγνωση εκ μέρους των μαθητών/μαθητριών σιωπηρά) και να δημιουργήσουν τον εννοιολογικό χάρτη του κειμένου είτε ψηφιακά με τη βοήθεια λογισμικού (SmartTools κ.λπ.) είτε στο τετράδιό τους **με άξονα τα συγγενικά πρόσωπα που συναντά ο Έκτορας στη Ραψωδία Ζ και τον τόπο στον οποίο τα συναντά.**

Προκύπτει ο παρακάτω χάρτης (σκηνές):

2. Ζητείται, ως δεύτερο βήμα, να συμπληρώσουν οι μαθητές/ μαθήτριες τις συνδέσεις με βάση τον σκοπό της συνάντησης του Έκτορα με τους “συγγενείς” του (“γιατί τους συναντά;”). Σημειώνονται και οι αντίστοιχοι στίχοι από το κείμενο της Ραψωδίας Ζ.

Κατανόηση/Ερμηνεία: ΜΕΡΟΣ

1. Τίθεται από τον/την εκπαιδευτικό το δίλημμα: *Να θυσιάσεις για την πατρίδα ή να προστατεύεις τον εαυτό σου και την οικογένειά σου;*

Ακολουθεί καταιγισμός ιδεών.

Δημιουργούνται δύο μεγάλες ομάδες μαθητών/μαθητριών (με ελεύθερη επιλογή):

A) Η ομάδα αυτοθυσίας για την πατρίδα.

B) Η ομάδα προστασίας του ατόμου και της οικογένειας.

2. Οι μαθητές/μαθήτριες καταγράφουν (ανά δύο) σε πίνακα τα επιχειρήματα και τις αντιδράσεις των μεν και των δε (και τους αντίστοιχους στίχους) μέσα από το κείμενο της *Ιλιάδας*.

3. Δραστηριότητα ενσυναίσθησης σε σχέση με διλημματική κατάσταση:

Ένας μαθητής μπαίνει στον ρόλο του Έκτορα. Οι μαθητές σχηματίζουν δύο σειρές μέσα από τις οποίες περνά και του λένε στίχους της Ραψωδίας Ζ, ανάλογα με την ευρύτερη ομάδα στην οποία έχουν επιλέξει να είναι (Α ή Β). «Ακούει» να του μιλούν δύο «φωνές», αυτή της αυτοθυσίας για την πατρίδα (Τρώες/Τρωαδίτισσες, Έλενος, Εκάβη, Ελένη) και αυτή της προστασίας της οικογένειας και του εαυτού (Πάρης, Ανδρομάχη, Αστυάνακτας). Ποιαν θα επιλέξει; Τι μας λέει το κείμενο;

Καταγράφεται η επιλογή του Έκτορα και ο τρόπος με τον οποίο την αιτιολογεί μέσα σε ένα ζοφερό πλαίσιο (είναι βέβαιος αρχικά ότι η Τροία θα χαθεί, όλα τα αγαπημένα του πρόσωπα θα σκοτωθούν και η Ανδρομάχη θα συρθεί στη δουλεία) αλλά με κάποιες αχτίδες ελπίδας (εύχεται στο παιδί του να γίνει τρανός βασιλιάς, παρηγορεί την Ανδρομάχη ότι αν δεν είναι η μοίρα του να πεθάνει τώρα, δεν θα πεθάνει).

4. Σε αυτό το σημείο (Ζ 441- 493) δίνεται και η απόδοση Καζαντζάκη-Κακριδή, για να συγκρίνουν οι μαθητές τον τρόπο με τον οποίο αποδίδονται τα λόγια του Έκτορα μέσω μιας μη έμμετρης και μιας έμμετρης απόδοσης στη νέα ελληνική, καθώς πρόκειται για ένα από τα πιο δραματικά σημεία της *Ιλιάδας* και θα είχε ενδιαφέρον να ερευνηθεί ως προς τον τρόπο απόδοσής του. Ο/η εκπαιδευτικός ρωτά: *Ποια από τις δύο αποδόσεις στη νέα ελληνική εκφράζει κατά τη γνώμη σας περισσότερο το νόημα και την ατμόσφαιρα του κειμένου και γιατί;*

5. Εντοπισμός υφολογικών στοιχείων και σχημάτων λόγου:

Ακολούθως οι μαθητές/μαθήτριες επιχειρούν με τη βοήθεια και των δύο αποδόσεων αυτήν τη φορά σε όλη τη Ραψωδία Ζ (πλην της συνάντησης Γλαύκου- Διομήδη) να αξιοποιήσουν τα σχήματα λόγου που σχετίζονται με τη στάση και τη δράση των προσώπων, όπως επίσης και στοιχεία περιγραφής τους από τον αφηγητή (παρομοιώσεις, τυπικά επίθετα, περιγραφές). Δίνονται π.χ. οι στίχοι 401 και 506-513 και ζητείται από τους/τις μαθητές/μαθήτριες να αναγνωρίσουν προφορικά τις παρομοιώσεις, και να αναρωτηθούν γιατί δίνεται τόση έμφαση στην ομορφιά του Αστυάνακτα και του Πάρη. Μέσα από αυτήν τη διαδικασία, οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να «φωτίσουν» τα πρόσωπα που κρύβονται πίσω από αυτές τις παρομοιώσεις και να αναδείξουν το ήθος ή/και τον ρόλο τους.

6. Ζητείται να επιστρέψουν οι μαθητές/μαθήτριες στον εννοιολογικό χάρτη. Στη φάση αυτή θα κληθούν να συμπληρώσουν και τα είδη των σχέσεων που καταγράφονται (συναισθήματα, ήθος, στάσεις των προσώπων) και συγκεκριμένους χαρακτηριστικούς στίχους ή λέξεις.

7. Ο/η εκπαιδευτικός ρωτά: *Ποια θα είναι άραγε η τύχη των προσώπων, των συγγενών του Έκτορα που αναφέρονται στη Ραψωδία Ζ μετά την Ιλιάδα;*

Οι μαθητές/μαθήτριες κάνουν υποθέσεις και ερευνούν για τα δύο ενδεχόμενα για την τύχη της Τροίας και των προσώπων:

α) Να καταστραφεί η Τροία και να διαλυθεί η οικογένεια είτε λόγω θανάτων, είτε λόγω αιχμαλωσίας των μελών της.

β) Το παιδί του Έκτορα να γίνει τρανός βασιλιάς και οι φόβοι του να αποδειχθούν αβάσιμοι.

Οι μαθητές/μαθήτριες ερευνούν στο διαδίκτυο, για να επαληθεύσουν ή να διαψεύσουν τις προβλέψεις του Έκτορα. Εντοπίζουν κείμενα, πληροφορίες, οπτικό υλικό (αρχαία αγγεία, σύγχρονους πίνακες, εικόνες από γλυπτά) και τα συσχετίζουν/συγκρίνουν με το κείμενο. Ανατρέχουν σε ιστοχώρους, όπως είναι, για παράδειγμα το ιστολόγιο ΣΚΗΝΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΛΙΑΔΑ <http://3gym-alex-iliadaproject.blogspot.com/>.

Προκύπτουν ως πληροφορία στοιχεία και από τις τραγωδίες του τρωικού μυθολογικού κύκλου: *Ανδρομάχη, Εκάβη, Τρωάδες* του Ευριπίδη. Η ιστορία της οικογένειας ολοκληρώνεται. Ζητείται από τους/τις μαθητές/μαθήτριες να την καταγράψουν στα βασικά σημεία της, συμπληρώνοντας την 1^η και 2^η στήλη πίνακα με πληροφορίες ή/και στίχους και εικόνες από την παραπάνω έρευνα και τη στήλη 3 με αναφορά των αφηγηματικών τεχνικών (πρόληψη και επική ειρωνεία) εντός της Ραψωδίας Ζ στο συγκεκριμένο σημείο.

8. Ο/η εκπαιδευτικός επιχειρεί να διερευνήσει κατά πόσο οι μαθητές/μαθήτριες είναι σε θέση να εντάξουν την απόφαση του Έκτορα στην εποχή στην οποία έζησε αλλά και να συσχετίσουν με το “τώρα” κάνοντας υποθέσεις και επιβεβαιώνοντάς τες με σύγχρονα παραδείγματα, τα οποία έχουν, ενδεχομένως, ήδη εντοπίσει στην Αφόρμηση. Οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να ανακαλέσουν γνώσεις από το μάθημα της Ιστορίας (Α΄ Γυμνασίου) ή της Οδύσσειας:

Ο Έκτορας επέλεξε τελικά να θυσιαστεί για την πατρίδα του. Θεωρείτε ότι αυτή του η απόφαση ταίριαζε στην εποχή στην οποία έζησε; Ποια απόφαση θα έπαιρνε ένας οικογενειάρχης αρχηγός του στρατού σε μια πολεμική σύρραξη σήμερα; Ποια είναι η τύχη μιας οικογένειας σε καιρό πολέμου σήμερα;

ΟΛΟ

Μια τελευταία “ανάγνωση”...

Προτείνεται να διαβάσουν οι μαθητές/μαθήτριες ακόμη μια φορά, αυτή τη φορά όχι σιωπηρά αλλά φωναχτά το σημεία που αφορούν τον Έκτορα και τους οικείους του στη Ραψωδία Ζ. Κάνουν ένα βήμα προς την κατεύθυνση της ανάγνωσης ως ερμηνείας του κειμένου, με το οποίο έχουν ήδη εξοικειωθεί. Οι μαθητές/μαθήτριες “υποδύονται ρόλους”, ενώ ένας αναλαμβάνει να έχει τη λειτουργία του αφηγητή/ραψωδού. Δίνεται ελευθερία κινήσεων εντός της σχολικής τάξης, ως ένα πρώτο βήμα για “σκηνοθεσία” της Ραψωδίας.

Ο εκπαιδευτικός ρωτά:

Τι θεωρείτε ότι προσφέρει αυτή η Ραψωδία στην Ιλιάδα; Τι θα έχανε η Ιλιάδα αν δεν υπήρχε η Ραψωδία Ζ;

7. Πιθανές επεκτάσεις – Παραλλαγές σεναρίου

Δραστηριότητα σύνθεσης και σύνδεσης του “τότε” με το “τώρα”: Οι μαθητές/μαθήτριες (εργαζόμενοι/εργαζόμενες σε ομάδες) καλούνται να αναστοχαστούν επί του αρχικού προβληματισμού που διατυπώνεται στην Αφόρμηση και να δημιουργήσουν πολυτροπικό υλικό (παρουσίαση, βίντεο, θεατρικό σενάριο, ημερολόγιο κ.λπ.) για τις οικογενειακές σχέσεις σε καιρό πολέμου “τότε” και “τώρα”. Αξιοποιούν στίχους της Ραψωδίας Ζ, αποσπάσματα από σχετικές τραγωδίες του Ευριπίδη (*Ανδρομάχη, Τρωάδες, Εκάβη*), εικόνες από αρχαία αγγεία,

πίνακες ζωγραφικής, γλυπτά αλλά και τις εικόνες που είχαν ήδη συγκεντρώσει στην Αφόρμηση. Αναρτούν τα αποτελέσματα της εργασίας τους στον Φάκελο Επιτευγμάτων που έχουν δημιουργήσει. Εξυπακούεται ότι είναι ελεύθεροι/ελεύθερες να επιλέξουν τον δικό τους τρόπο πρόσληψης/αναστοχασμού επί της διαδικασίας που προηγήθηκε, ότι πρέπει προηγουμένως να έχουν εξοικειωθεί με το αντίστοιχο κειμενικό είδος και ότι μοιράζονται το αποτέλεσμα της εργασίας τους με τις υπόλοιπες ομάδες, προκειμένου να αξιοποιήσουν τη σχετική ανατροφοδότηση.

8. Βιβλιογραφία – Δικτυογραφία

Παρατίθεται ενδεικτικά στο τέλος του Οδηγού.

9. Παράρτημα

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

- Με ποιον τρόπο θεωρείτε ότι μεταβάλλονται οι σχέσεις μεταξύ των μελών μιας οικογένειας που δοκιμάζεται από τον πόλεμο; Να εντοπίσετε σχετικές πληροφορίες και εικόνες στο διαδίκτυο δίνοντας έμφαση στη σύγχρονη επικαιρότητα.
- Να διαβάσετε σιωπηρά τη Ραψωδία Ζ, να κρατήσετε σημειώσεις και να δημιουργήσετε εννοιολογικό χάρτη (στο τετράδιό σας ή ψηφιακά) με άξονα ποιους συναντά ο Έκτορας στην Τροία και σε ποιον τόπο.
- Γιατί συναντά αυτούς τους ανθρώπους; Να συμπληρώσετε τον εννοιολογικό χάρτη με τον σκοπό της συνάντησης και τους σχετικούς στίχους.
- Να θυσιάζεσαι για την πατρίδα ή να προστατεύεις τον εαυτό σου και την οικογένειά σου; Ποιο από τα δύο θεωρείτε ότι θα ακολουθούσατε αν βρισκόσασταν εσείς και η οικογένειά σας σε καιρό πολέμου; Να το συζητήσετε με τους/τις συμμαθητές/συμμαθήτριάς σας και να μπειτε στην αντίστοιχη ομάδα.
- Να καταγράψετε (ανά δύο) σε πίνακα τα επιχειρήματα και τις αντιδράσεις των μεν και των δε (και τους αντίστοιχους στίχους) μέσα από το κείμενο της *Ιλιάδας*.

ΠΑΤΡΙΔΑ ή ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ;		
<u>Πρόσωπο</u>	<u>Στίχοι</u>	<u>Δηλαδή</u>
Έλενος		
Εκάβη		
Πάρης		
Ελένη		
Ανδρομάχη – Αστυάνακτας		
Τρώες/ Τρωαδίτισσες		

- Να προσπαθήσετε αξιοποιώντας τους παραπάνω στίχους και ανάλογα με την ομάδα που έχετε επιλέξει να «πειστείτε» τον/τη συμμαθητή/συμμαθήτριά σας που υποδύεται τον Έκτορα. Τι επιλέγει τελικά ο Έκτορας; Να καταγράψετε τους αντίστοιχους στίχους του κειμένου.
- Να εντοπίσετε το απόσπασμα Ζ 441- 493 στην απόδοση Καζαντζάκη-Κακριδή. Ποια από τις δύο αποδόσεις στη νέα ελληνική εκφράζει κατά τη γνώμη σας περισσότερο το νόημα και την ατμόσφαιρα του κειμένου και γιατί;
- Σε όλη τη Ραψωδία Ζ και έχοντας υπόψη και τις δύο αποδόσεις (Μαρωνίτη και Καζαντζάκη-Κακριδή) να ερευνήσετε για στοιχεία ύφους που σχετίζονται με τη στάση και τη δράση των προσώπων, όπως επίσης και στοιχεία περιγραφής τους από τον αφηγητή (παρομοιώσεις, τυπικά επίθετα, περιγραφές). Πώς «φωτίζουν» τα παραπάνω το ήθος των ηρώων;
- Να επιστρέψετε στον εννοιολογικό χάρτη και να συμπληρώσετε τα είδη των σχέσεων που καταγράφονται (συναισθήματα, ήθος, στάσεις των προσώπων) και συγκεκριμένους χαρακτηριστικούς στίχους ή λέξεις.
- Ποια θα είναι άραγε η τύχη των προσώπων, των συγγενών του Έκτορα που αναφέρονται στη Ραψωδία Ζ μετά την *Ιλιάδα*; Να ερευνήσετε στο διαδίκτυο για κείμενα, πληροφορίες, εικόνες σχετικά με τα δύο ενδεχόμενα για την τύχη της Τροίας και των προσώπων: α) *Να καταστραφεί η Τροία και να διαλυθεί η οικογένεια είτε λόγω θανάτων, είτε λόγω*

αιχμαλωσίας των μελών της. β) Το παιδί του Έκτορα να γίνει τρανός βασιλιάς και οι φόβοι του να αποδειχθούν αβάσιμοι.

- Να ολοκληρώσετε την οικογενειακή ιστορία των συγγενών του Έκτορα συμπληρώνοντας τον παρακάτω πίνακα με πληροφορίες ή/και στίχους και εικόνες από τα παραπάνω και αναγνωρίζοντας τη σχετική αφηγηματική τεχνική:

Η ΤΥΧΗ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ			
Πρόσωπο	Ραψωδία Z	Τελικά	Άρα: Αφηγηματική Τεχνική στη Z
Έκτορας			
Ανδρομάχη			
Αστυάνακτας			
Εκάβη			
Πάρης			
Ελένη			
Έλενος			

- Ο Έκτορας επέλεξε τελικά να θυσιαστεί για την πατρίδα του. Θεωρείτε ότι αυτή του η απόφαση ταίριαζε στην εποχή στην οποία έζησε; Ποια απόφαση θα έπαιρνε ένας οικογενειάρχης αρχηγός του στρατού σε μια πολεμική σύρραξη σήμερα; Ποια είναι η τύχη μιας οικογένειας σε καιρό πολέμου σήμερα; Να συζητήσετε με τον/τη διπλανό/διπλανή σας και να μοιραστείτε τις σκέψεις σας με την υπόλοιπη τάξη.
- Να επιλέξετε ρόλους είτε του αφηγητή-ραψωδού είτε κάποιου από τους/τις ήρωες/ηρωίδες και να διαβάσετε φωναχτά χαρακτηριστικά σημεία της Ραψωδίας Z στην τάξη. Μπορείτε να κινηθείτε ελεύθερα στον χώρο.
- Τι θεωρείτε ότι προσφέρει αυτή η Ραψωδία στην *Ιλιάδα*; Τι θα έχανε η *Ιλιάδα* αν δεν υπήρχε η Ραψωδία Z; Να συζητήσετε με τον/τη διπλανό/διπλανή σας και να μοιραστείτε τις σκέψεις σας με την υπόλοιπη τάξη.

4.2.2. ΡΑΨΩΔΙΑ Γ

1. Ταυτότητα

- Τίτλος διδακτικού σεναρίου: «Για μια Ελένη».
- Δημιουργός/Δημιουργοί: Ομάδα εργασίας.
- Τάξη: Β΄ Γυμνασίου.
- Γνωστικό αντικείμενο: Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία.
- Εμπλεκόμενες γνωστικές περιοχές: Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία – Νεοελληνική Γλώσσα.

α. Ιδιαίτερη περιοχή του γνωστικού αντικειμένου

Ἰλιάδος Γ, Ὀρκοί. Τειχοσκοπία. Ἀλεξάνδρου καὶ Μενελάου μονομαχία.

β. Συμβατότητα με Προγράμματα Σπουδών άλλων γνωστικών αντικειμένων

Η πρόταση διδασκαλίας μπορεί να συνδεθεί με τη διδασκαλία κειμενικών ειδών και κειμενικών τύπων που τυπικά προβλέπεται για το μάθημα της Γλώσσας (άρθρο, περίληψη, προσχεδιασμένος προφορικός λόγος, επιχειρηματολογία).

- Χρονική διάρκεια: τουλάχιστον 4 διδακτικές ώρες.

2. Σκεπτικό σεναρίου - Επιστημονικό περιεχόμενο - Προαπαιτούμενες γνώσεις

Αν ερωτηθεί κάποιος/κάποια σχετικά με τη Ραψωδία Γ της *Ιλιάδας* το πιθανότερο είναι ότι θα γνωρίζει τη σκηνή της τειχοσκοπίας και μόνο. Η σκηνή ωστόσο εντάσσεται στο ευρύτερο πλαίσιο της μονομαχίας Πάρη-Μενελάου, μιας μονομαχίας που έρχεται μετά τη Ραψωδία Β και τον κατάλογο νεών να δημιουργήσει έναν εύλογο προβληματισμό: Γιατί δεν συνέβη και αυτή στην αρχή του πολέμου; Γιατί ο Πρίαμος ζητά από την Ελένη να του «γνωρίσει» τους κυριότερους αντιπάλους του μετά από τόσα χρόνια; Και ποια η στάση της Ελένης σε όλα αυτά; Αν μείνει κανείς μόνο στην τειχοσκοπία, χάνει τη μονομαχία, χάνει και την ευκαιρία να αναγνωρίσει την αλλαγή στη στάση της Ελένης στο τέλος της Ραψωδίας Γ. Η διδακτική πρόταση αποτελεί προσπάθεια ολιστικής προσέγγισης με στόχο να διδαχθεί τελικά ολόκληρη η Ραψωδία Γ. Οι μαθητές/μαθήτριες οφείλουν να γνωρίζουν ως προαπαιτούμενα βασικά στοιχεία για την αρχή του μύθου και τους/τις ήρωες/ηρωίδες (εκτός *Ιλιάδας*).

3. Σκοπός σεναρίου – Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Γενικοί Σκοποί: Μέσω του προτεινόμενου σεναρίου επιδιώκεται να ενεργοποιηθεί το σύνολο των γενικών σκοπών του νέου Προγράμματος Σπουδών (Ανθρωπογνωστικός, Πολιτιστικός, Ειδολογικός, Γλωσσικός και Κοινωνικο-λειτουργικός).

Γενικοί διδακτικοί στόχοι: Οι διδακτικοί στόχοι που αναφέρονται στο παρόν Πρόγραμμα Σπουδών και συνάδουν με τη διδακτική και μαθησιακή διαδικασία της ενότητας είναι να μπορούν οι μαθητές/μαθήτριες:

- να προσλαμβάνουν το κείμενο, να το κατανοούν και να εμβαθύνουν ερμηνευτικά σε αυτό μελετώντας το όχι ως «άψυχο» προϊόν αλλά ως απεικόνιση της δράσης, των συναισθημάτων και των σκέψεων των ανθρώπων (*Ανθρωπογνωστικός σκοπός*),
- να οικειοποιούνται, σταδιακά, με αφορμή και ζητούμενο τη μελέτη των κειμένων, γραμματισμούς συνδεδεμένους με το σύγχρονο πολιτισμό, ελληνικό και παγκόσμιο, και

απαραίτητους για το σημερινό πολίτη, όπως η επικοινωνιακή ικανότητα, η συνεργασία, η κριτική και αφαιρετική σκέψη, η χρήση των Ψηφιακών Τεχνολογιών κ.ά. (*Πολιτιστικός σκοπός*),

- να οικειοποιούνται το αρχαίο κείμενο ως ένα «όλο» στοιχείων που υπερβαίνουν την αρχαιομάθεια, να καλλιεργούν βάσει του κειμένου πολυγραμματισμούς, όπως ο ψηφιακός, ο επικοινωνιακός και ο νοητικός, και σύγχρονες δεξιότητες, όπως η δημιουργική σκέψη και η συναισθηματική νοημοσύνη και να συνειδητοποιούν τη χρησιμότητα των γραμματισμών και δεξιοτήτων αυτών για την ανταπόκρισή τους στις ανάγκες της εποχής (*Ειδολογικός σκοπός*),
- να καλλιεργούν και να εμβαθύνουν σε πολυγραμματισμούς, ως μελλοντικοί ενεργοί πολίτες, προσλαμβάνοντας και μελετώντας ολιστικά την ελληνική γλώσσα (*Γλωσσικός σκοπός*),
- να προσαρμόζονται και να εμβαθύνουν, με αφορμή το κείμενο, σε πολυγραμματισμούς, με τρόπο, ώστε να καλλιεργείται και να παγιώνεται στη συνείδησή τους ο επίκαιρος και σύγχρονος χαρακτήρας του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας (*Κοινωνικο-λειτουργικός σκοπός*).

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα: Μέσω του προτεινόμενου διδακτικού σχεδιασμού οι μαθητές/μαθήτριες αναμένεται να είναι σε θέση:

- να διατυπώνουν αξιολογικές κρίσεις για τα πρόσωπα του μύθου, το ήθος τους και τη δράση τους ενταγμένα πάντοτε στον χωροχρόνο αναφοράς τους, να παρακολουθούν την εξέλιξη ενός εκτενούς έργου, όπως είναι η *Ιλιάδα*, χωρίς νοηματικά κενά, ώστε να ανακαλούν προηγούμενα στοιχεία εξέλιξης του μύθου και να προβλέπουν τα επόμενα στάδια, να διακρίνουν τις λογικές σχέσεις, αιτιακής και χρονικής ακολουθίας, οι οποίες υποστηρίζουν τη συνεκτικότητα του έπους, (*Το κείμενο ως περιεχόμενο*),
- να διαχειρίζονται με ευχέρεια και αποτελεσματικότητα το εκάστοτε υλικό, τα χρονικά περιθώρια που τους δίνονται, τις οδηγίες που παρέχονται αλλά και τα εργαλεία, έντυπα και ψηφιακά, προκειμένου να μελετούν και να ερμηνεύουν το έπος, (*Το κείμενο ως πεδίο συνάντησης αρχαίου και σύγχρονου κόσμου*).

4. Οργάνωση της διδασκαλίας και απαιτούμενη υλικοτεχνική υποδομή

Αξιοποιείται σε επιλεγμένα σημεία το διαδίκτυο για έναρξη έρευνας σχετικά με τα πρόσωπα που παρουσιάζει η Ελένη στην τειχοσκοπία και ως πιθανή επέκταση του σεναρίου σχετικά με τον ρόλο της Ελένης σε όλο τον τρωικό μύθο. Κυρίως όμως οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να αξιοποιήσουν το ίδιο τα κείμενα, αρχικά της *Ιλιάδας* και ακολούθως της *Οδύσσειας*, τα οποία ούτως ή άλλως θα έχουν στη διάθεσή τους. Η δημιουργία πινάκων, περιλήψεων, άρθρων με ΤΠΕ έχει ως προστιθέμενη παιδαγωγική αξία την απαλλαγή από τον «φόβο του λάθους», καθώς η ρευστότητα του ψηφιακού λόγου διευκολύνει τη διόρθωση.

5. Διδακτική προσέγγιση

Φάσεις/στάδια διδασκαλίας:

Πορεία διδασκαλίας: Τριμερής (Όλο – Μέρη – Όλο)

Στάδια διδασκαλίας: α. Όλο (Αφόρμηση-Προσφορά), β. Μέρη (Επεξεργασία-Κατανόηση-Ερμηνεία), γ. Όλο (αποτίμηση)

Τεχνικές/Διδακτικά Εργαλεία:**Μέθοδος:** Ερμηνευτική μέθοδος.**Διδακτικές αρχές:** αρχή της αυτενέργειας.**Διδακτικές τεχνικές:** Κειμενοκεντρική προσέγγιση, Κατευθυνόμενος διάλογος, Στοχευμένες ερωτήσεις, Διερευνητική μάθηση, Ομάδες εργασίας.**Μέσα-εργαλεία:** αξιοποίηση διαδικτύου.**Πορεία διδασκαλίας:** Τριμερής (Όλο – Μέρη – Όλο).**Πλαίσιο αξιολόγησης:**

Στη συγκεκριμένη πρόταση διδασκαλίας προτείνεται η αξιοποίηση ρουμπρίκας στην τελική αξιολόγηση. Ωστόσο στα σημεία στα οποία γίνεται και έναρξη έρευνας, η οποία μπορεί να επεκταθεί σε όλο το έτος, μπορούν να προταθούν όλοι οι καινοτόμοι τύποι αξιολόγησης οι οποίοι προτείνονται από το νέο Πρόγραμμα Σπουδών.

Ενδεικτικά:

Κριτήρια	Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ
Σε ποιον βαθμό μπορεί ο μαθητής/μαθήτρια να καταλήξει σε συμπεράσματα για το ήθος των πρωταγωνιστών/πρωταγωνιστριών της <i>Ιλιάδας</i> στη Ραψωδία Γ αναφερόμενος σε συγκεκριμένους στίχους;	Ο/η μαθητής/μαθήτρια δεν μπορεί να καταλήξει σε επαρκή συμπεράσματα για το ήθος των πρωταγωνιστών/πρωταγωνιστριών της <i>Ιλιάδας</i> στη Ραψωδία Γ αναφερόμενος/αναφερόμενη σε συγκεκριμένους στίχους.	Ο/η μαθητής/μαθήτρια μπορεί να καταλήξει σε επαρκή συμπεράσματα για το ήθος τουλάχιστον 2 πρωταγωνιστών/πρωταγωνιστριών της <i>Ιλιάδας</i> στη Ραψωδία Γ αναφερόμενος/αναφερόμενη σε συγκεκριμένους στίχους.	Ο/η μαθητής/μαθήτρια μπορεί να καταλήξει σε επαρκή συμπεράσματα για το ήθος τουλάχιστον 3 πρωταγωνιστών/πρωταγωνιστριών της <i>Ιλιάδας</i> στη Ραψωδία Γ αναφερόμενος/αναφερόμενη σε συγκεκριμένους στίχους.	Ο/η μαθητής/μαθήτρια μπορεί να καταλήξει σε επαρκή συμπεράσματα για το ήθος τουλάχιστον 4 πρωταγωνιστών/πρωταγωνιστριών της <i>Ιλιάδας</i> στη Ραψωδία Γ αναφερόμενος/αναφερόμενη σε συγκεκριμένους στίχους.	Ο/η μαθητής/μαθήτρια μπορεί να καταλήξει σε επαρκή συμπεράσματα για το ήθος τουλάχιστον 5 πρωταγωνιστών/πρωταγωνιστριών της <i>Ιλιάδας</i> στη Ραψωδία Γ αναφερόμενος/αναφερόμενη σε συγκεκριμένους στίχους.

6. Περιγραφή δραστηριοτήτων

Αφόρμηση: Στο Πρόγραμμα Σπουδών προβλέπεται η διδασκαλία της τειχοσκοπίας. Στη συγκεκριμένη διδακτική πρόταση επιδιώκεται η ένταξή της στο πλαίσιο της μονομαχίας Πάρη-Μενελάου (ολιστική προσέγγιση), προκειμένου να διδαχθεί τελικά ολόκληρη η Ραψωδία Γ αλλά και να αναγνωριστεί ο ρόλος της σε όλη την *Ιλιάδα*. Πριν τη διδασκαλία ο/η εκπαιδευτικός ρωτά τους μαθητές/μαθήτριες: «*Ποια πρόσωπα πολύ σημαντικά για τον τρωικό μύθο δεν έχουμε δει ως τώρα;*». Προκύπτουν τα ονόματα της Ελένης, του Πάρη και του Μενελάου (ενδεχομένως και του Έκτορα και του Πριάμου ή γενικά των Τρώων). Ανιχνεύονται οι προηγούμενες γνώσεις των μαθητών/μαθητριών σχετικά με την αρχή του μύθου. Δημιουργούνται τα «δελτία ταυτότητας» των τριών πρωταγωνιστών/πρωταγωνιστριών (τουλάχιστον), τα οποία συμπληρώνονται σε όλη τη διάρκεια της χρονιάς από δυάδες μαθητών/μαθητριών που θα τα επιλέξουν. Οι

υπόλοιποι/υπόλοιπες θα έχουν την ευκαιρία παρακάτω να ασχοληθούν με άλλους/άλλες ήρωες/ηρωίδες.

Προσφορά/ Πρώτη επεξεργασία: ΟΛΟ

Προχωρούμε στο κείμενο της *Ιλιάδας*.

1. Οι μαθητές/μαθήτριες διαβάζουν στο σπίτι ολόκληρη τη Ραψωδία Γ. Εναλλακτικά μπορούν να την ακούσουν από την Εύα Κοταμανίδου (Εθνικό Θέατρο, μετάφραση Δ. Ν. Μαρωνίτη - <https://www.youtube.com/watch?v=ASA1Z7Do2fA>).
2. Επιστρέφουμε στην τάξη. Ο/η εκπαιδευτικός ρωτά: «Γιατί, κατά τη γνώμη σας, η μονομαχία Πάρη-Μενελάου, συμβαίνει σε αυτή τη χρονική στιγμή του πολέμου; Θα την περιμέναμε σε κάποιο άλλο σημείο;». Ακολουθεί συζήτηση. Αξιοποιούμε όλες τις απόψεις που θα ακουστούν στην τάξη.
3. Ζητείται από τους μαθητές/μαθήτριες να διαβάσουν (επιλεκτική ανάγνωση εκ μέρους των μαθητών/μαθητριών σιωπηρά) ξανά στην τάξη όσα προηγούνται της τειχοσκοπίας στη Ραψωδία Γ. Σημειώνουν σε πίνακα τις ενέργειες των πρωταγωνιστών και τους σχετικούς στίχους.

Κατανόηση/ Ερμηνεία: ΜΕΡΟΣ

1. Τίθεται από τον/την εκπαιδευτικό το ερώτημα: «Γιατί η Ελένη πρέπει να βρίσκεται στα τείχη κατά τη διάρκεια της μονομαχίας;». Αξιοποιούμε τις απαντήσεις των μαθητών/μαθητριών. Οι μαθητές/μαθήτριες ερευνούν στο διαδίκτυο για άλλες μονομαχίες με παρόμοιο περιεχόμενο.
2. Οι μαθητές/μαθήτριες ερωτώνται για το ποιους ήρωες παρουσιάζει η Ελένη μετά από παράκληση του Πριάμου ή με δική της πρωτοβουλία. Γιατί τώρα; Γιατί άραγε επιλέγονται αυτοί; Ξεκινά η έρευνα (ερευνούν χωρισμένοι σε δυάδες με ελεύθερη επιλογή ήρωα) για τον ρόλο τους στην *Ιλιάδα* και επεκτείνουν και στην *Οδύσεια*. Η έρευνα μπορεί να έχει διάρκεια όλο το σχολικό έτος.
3. Οι μαθητές/μαθήτριες ερωτώνται για τη στάση και το ήθος των Τρώων στην τειχοσκοπία. Οι παρατηρήσεις τους θα γίνουν αντικείμενο αξιοποίησης παρακάτω.
4. Οι μαθητές/μαθήτριες καλούνται να περιγράψουν περιληπτικά σε μια παράγραφο τη μονομαχία Πάρη-Μενελάου δίνοντας έμφαση στις ενέργειες των πρωταγωνιστών.
5. Οι μαθητές/μαθήτριες μπαίνουν στη θέση της Ελένης μετά το τέλος της μονομαχίας. Τι θα έκαναν; Θα υπάκουαν την Αφροδίτη; Τι θα συνέβαινε αν δεν την υπάκουαν;

ΟΛΟ

Οι μαθητές/ μαθήτριες καλούνται να σχολιάσουν τη στάση και το ήθος των Αχαιών και των Τρώων στη Ραψωδία Γ σε συγκριτική εξέταση. Δημιουργούν σχετικό πίνακα και δικαιολογούν την απάντησή τους με βάση όσα έχουν διαβάσει στη Ραψωδία Γ παραπέμποντας σε συγκεκριμένους στίχους. Αφού προηγηθεί η παραπάνω διαδικασία καλούνται να αναρωτηθούν τι προσφέρει στην *Ιλιάδα* η Ραψωδία Γ και να διατυπώσουν τις σκέψεις τους σε ένα άρθρο που θα αναρτηθεί στο portfolio της *Ιλιάδας*. Το άρθρο αυτό καλούνται να το αναθεωρήσουν μετά το πέρας της διδασκαλίας της *Ιλιάδας*.

7. Πιθανές επεκτάσεις – Παραλλαγές σεναρίου

Οι μαθητές/μαθήτριες σε κατ' οίκον εργασία ή σχέδιο δράσης αναρωτιούνται για τον ρόλο της Ελένης στην Ραψωδία Γ, στην *Ιλιάδα* και σε ολόκληρο τον τρωικό μύθο. Είναι άραγε εύκολο να καταλήξει κανείς σε συμπεράσματα; Πόσο ελεύθερη είναι η Ελένη να ενεργήσει όπως επιθυμεί;

8. Βιβλιογραφία – Δικτυογραφία

Παρατίθεται ενδεικτικά στο τέλος του Οδηγού.

9. Παράρτημα

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

- Μετά την ανάγνωση/ακρόαση της Ραψωδίας Γ επανερχόμαστε στους στίχους της Γ πριν την τειχοσκοπία (Γ, 1-120). Να διαβάσετε ξανά (σιωπηρά) τους παραπάνω στίχους και να συμπληρώσετε σε συνεργασία με τον/την διπλανό/διπλανή σας τον παρακάτω πίνακα:

Πρωταγωνιστές	Τι λένε/τι κάνουν	Σε ποιους στίχους
Πάρης		
Μενέλαος		
Έκτορας		
Αγαμέμνων		

- Γιατί η Ελένη πρέπει να βρίσκεται στα τείχη κατά τη διάρκεια της μονομαχίας; Να ερευνήσετε στο διαδίκτυο για άλλες μονομαχίες με παρόμοιο περιεχόμενο. Παρατηρείτε κοινά στοιχεία με την πρώτη μονομαχία της *Ιλιάδας*;
- Για ποιον λόγο η Ελένη καλείται να παρουσιάσει συγκεκριμένους Αχαιούς; Γιατί τώρα; Να επιλέξετε ανά δύο όποιον επιθυμείτε και να καταγράψετε την παρουσία του σε όλη την *Ιλιάδα* (σε όλη τη διάρκεια της χρονιάς).
- Ποια η στάση και το ήθος των Τρώων στην τειχοσκοπία; Να αναφερθείτε σε συγκεκριμένους στίχους αιτιολογώντας προφορικά την άποψή σας.
- Να περιγράψετε περιληπτικά σε μια παράγραφο τη μονομαχία Πάρη-Μενέλαου.
- Αν ήσασταν στη θέση της Ελένης, θα υπακούατε την Αφροδίτη; Ποια θα ήταν κατά τη γνώμη σας η πορεία του πολέμου αν η Ελένη σε αυτό το σημείο επέλεγε να μην ακολουθήσει την Αφροδίτη;
- Να δημιουργήσετε πίνακα με τις ενέργειες Αχαιών και Τρώων στη Ραψωδία Γ, παραπέμποντας σε συγκεκριμένους στίχους. Ποια είναι τα συμπεράσματά σας σχετικά με τη στάση και το ήθος τους;
- Τελικά τι θα έχανε κατά τη γνώμη σας η *Ιλιάδα* αν δεν υπήρχε η Ραψωδία Γ; Να καταγράψετε τις σκέψεις σας σε άρθρο που θα αναρτήσετε στο portfolio σας. Το άρθρο αυτό θα κληθείτε να το αναθεωρήσετε μετά το τέλος της *Ιλιάδας*.

5. Φύλλα Εργασίας

Το φύλλο εργασίας, ως εργαλείο αξιολόγησης του/της μαθητή/μαθήτριας, έντυπο ή/και ηλεκτρονικό, είναι σύνολο ασκήσεων/ερωτήσεων/δραστηριοτήτων/εργασιών, το οποίο διαμορφώνεται από τον/την εκπαιδευτικό και μπορεί να διανεμηθεί στους/στις μαθητές/μαθήτριες με σκοπό τη συμπλήρωσή του, είτε στο πλαίσιο της διδακτικής και μαθησιακής διαδικασίας (κατά τη διάρκειά της ή αφού ολοκληρωθεί) είτε στο σπίτι, και τελικά την αποτίμηση του βαθμού κατάκτησης ή/και διαχείρισης της εκάστοτε προσφερόμενης γνώσης εκ μέρους του/της μαθητή/μαθήτριας.

5.1. ΟΔΥΣΣΕΙΑ

Ραψωδία θ

Φύλλο Εργασίας

Αφού μελετήσετε την ενότητα «Αγώνες και αριθμοί» στο εκπαιδευτικό λογισμικό των ομηρικών επών (<http://ts.sch.gr/repo/online-packages/gym-omirika-epi-a-b/agwnes/main.html>) και αφού αντλήσετε πληροφορίες για την αντιστοιχία των αγωνισμάτων του δρόμου κατά την αρχαιότητα και σήμερα, αναζητήστε στο διαδίκτυο πληροφορίες για τα παγκόσμια ρεκόρ ανοικτού στίβου (προτεινόμενη διεύθυνση στο διαδίκτυο: [http://el.wikipedia.org/wiki/Wiki](http://el.wikipedia.org/wiki/Wiki%20πληκτρολογώντας_στην_«Αναζήτηση:_παγκόσμια_ρεκόρ») πληκτρολογώντας στην «Αναζήτηση: παγκόσμια ρεκόρ») και πραγματοποιήστε τις παρακάτω δραστηριότητες:

1. Βρείτε ποια είναι τα παγκόσμια ρεκόρ στα 200 μέτρα ανδρών και γυναικών, στα 400, 800 ανδρών και γυναικών και στα 1.500 μέτρα ανδρών στον ανοιχτό στίβο.

200 μ. ανδρών

200 μ. γυναικών.....

400 μ. ανδρών

400 μ. γυναικών.....

800 μ. ανδρών

800 μ. γυναικών.....

1.500 δρών

2. Υπολογίστε με πόση ταχύτητα τρέχει ένας σημερινός αθλητής του στίβου το «στάδιον», το «δίαυλο», τον «ίππιο», τα «Ηραία» και το «δόλιχο», αφού αντιστοιχίσετε τα αρχαία αγωνίσματα με τα σύγχρονά τους.

3. Αφού μελετήσετε τους συνδέσμους της ενότητας «Αθλητικοί αγώνες» σχετικά με τους αρχαίους Ολυμπιονίκες, να πληκτρολογήσετε την ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.fhw.gr/Olympics/ancient/gr/db.html>, να επιλέξετε άθλημα και χρονική περίοδο και να ετοιμάσετε μία φανταστική συνέντευξη από έναν αθλητή της αρχαιότητας όποιου ατομικού αγωνίσματος θέλετε. Τι θα τον ρωτούσατε και ποιες απαντήσεις φαντάζεστε ότι θα σας έδινε;

Ραψωδία Ω**Ραψωδία Ω, στ. 205-548: Αναγνωρισμός Οδυσσέα από τον Λαέρτη****Φύλλο Εργασίας****Πίνακας ζωγραφικής**

[Σύμφωνα με τις οδηγίες υλοποίησης του Φύλλου Εργασίας ο πίνακας μπορεί να αξιοποιηθεί ως αφορμή: Ο/η εκπαιδευτικός αξιοποιώντας τον πίνακα ζωγραφικής του Φύλλου Εργασίας κάνει στοχευμένες ερωτήσεις (ενδεικτικά: α) Αποδίδει ο ζωγράφος ικανοποιητικά τη σκηνή της μετάβασης του Οδυσσέα στο χωράφι του Λαέρτη μετά τη μνηστηροφονία; β) Για ποιο λόγο νομίζετε ότι καλύπτει η θεά Αθηνά τα συγκεκριμένα πρόσωπα με ομίχλη; γ) Αν σας ζητούσαν να «συνοδεύσετε» με μουσική τον συγκεκριμένο πίνακα ζωγραφικής τι είδους μουσική θα επιλέγατε;]

[Odysseus en Telemachus onderweg naar Laertes,](#)

(Theodor van Thulden, *Ο Οδυσσέας και ο Τηλέμαχος, καθ' οδόν προς τον Λαέρτη*, χαρακτηριστικό, 18,7 x 24,5 εκ., 1632-1633, Rijksmuseum, Άμστερνταμ.)

Δραστηριότητα 1 (ατομική)

α) Στους στίχους 287-296 της Ραψωδίας Ω ο Λαέρτης ζητά από τον ξένο που έφτασε στο κτήμα του πληροφορίες για τον χαμένο γιο του. Με στοιχεία (λέξεις ή/και φράσεις) από το κείμενο περιγράψουμε τη συναισθηματική του φόρτιση και την αιτιολογούμε.

Κείμενο στην α.ε. (στ. 286-295)	Κείμενο στη ν.ε. (στ. 287-296)
<p>ἀλλ' ἄγε μοι τόδε εἶπε καὶ ἀτρεκέως κατάλεξον· πόστον δὴ ἔτος ἐστίν, ὅτε ξεῖνισσας ἐκεῖνον, σὸν ξεῖνον δύστηνον, ἐμὸν παῖδ', εἴ ποτ' ἔην γε; δύσμορον ὄν που τῆλε φίλων καὶ πατρίδος αἴης ἤε που ἐν πόντῳ φάγον ἰχθύες, ἢ ἐπὶ χέρσου θηροῖ καὶ οἰωνοῖσιν ἔλωρ γένετ'. οὐδέ ἐ μήτηρ κλαῦσε περιστείλασα πατὴρ θ', οἷ μιν τεκόμεσθα· οὐδ' ἄλοχος πολὺδωρος, ἐχέφρων Πηνελόπεια, κώκυσ' ἐν λεχέεσσιν ἐὸν πόσιν, ὡς ἐπέωκει, ὀφθαλμοὺς καθελοῦσα· τὸ γὰρ γέρας ἐστὶ θανόντων.</p>	<p>Μόν' ἔλα πες μου τώρα αυτό και την αλήθεια μίλα. Σαν πόσα χρόνια πέρασαν αφότου πλανεμένο κοντά σου φιλοξένησες το δύστυχο παιδί μου. Σαν ήταν τότε στη ζωή, που αλάργα από πατρίδα κι από δικούς, στη θάλασσα τον έφαγαν τα ψάρια, ή στη στεριά τον έσκισαν θειριά με τα κοράκια. Κι η μάνα που τον γέννησε κι ο έρμος του ο πατέρας δε στόλισαν το στρώμα του να τον μοιρολογήσουν. Κι η Πηνελόπη η φρόνιμη, το λατρευτό του ταίρι, ως του 'πρεπε δεν έκλαψε τον άντρα της στο στρώμα, μήτε τα μάτια του 'κλεισε που στους νεκρούς ταιριάζει.</p>

α)

β) Εντοπίζουμε στο αρχαίο ελληνικό κείμενο τρεις λέξεις που χρησιμοποιούμε με την ίδια σημασία στην καθημερινή μας ομιλία και σχηματίζουμε με αυτές μια πρόταση πλήρους νοήματος στη νέα ελληνική γλώσσα (σύνολο τρεις προτάσεις).

β) 1)

2)

3)

Δραστηριότητα 2 (ομαδική – Ομάδα Α)

Στους στίχους 318-348 της Ραψωδίας Ω συναντάμε τον αναγνωρισμό του Οδυσσέα από τον Λαέρτη. Εντοπίζουμε και περιγράφουμε με συντομία τα στάδια του αναγνωρισμού. Η απάντησή μας θα παρουσιαστεί στην ολομέλεια του Τμήματός μας.

Δραστηριότητα 2 (ομαδική – Ομάδα Β)

Στους στίχους 349-381 της Ραψωδίας Ω ο Λαέρτης ανησυχεί για τη διάθεση εκδίκησης των συγγενών των μνηστήρων και στη συνέχεια ετοιμάζεται να συνοδεύσει τον Οδυσσέα. Με στοιχεία (λέξεις ή/και φράσεις) από το κείμενο περιγράφουμε την αλλαγή της στάσης του Λαέρτη μετά την επιστροφή του γιου του. Η απάντησή μας θα παρουσιαστεί στην ολομέλεια του Τμήματός μας.

Δραστηριότητα 2 (ομαδική – Ομάδα Γ)

Στους στίχους 415-438 της Ραψωδίας Ω οι συγγενείς των μνηστήρων μαθαίνουν για τη δολοφονία τους και τους παραλαμβάνουν, για να τους θάψουν. Με στοιχεία (λέξεις ή/και φράσεις) από το κείμενο καταγράφουμε τις κατηγορίες που προσάπτει ο Ευπείθης στον Οδυσσέα και τις προτάσεις του προς τους συγγενείς των νεκρών. Η απάντησή μας θα παρουσιαστεί στην ολομέλεια του Τμήματός μας.

Δραστηριότητα 2 (ομαδική – Ομάδα Δ)

Στους στίχους 439-462 της Ραψωδίας Ω εμφανίζονται ο Μέδοντας και ο Αλιθέρης και προσπαθούν να περιορίσουν την εκδικητική μανία των συγγενών των νεκρών μνηστήρων. Με στοιχεία (λέξεις ή/και φράσεις) από το κείμενο τεκμηριώνουμε τις απόψεις των δύο και τις σχολιάζουμε. Η απάντησή μας θα παρουσιαστεί στην ολομέλεια του Τμήματός μας.

Δραστηριότητα 2 (ομαδική – Ομάδα Ε)

Στους στίχους 489-548 της Ραψωδίας Ω ετοιμάζεται η σύγκρουση των συγγενών των μνηστήρων με τον Οδυσσέα και τους πιστούς του συγγενείς και φίλους. Με στοιχεία (λέξεις ή/και φράσεις) από το κείμενο περιγράφουμε και σχολιάζουμε τη θεϊκή παρέμβαση και τον τρόπο με τον οποίο έληξε η σύγκρουση. Η απάντησή μας θα παρουσιαστεί στην ολομέλεια του Τμήματός μας.

5.2. ΙΛΙΑΔΑ

Ραψωδία Α (ολιστική προσέγγιση)

Να παρακολουθήσετε τον τρόπο με τον οποίο αλληλεπιδρούν ο Αχιλλέας και ο Αγαμέμνονας στη Ραψωδία Α καταγράφοντας τα παρακάτω ζητούμενα:

Σε ποιες φάσεις μπορείτε να διακρίνετε τη διαφωνία μεταξύ Αχιλλέα και Αγαμέμνονα; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας δίνοντας έναν δικό σας τίτλο σε κάθε φάση και να αναφέρετε για καθεμία τους σχετικούς στίχους του κειμένου.

.....

.....

.....

.....

Ποιοι (θεοί και άνθρωποι) παρεμβαίνουν στην διαφωνία των δύο ανδρών; Με ποιον σκοπό; Ποιο είναι το αποτέλεσμα της παρέμβασής τους; Να απαντήσετε αναφέροντας, κάθε φορά, τους σχετικούς στίχους του κειμένου.

.....

.....

.....

.....

ΡΑΨΩΔΙΑ Η (διόρθωση λαθών)

Να εντοπίσετε και να διορθώσετε τα λάθη στις παρακάτω προτάσεις αιτιολογώντας την απάντησή σας με βάση τους σχετικούς στίχους, τους οποίους θα αναφέρετε δίπλα από κάθε απάντησή σας:

Ο Έλενος αποφασίζει ότι ήρθε η ώρα να τελειώσει η μάχη.

.....

Η πρόσκληση των Αχαιών σε μονομαχία ήταν ιδέα του Έκτορα.

.....

Πουθενά στη ραψωδία Η δεν γίνεται αναφορά στον Πάρη.

.....

Ο Μενέλαος είναι ο μόνος που μπορεί να αντιμετωπίσει τον Έκτορα.

.....

Ο Νέστορας απελπισμένος παρακαλεί τους Αχαιούς ήρωες να μην ενδώσουν στην πρόκληση του Έκτορα.

.....

Η ασπίδα του Έκτορα ήταν φτιαγμένη από δέρμα επτά βοδιών.

.....

Αίαντας και Πάρης στο τέλος της μονομαχίας ανταλλάσσουν δώρα, όπως ακριβώς στη ραψωδία Ζ ο Γλαύκος και ο Διομήδης.

.....

Μετά τη μονομαχία οι Τρώες αποφασίζουν να δώσουν πίσω την Ελένη.

.....

Ο Αντήνορας συμβουλεύει τους Αχαιούς να χτίσουν τείχος και τάφρο.

.....

Ο Δίας αποφασίζει ότι το τείχος των Αχαιών θα παραμείνει αιώνια.

.....

Ραψωδία Τ (σύνδεση με προηγούμενες ραψωδίες)

Αφού διαβάσετε προσεκτικά την ραψωδία Τ να εντοπίσετε τα παρακάτω και να απαντήσετε στα ζητούμενα:

Σε ποιο σημείο ο Αχιλλέας δίνει τέλος στον θυμό του; Να εντοπίσετε την αρχή του θυμού του Αχιλλέα. Να αναφερθείτε σε συγκεκριμένους στίχους.

.....

.....

.....

Τι συμβαίνει τελικά στη ραψωδία Τ με τα δώρα του Αγαμέμνονα; Σε ποια ραψωδία τα είχε υποσχεθεί στον Αχιλλέα; Να αναφερθείτε σε συγκεκριμένους στίχους.

.....

.....

.....

Να εντοπίσετε τις αναφορές στη Βρισηίδα και να συσχετίσετε με αντίστοιχες αναφορές σε προηγούμενες ραψωδίες. Να αναφερθείτε σε συγκεκριμένους στίχους.

.....

.....

.....

Σε ποιο σημείο παρεμβαίνει ο Οδυσσεάς στη ραψωδία Τ; Για ποιον λόγο; Τι αποτέλεσμα έχει αυτή τη φορά η παρέμβασή του; Να συγκρίνετε σε σχέση με την αντίστοιχη παρέμβαση στη ραψωδία Ι.

.....

.....

.....

.....

6. Βιβλιογραφία – Δικτυογραφία

6.1. Βιβλιογραφία

- Bonanno, A., Fantar, M., Gigante, M., Κακριδής, Φ., Ραφαήλ, Μ.** (2003). *Στα χνάρια του Οδυσσέα*. Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης.
- Kazakis, John N.** (1999). *Euphrosyne: Studies in Ancient Epic and its Legacy in Honor of Dimitris N. Maronitis*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag.
- Latacz, J.** (2000). *Όμηρος. Ο θεμελιωτής της ευρωπαϊκής λογοτεχνίας*. Μετάφραση Ε. Σιστάκου. Αθήνα: Παπαδήμας.
- Latacz, J.** (2001). *Η Τροία και ο Όμηρος. Ο δρόμος για τη λύση ενός παλιού αινίγματος*. Μετάφραση Ι. Κεραμετσή-Δ. Σκουρέλλος. Αθήνα: εκδ. Πατάκη.
- Schadewaldt, W.** (1980). *Από τον κόσμο και το έργο του Ομήρου*. Μετάφραση Φ. Κακριδής). Αθήνα: Μ.Ι.Ε.Τ.
- Αναστασιάδης, Σ.** (1984). *Η διδασκαλία των ομηρικών επών με τη βοήθεια των δημοτικών τραγουδιών και των νεοελληνικών παραδόσεων*. Θεσσαλονίκη: χ.ε.
- Βερτσέτης, ΑΘ.** (2003). *Διδακτική της Αρχαίας Γραμματείας, τ. Β'*. Αθήνα: αυτοέκδοση.
- Βοσκός, Α.** (1974). *Μελέαγρος — Αχιλλεύς και Φοίνιξ. Συμβολή εις την έρευνα της ενότητας της Ιλιάδος*. Διδακτορική Διατριβή, Κύπρος.
- Βοσκός, Α. — Παπακωνσταντίνου, Θ.** (1992). *Από τη μετάφραση στο πρωτότυπο. Συμβολή στην ανανέωση της διδασκαλίας των αρχαίων ελληνικών στη μέση εκπαίδευση*. Αθήνα: Καρδαμίτσας.
- Κακριδή, Ε.** (1994). *Η διδασκαλία των ομηρικών επών. Βιβλίο του καθηγητή*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- Κακριδής, Ι.Θ.** (1942). *Η Ομηρική παρομοίωση*. Αθήνα: Νέα Εστία.
- Κακριδής, Ι.Θ.** (1954). *Ομηρικά θέματα*. Αθήνα.
- Κακριδής, Ι.Θ.** (1980). *Προομηρικά, Ομηρικά, Ησιόδεια*. Αθήνα.
- Κακριδής, Ιω.** (2005). *Ξαναγυρίζοντας στον Όμηρο*. Αθήνα: Εστία.
- Κομνηνού-Κακριδή, Ο.** (2002). *Σχέδιο και τεχνική της Οδύσσειας*. Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της «Εστίας».
- Μαρωνίτης, Δ. & Πόλκας, Λ.** (2007). *Αρχαϊκή επική ποίηση*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών.
- Προμπονάς, Ιω.** (1987-1991). *Ομηρικά έπη και νεοελληνικά δημοτικά τραγούδια*, τ. Α' 1987, τ. Β' 1991. Αθήνα: αυτοέκδοση.
- Προμπονάς, Ιω.** (2008). *Ο Όμηρος και το Δημοτικό τραγούδι*. Σεμινάριο 35.
- Ρεγκάκος, Α.** (2006). *Το χαμόγελο του Αχιλλέα: ζητήματα αφήγησης και ποιητικής στα ομηρικά έπη*. Αθήνα: Πατάκης.
- Τρικούκης, Μ.** (1999). *Τα παράδοξα στην ομηρική Οδύσεια. Αφηγηματολογική και σημασιολογική προσέγγιση*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Τσοπανάκης, Α.** (1984). *Εισαγωγή στον Όμηρο*. Θεσσαλονίκη: Αφοι Κυριακίδη.
- Τσουδερός, Ιω.** (1976). *Όμοια και παράλληλα φραστικά συστήματα στα ομηρικά έπη και στο νεοελληνικό δημοτικό τραγούδι. Τα σωστά κριτήρια της γνησιότητας των νεοελληνικών δημοτικών τραγουδιών*. Αθήνα χ.ε.

6.2. Δικτυογραφία

PERSEUS DIGITAL LIBRARY:

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/>.

THE GREEK AGE OF BRONZE: Weapons and warfare in the late Helladic time 1600-1100 BC:

<http://www.salimbeti.com/micenei/>.

The Stoa Consortium- Serving news, projects, and links for digital classicists everywhere:

<http://www.stoa.org/#metis>.

THEOI GREEK MYTHOLOGY:

<https://www.theoi.com/>.

TROY ONLINE- Northern Virginia Community College:

<https://novaonline.nvcc.edu/Eli/Troy/BbVersion/Troy/index.html>.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ- ΙΔΡΥΜΑ ΜΕΙΖΟΝΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ:

<http://www.e-history.gr/>.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ - ΤΕΧΝΗ:

<http://users.sch.gr/ipap/Ellinikos%20Politismos/texni.htm>.

Εννοιολογικοί χάρτες:

<https://cmap.ihmc.us/>, <https://www.popplet.com/>

Η περιγραφή έργου τέχνης και η λογοτεχνική "έκφραση": το παράδειγμα της Ασπίδας του Αχιλλέα- Μια διαθεματική πρόταση διδασκαλίας- Δημιουργία: Ακριτίδου Μαρία - Αφεντουλίδου Βασιλική, εκπαιδευτικοί, Μάιος 2008:

<http://users.sch.gr/makritid/index.html>.

Ηλεκτρονικές ρουμπρίκες:

<http://rubistar.4teachers.org/>.

ΜΙΚΡΟΣ ΑΠΟΠΛΟΥΣ - ΟΜΗΡΟΥ ΙΛΙΑΔΑ - Μετάφραση [Ιάκωβου Πολυλά]:

<http://www.mikrosapoplous.gr/iliada/>.

Μετάφραση Αλ. Πάλλη:

<https://www.mikrosapoplous.gr/homer/iliada/00.html>.

ΜΥΡΙΟΒΙΒΛΟΣ, Δημοτικό τραγούδι:

http://www.myriobiblos.gr/afieromata/dimotiko/politis_texts.html

ΣΚΗΝΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΛΙΑΔΑ:

<http://3gym-alex-iliadaproject.blogspot.com/>.

Σχερία: Ο Τρωικός Μύθος στην Τέχνη και τη Λογοτεχνία:

https://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/sxeria/index.html.

Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού:

<http://www.culture.gr/>.